

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

**PROFESYONEL FUTBOLCULARDA DUYGUSAL ZEKÂ İLE
MOTİVASYON İLİŞKİSİNDE KİŞİLİK TİPİNİN ARACI
ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CANAN DOĞAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. İLHAN ADİLOĞULLARI

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

**PROFESYONEL FUTBOLCULARDA DUYGUSAL ZEKÂ İLE MOTİVASYON
İLİŞKİSİNDE KİŞİLİK TİPİNİN ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CANAN DOĞAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. İLHAN ADİLOĞULLARI

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Canan DOĞAN tarafından Doç. Dr. İlhan ADİLOĞULLARI yönetiminde hazırlanan ve **07/02/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Profesyonel futbolcularda duygusal zekâ ile motivasyon ilişkisinde kişilik tipinin aracı rolü**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. İlhan ADİLOĞULLARI
(Danışman)

.....

Doç. Dr. İsim SOYİSMİ

.....

Dr. Öğr. Üyesi İsim SOYİSMİ

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : 07/02/2022

Doç. Dr. Yener PAZARCIK
Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Canan DOĞAN

01/03/2022

ÖNSÖZ

Profesyonel spor anlayışında üst düzey fiziksel performans göstermek başarı elde etmek için artık tek başına geçerli bir yeterlilik değildir. Profesyonel sporcuların yüksek rekabet düzeylerinde ve müsabakanın her anında olabilecek aksilikler ya da beklenmedik durumlar karşısında oyundan kopmadan etkili performans gösterebilmeleri için fiziksel iyi oluşun yanı sıra psikolojik becerileri geliştirilerek zihinsel süreçleri de iyi yönetebilmeleri sağlanmalıdır. Müsabakalar veya antrenmanlar sırasında öğrenilen, strateji ve taktikleri kullanmak için çeşitli beceriler gereklidir, çünkü sporcular çoğu zaman potansiyellerini kontrol etmekte başarılı olamazlar. Bu beceriler, önemli bir psikolojik özellik olan duygusal zeka dâhil olmak üzere motivasyon, liderlik, kişilik veya stresli durumlarla yüzleşme stratejileri gibi belirli değişkenleri farklı parametreler tarafından kontrol edilebilir. Bu psikolojik özellik ve becerilerin birbiri ile olan ilişkileri ve etkileşimleri spor bağlamında detaylandırılmış bir şekilde incelenmesi ve araştırılması profesyonel sporcuların üst düzey performans göstermelerinde destekleyici olacaktır. Bu bağlamda çalışmamızın bu yönüyle uygulayıcı ve araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma süresi boyunca bana yol gösteren danışmanım Doç. Dr. İlhan ADİLOĞULLARI'na katkılarından dolayı teşekkür ederim. Tüm bu süreç zarfında desteklerini esirgemeyen, yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Canan DOĞAN

Çanakkale, Ocak 2022

ÖZET

PROFESYONEL FUTBOLCULARDA DUYGUSAL ZEKÂ İLE MOTİVASYON İLİŞKİSİNDE KİŞİLİK TİPİNİN ARACI ROLÜ

Canan DOĞAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. İlhan ADILOĞULLARI

13/01/2022, 107

Bu araştırma profesyonel futbolcularda duygusal zeka ile motivasyon ilişkisinde kişilik özelliklerinin aracı etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya 2020–2021 futbol sezonunda Türkiye profesyonel futbol kulüplerinde [Spor Toto Süper Lig, Spor Toto 1.Lig, Spor Toto 2.Lig ve 3.Lig] aktif olarak oynayan toplam 234 profesyonel futbolcu gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada profesyonel futbolcuların demografik bilgilerinin yanı sıra Duygusal Zekâ Envanteri, Sporda Güdülenme Ölçeği II (SGÖ-II) ve On-Maddeli Kişilik Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS (20.0) programı kullanılmıştır. İkili gruplarda Mann-Whitney U Testi, ikiden fazla grupların analizinde ise Kruskal-Wallis Testi ile incelenmiştir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki etki derecesine regresyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişkiye ise spearman korelasyon analizi ile bakılmıştır. Duygusal zekâ ile güdülenme arasındaki ilişkide kişiliğin aracı rolünü belirlemek için ise AMOS programı kullanılarak aracı değişken analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda; Araştırmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ düzeylerinin medeni durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği, motivasyon düzeylerinin ve kişilik özelliklerinin ise medeni durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Süper lig kategorisinde oynayan futbolcuların duygusal zeka düzeyleri, 3. lig kategorisinde oynayan futbolcuların motivasyon düzeyleri daha yüksek bulunmuş, futbolcuların duygusal dengelilik kişilik özelliğinde ise oynadıkları lig kategorisine göre anlamlı farklılık saptanmıştır. Bununla birlikte futbolcuların yaş ve sporculuk yılları ile duygusal zekâ düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Profesyonel futbolcularda duygusal zekânın motivasyon üzerindeki etkisine sorumluluk ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerinin kısmi aracı etkisi olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Zekâ, Motivasyon, Kişilik, Profesyonel Futbolcu

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF PERSONALITY TYPE IN THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND MOTIVATION IN PROFESSIONAL FOOTBALL PLAYERS

Canan DOĞAN

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Physical Education and Sports Master's Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. İlhan ADİLOĞULLARI

13/01/2022, 107

This research aims to analyse the mediating effect of personality traits on the relationship between emotional intelligence and motivation in professional football players. A total of 234 professional football players who play actively in Turkish professional football clubs [Spor Toto Süper Lig, Spor Toto 1st League, Spor Toto 2nd League and 3rd League] in the 2020-2021 football season voluntarily participated in the research. Emotional Intelligence Inventory, Sports Motivation Scale II (SIS-II) and Ten-Item Personality Scale as well as the demographic data of professional footballers are used as a means data collection. SPSS program was used in the analysis of the data. The Mann-Whitney U Test was used in paired groups, and the Kruskal-Wallis Test in the analysis of more than two groups. The degree of influence between the dependent variable and the independent variable was analyzed by using regression analysis, and the relationship between the variables was analyzed by using Spearman's correlation analysis. In order to determine the mediating role of personality in the relationship between emotional intelligence and motivation, mediating variable analysis was performed by using the AMOS program. As a result of the findings; It was determined that the emotional intelligence levels of the footballers participating in the study differed significantly according to their marital status, while their motivation levels and personality traits did not differ significantly. The emotional intelligence levels of the footballers playing in the super league category and the motivation levels of the footballers playing in the 3rd league category were found to be higher, and there is a significant difference in the emotional stability personality traits of the footballers according to the league category they played. It was found that there is a positive relationship between the age and athletic years of the footballers and their emotional intelligence levels. It was determined that effect of emotional

intelligence on motivation in professional footballers was partially mediated by the personality traits of conscientiousness and agreeableness.

Keywords: Emotional Intelligence, Motivation, Personality, Professional Footballer

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JURİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

1.1. Problemin Durumu.....	4
1.2. Araştırmanın Önemi.....	5
1.3. Araştırmanın Amacı.....	5
1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezler.....	6
1.4.1. Araştırma Soruları.....	6
1.4.2. Hipotezler.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

8

2.1. Zekânın Tanımı.....	8
2.1.1. Zekâ Modelleri.....	9
Sosyal Zekâ Modeli.....	9
Çoklu Zekâ Modeli.....	9
Sözel-Dil Bilimsel Zekâ.....	10
Mantıksal-Matematiksel Zekâ.....	10
Görsel-Uzamsal Zekâ.....	11

Müziksel-Ritmik Zekâ.....	11
Bedensel-Kinestetik Zekâ.....	12
Sosyal Zekâ-Kişilerarası Zekâ	12
Kişisel-Özedönük Zekâ	12
Doğacı-Varoluşçu Zekâ.....	13
2.2. Duygu Nedir?.....	13
2.2.1. Duygusal Zekâ.....	14
2.2.2. Duygusal Zekânın Tarihsel Gelişimi	15
2.2.3. Duygusal Zekâ Modelleri.....	16
Yetenek Modeli.....	16
Mayer ve Salovey'in Duygusal Zekâ Modeli	16
Karma Model	17
Bar-On' un Duygusal Zekâ Modeli.....	18
Goleman'ın Duygusal Zekâ Modeli	18
Özellik Modeli	21
2.2.4. Sporda Duygusal Zekâ.....	21
2.3. Motivasyon Tanımı.....	22
2.3.1. Motivasyon Kuramları	23
Kapsam-Gereksinim Kuramları	23
Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	23
Alderfer'in E. R. G Kuramı	25
Herzberg'in Çift-Etmen Kuramı	26
Mccelland'ın İhtiyaçlar Kuramı.....	27
Süreç Kuramları	28
Beklenti Kuramı	28
Eşitlik Teorisi.....	29
Amaç Teorisi.....	30

Edimsel Koşullandırma Kuramı.....	31
Hür İrade Kuramı	32
2.4. Kişilik Tanımı	35
2.4.1. Kişilik Teorileri	36
Sigmund Freud’ un Psikanaliz Kuramı	37
Alfred Adler’ in Kişilik Kuramı	38
Carl Guctav Jung’un Kişilik Kuramı.....	40
Eysenck’in Kişilik Kuramı	43
Karen Horney’in Kişilik Kuramı	44
Carl Rogers’in Kişilik Kuramı.....	44
Albet Bandura’ nın Kişilik Kuramı.....	45
2.4.2. Büyük Beş Faktör Kişilik Modeli (The Big Five Factor Personality Model)	46
2.4.3. Kişilik ve Spor.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ/MATERYAL VE YÖNTEM 49

3.1. Araştırmanın Modeli.....	49
3.2. Araştırma Evreni ve Örneklem Seçimi	50
3.3. Etik.....	50
3.4. Verileri Toplama.....	51
3.4.1. Kişisel bilgi formu & Sporda Duygusal Zekâ Envanteri (Ek 1)	51
3.4.2. Sporda Güdülenme Ölçeği II (SGÖ-II) (Ek 2).....	52
3.4.3. On- Maddeli Kişilik Ölçeği OMKÖ (Ek 3)	52
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	52
3.6. Sayıtlar	52
3.7. Verilerin Analizi Yöntemi.....	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI 53

4.1 Araştırmaya Katılan Profesyonel Futbolcuların Duygusal Zekâ Analizleri	53
--	----

4.2 Araştırmaya Katılan Profesyonel Futbolcuların Motivasyon Analizleri	56
4.3 Araştırmaya Katılan Profesyonel Futbolcuların Kişilik Analizleri.....	59

BEŞİNCİ BÖLÜM
TARTIŞMA/ SONUÇ ve ÖNERİLER 70

5.1. Tartışma	70
5.2. Sonuç	82
5.3. Öneriler	85
KAYNAKÇA.....	86
EKLER	I
EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU & SPORDA DUYGUSAL ZEKÂ ENVANTERİ.....	I
EK 2. SPORDA GÜDÜLENME ÖLÇEĞİ II (SGÖ-II).....	III
EK 3. ON-MADDELİ KİŞİLİK ÖLÇEĞİ-(OMKÖ).....	IV
EK 4. ETİK KURUL ONAYI.....	V
ÖZGEÇMİŞ	VI

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

BDD	Başkalarının Duygularını Değerlendirme
DD	Duyguları Düzenleme
DK	Duyguların Kullanımı
DZ	Duygusal Zekâ
E. R. G	Varoluş, İlgililik ve Büyüme
EI	Duygusal Zekâ
EQ	Bilişsel Zekâ
IQ	Zekâ katsayısı
KDD	Kendi Duygularını Değerlendirme
OMKÖ	On- Maddeli Kişilik Ölçeği
SB	Sosyal Beceriler
SGÖ-II	Sporda Güdülenme Ölçeği II
SPSS	Statistical Package For Social Science (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket)

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durumlarına göre duygusal zekâ genel ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması	53
Tablo 2	Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig kategorilerine göre duygusal zekâ genel ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılması	54
Tablo 3	Çalışmaya katılan futbolcuların yaş ve sporculuk yıllarının duygusal zekâ ve alt boyutları ile ilişkisi	55
Tablo 4	Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durumlarına göre motivasyon genel ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması	56
Tablo 5	Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig kategorilerine göre motivasyon genel ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılması	57
Tablo 6	Çalışmaya katılan futbolcuların yaş ve sporculuk yıllarının motivasyon ve alt boyutları ile ilişkisi	58
Tablo 7	Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durumlarına göre kişilik ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması	59
Tablo 8	Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig kategorilerine göre kişilik genel ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılması	60
Tablo 9	Çalışmaya katılan futbolcuların yaş ve sporculuk yıllarının kişilik ve alt boyutları ile ilişkisi	61
Tablo 10	Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ ile motivasyon düzeylerinin ve alt boyutlarının kişilik alt boyutları ile ilişkisi	62
Tablo 11	Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun aracı etkisi	67
Tablo 12	Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın aracı etkisi	68

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Baron ve Kenny'nin (1986) basit aracılık modeli	48
Şekil 2	Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun aracı rolü	67
Şekil 3	Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın aracı rolü	68

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzde futbol tüm dünyada aktif ve pasif katılımcıları ile birlikte oldukça geniş yelpazeli bir spor dalı haline gelmiştir. Futbolun doğasında olan rekabet, ikili mücadele, başarıma ve kazanma azmi, futbolcuların üst düzey performansını ortaya koymalarındaki önemli faktörlerden olduğu bilinmektedir.

Futbolcuların antrenmanlar veya müsabakalar sırasında en iyi performanslarını gösterebilmeleri ve başarı elde edebilmeleri için teknik ve taktik beceriler ile fiziksel uygunluğunun yanı sıra psikolojik yeteneklere de ihtiyaçları vardır (Gledhill, vd., 2017; Adiloğulları, 2011). Müsabakalar veya antrenmanlar sırasında öğrenilen, strateji ve taktikleri kullanmak için çeşitli beceriler gereklidir, çünkü sporcular çoğu zaman potansiyellerini kontrol etmekte başarılı olamazlar. Bu beceriler, önemli bir psikolojik özellik olan duygusal zeka dâhil olmak üzere motivasyon, liderlik, kişilik veya stresli durumlarla yüzleşme stratejileri gibi belirli değişkenleri farklı parametreler tarafından kontrol edilebilir. Bu nedenle psikolojik parametrelerin güçlendirilmesi ve psikolojik becerilerin uygulanması spor rekabeti ve performansı için çok önemlidir (Duble, 2021).

Duygusal zekâ veya duyguları algılama, kullanma, anlama ve düzenleme yeteneği, hem duyguyu hem de bilişi birbirine bağlamaya çalışan nispeten yeni bir kavramdır (Gutiérrez-Cobo, vd., 2016). Duygusal zekânın tanımı, sosyal zekâ gibi sosyal açıdan yetkin davranışları açıklamaya, tanımlamaya ve değerlendirmeye odaklanan çalışmalardan etkilenmiştir (Thorndike, 1920). Sosyal zekâyı anlamak için geleneksel zekâ tanımlarını sorgulayan Gardner'ın içsel zekâ kavramları, yani kişinin duygularını bilme yeteneği ve diğer bireylerin duygularını ve niyetlerini anlama yeteneği olan kişilerarası zekâ, duygusal zekânın başlangıçta sosyal zekânın bir alt kümesi olarak tanıtıldığı sonraki modellerin geliştirilmesine yardımcı olmuştur (Salovey ve Mayer, 1990). Salovey ve Mayer (1990) duygusal zekâyı kişinin kendisinin ve başkalarının duygularını ve hislerini algılama, bunlar arasında ayırım yapma ve bu bilgiyi kişinin düşünce ve eylemlerini yönlendirmek için kullanma yeteneği olarak tanımlamışlardır. Bununla birlikte duygusal zekânın, duygular ve duygusal sinyaller ile akıl yürütme kapasitesini ve duygunun düşünceyi geliştirme kapasitesini ifade ettiğini ileri sürmüşlerdir (Mayer ve Salovey, 2007). Duygu, rekabet deneyiminin doğal bir parçasıdır ve sporcu performansı üzerinde önemli bir etkisi vardır (Hanin, 2007; Laborde, 2016; Laborde, vd., 2016; Jekauc, 2018). Profesyonel sporcular yüksek performansa ulaşmaya çalışırken kaygı ve stres yaşarlar. Sporcuların yaşadığı baskı, ardından gelen stres ve duygular,

belirlenen hedeflere ulaşma söz konusu olduğunda daha yoğundur (Mellalieu, vd.,2009; Sit ve Lindner, 2005). Duygusal zekâ, sporun taleplerinden kaynaklanabilecek kaygı ve stres gibi olumsuz duyuları azaltır, bununla birlikte sporcuların müsabaka öncesi, sırası ve sonrası psikolojik iyi oluşlarının yanı sıra hedefleri ve amaçları için de önemli bir yere sahiptir. Duygular ve duyguların kontrolü bütün spor branşlarında yüksek performansın önemli anahtarıdır. Alan yazın incelendiğinde futbolcuların Duygusal Zekâ düzeyleri ile ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Duygusal zekâyı; Adiloğulları (2011) örgütsel bağlılık açısından, Soylu ve diğerleri (2017) ve Erbektaş ve diğerleri (2017) demografik değişkenler açısından, Petrovska ve diğerleri (2021) psikolojik kaynak yönünden, Mitić ve diğerleri (2020) spor performansının bir düzenleyicisi olarak duygusal zeka ve başa çıkma arasındaki ilişki açısından, Castro-Sánchez ve diğerleri (2018) motivasyonel iklim, kaygı ve duygusal zeka arasındaki ilişki yönünden, Habeeb ve Salman (2020) karar verme ilişkisi bakımından, Chakraborty (2014) başarı motivasyonu ile yetenek arasındaki ilişki yönünden, Bal ve diğerleri (2011) sportif performans ilişkisi ve Yazıcı ve diğerleri (2019) zihinsel dayanıklılık ile arasındaki ilişki yönünden incelemiştir.

Spor uzmanları, sportif performansın sadece fiziksel becerilerden değil psikolojik becerilerden de etkilendiği konusunda hemfikirdir. Motivasyon davranışı doğrudan etkileyen, yoğunluğunu, yönünü ve performansını değiştiren kilit bir faktördür (Quested, vd., 2017). Farklı bir ifadeyle motivasyon, bir bireyin belirli bir hedefe ulaşmak için nasıl davrandığını tanımlayan bir iç durum olarak düşünülebilir (Zlate ve Cucui, 2015). Alan yazın incelendiğinde futbolcuların motivasyon düzeyleri ile ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Motivasyonu; Urfa (2017) ve Urfa ve Aşçı (2018) kaygı, özgüven, güdülenme, dikkat ve şut isabet oranı açısından, Şirin (2008) spora katılım motivasyonu bakımından, Kaya ve diğerleri (2020) algılanan stres, sporda güdülenme, sürekli öfke ve öfke tarzı yönünden, Atasoy ve Ekiz (2021) imgeleme düzeyleri bakımından, Şahin ve Erdi (2021) içsel ve dışsal motivasyon tutumları açısından, Ezgi (2018) algılanan ebeveyn tutumları ile başarı motivasyonu yönünden, Altıntaş ve diğerleri (2013) durumsal güdülenme ve optimal performans duygu durumu açısından, Abakay ve Kuru (2010) başarı motivasyonu bakımından, Aytaç (2017) liderlik tarzları ile tatmin ilişkisi yönünden, Kolayış ve Çelik (2017) ve Grushko ve diğerleri (2016) kaygı ve imgeleme düzeyleri bakımından, Beaudoin (2006) rekabetçi yönelimleri ve spor motivasyonları açısından, Mouloud ve Elkader (2016) öz yeterlilik ve başarı motivasyonu yönünden ve Zuber ve Conzelmann (2014) başarı motivasyonu ve atletik performans açısından incelendiği görülmektedir.

Kişilik, “bireyin kalıcı ve farklılık gösteren duygu, düşünce ve davranış kalıplarına katkı sağlayan psikolojik özellikler” şeklinde tanımlanmaktadır (Mirzaei, vd., 2013). Hem genel olarak psikoloji alanında hem de daha özel olarak spor psikolojisi alanında onlarca yıldır çalışılan bir konudur (Vanden Auweele, vd., 1993). Davranış performansının bir göstergesi olan ve rakebet ortamında sporcunun nasıl davranacağına katkıda bulunan kişilik özellikleridir. Beş Büyük Faktör (kişiliğin küresel faktörleri), özellik teorisi çerçevesinde geliştirilen faktör kişilik modellerinin çağdaş versiyonlarından biridir. Beş Büyük kişilik özelliği, insanın düşünce, duygu ve davranışlarının özelliklerini belirleyen insan kişiliğinin yapısındaki en temel boyutlardır. Bu kişilik modeli, cinsiyet, yaş veya kültürden bağımsız olarak tüm insanların aynı temel özellikleri paylaştığını, ancak belli olma derecelerinde farklılık gösterdiğini öne sürer (Novikova, 2013). Alan yazın incelendiğinde futbolcuların kişilik özellikleri ile ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Kişilik özelliklerini; Falih ve diğerleri (2020) psikolojik yabancılaşma hissini agresif kişilik özelliği bakımından, Mirzaei ve diğerleri (2013) spor performansı açısından, Wojciechowska-Maszkowska ve diğerleri (2020) denge becerileri ve mizaçları yönünden, Eckerman ve diğerleri (2019) kas yaralanmaları açısından, Wojciechowska-Maszkowska ve diğerleri (2018) postüral kontrole etkisi bakımından, Emin ve Baştuğ (2008) bedenleri algılama düzeyleri açısından, Turhan (2009) depresyon ve anksiyete seviyelerinin yanı sıra kişilik özellikleri ile sporda başarı motivasyonu arasındaki etkileşim yönünden, Yıldız (2009) sürekli öfke-öfke ifade tarzları açısından, Sarıbaş (2016) ve Başgül ve diğerleri (2019) yeme tutumu ve benlik saygısı bakımından, Pamukçu (2015) saldırganlık düzeyleri ve Zekioğlu ve Tatar (2006) empatik beceriler yönünden incelemiştir.

Alan yazına bakıldığında futbolcularda duygusal zeka, motivasyon ve kişilik özellikleri ile ilgili birçok araştırma çalışmasının çeşitli parametrelerle birlikte incelendiği gözlemlenmektedir. Bu çalışma, duygusal zekanın motivasyona etkisinde kişilik tiplerinin aracı rolünü incelemesi ile alan yazına farklı bir bakış açısı getirmesinin yanı sıra uygulayıcılara (futbolcu-antrenör vd.) önemli bilgiler sunabilmesi açısından önem arz etmektedir.

1.1. Problemin Durumu

Sporunda duyguların etkisi performans için çok önemlidir. Spor eğlence ve zevk için yapılabilsede, profesyonel sporcular üst düzey bir performans ortaya koymaya çabalarlarken kaygı ve stres yaşarlar. Sporcuların maruz kaldığı baskı ve ardından gelen stres ve hisler, belirlenen hedeflere ulaşma söz konusu olduğunda daha yoğundur (Mellalieu, vd., 2009; Sit ve Lindner, 2005). Bu sebeple, spor psikologları ve profesyonel sporcular, duygu ve rekabetçi spor performansı arasındaki bağlantıları ve özellikle duygu deneyimini ılımlı ve uygun bir şekilde ifade etmenin performansı nasıl kolaylaştırabileceğini araştırmaktadırlar. Araştırmacılar, duyguların ve duygu kontrolünün bütün spor branşlarında performansın önemli bir yönü olduğu kanısındadır (Vallerand, 1983). Rekabet ortamında deneyimlenen duyguları uygun şekilde yönetememe, uygunsuz bir öfke patlamasına ya da agrasif tavırlara sebep olabilir ve çoğu zaman sporcuların cezalandırılmasına veya yarışmadan dışlanmasına yol açabilir. Duygularını etkili bir şekilde yönetebilenler, duygularını motivasyon ve dürtü üretimine kanalize edebilir. Bu yüzden sporcuların bu duyguları nasıl tanıyacaklarını, gerektiği biçimde ifade etmeyi bununla birlikte istenilen bir biçimde yönetmeyi öğrenmeleri gereklidir (Botterill ve Brown, 2002). Bu bağlamda son yıllarda duygusal zekâ kavramı sporcuların duyguları üzerindeki kontrolü ve yönetimi açısından ön plana çıkan ve sporcu davranışları ve performansları açısından anahtar kavramlardan biri olmuştur.

İnsanları belirli olaylarda karşısında belirli davranışlara iten motivasyon, spor branşlarında elde edilecek başarıyı sağlayan unsurlar bakımından ve maksimum performans ortaya konulması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir (Yalçın, 1988; Başer, 1996). Sporcu kötü bir performans sergilediğinde yetersiz güdülenme ya da güdülenememe durumundan, iyi bir performans ortaya koyduğunda ise iyi bir güdülenme durumundan bahsedilmektedir. Bu koşullar, motivasyonun spor branşlarında sporcuların başarıya ulaşmaları açısından ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Araştırmacılar spor ve kişilik bağlamında, sporun kişilik üzerine etkileri, kişiliğin sportif performans üzerine etkileri, spor yapan ve yapmayan bireylerin kişilik özellikleri, profesyonel sporcularla amatör sporcuların kişilik özellikleri ve takım sporu yapanlarla bireysel spor yapanların kişilik özellikleri gibi konular üzerine odaklanarak, kişilik farklılık ya da benzerliklerini ortaya koyarak literatüre, meslektaşlarına, antrenörlere, sporculara ve uygulayıcılara yol gösterici olmasını sağlamaktadır (Yıldız, 2009; Saygılı, vd., 2015; Gözmen ve Aşçı, 2016; Sarıbaş, 2016; Birinci, 2019; Şeker ve Tuna, 2020).

Alan yazına bakıldığında futbolcularda duygusal zeka, motivasyon ve kişilik özellikleri ile ilgili üç parametreyi birlikte inceleyerek yordayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, duygusal zekanın motivasyona etkisinde kişilik tiplerinin aracı rolünü incelemesi ile alan yazına farklı bir bakış açısı getirmesinin aynı sıra uygulayıcılara (futbolcu-antrenör vd) önemli bilgiler sunabilmesi açısından önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Sporunda duyguların performansa ve davranışlara olan etkisi son yıllarda spor bilimcilerin ilgisini çekmektedir. Sporcuların müsabaka içerisinde maruz kaldıkları baskıya karşı gösterdiği duygusal tepkiler çoğu zaman onların başarı ya da başarısızlığını etkilemektedir. Dolayısıyla ile duyguları anlama, kullanma ve yönetebilme bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte sporcuların müsabaka esnasında ve herhangi bir aksilik karşısında olumsuz düşüncelerden daha çok olumlu düşüncelere yönelip, performanslarını üst düzeyde devam ettirebilmesi motivasyonun önemini ortaya koyduğu kadar kişilik özelliklerinin de önemini göstermektedir.

Spor bağlamında duygusal zeka, motivasyon ve kişilikle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Türkiye’de ve yurt dışında bu parametrelere ışığında yapılmış bir çok çalışmanın alanyazında mevcut olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte literatürde duygusal zekânın motivasyonla ilişkisinde kişilik tipinin aracı rolü ile ilgili herhangi bir alanda bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırmanın bu üç parametre arasındaki ilişkiyi ve olası etkisini ortaya koyarak literatür ve uygulayıcılar için önemli veriler sunacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırma 2020-2021 futbol sezonunda Türkiye Süper lig, 1. lig, 2. lig ve 3. lig’lerinde oynayan profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ile motivasyon ilişkisinde kişilik tipinin aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda; futbolcuların duygusal zekâ düzeylerini, motivasyon düzeylerini ve kişilik tiplerini belirlemek, medeni durum ve lig kategorisi değişkenlerine açısından istatistiksel bir farklılığın olup olmadığını saptamak, yaş ve sporculuk yılı dekişkenleri ile ilişkisini incelemek ve duygusal zekâ, motivasyon ve kişilik tiplerinin arasındaki ilişkiyi incelemek.

1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezler

1.4.1. Araştırma Soruları

1. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyutlarının medeni durum ve lig kategorisi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
2. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyutları ile yaş ve sporculuk yılı değişkenleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
3. Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutlarının medeni durum ve lig kategorisi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
4. Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutları ile yaş ve sporculuk yılı değişkenleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
5. Profesyonel futbolcuların kişilik ölçeği ve alt boyutlarının medeni durum ve lig kategorisi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
6. Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutları ile yaş ve sporculuk yılı değişkenleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
7. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ile güdülenme düzeylerinin ve alt boyutlarının kişilik alt boyutları ile anlamlı ilişki var mıdır?
8. Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun aracı etkisi var mıdır?
9. Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın aracı etkisi var mıdır?

1.4.2. Hipotezler

1. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyut düzeylerinin medeni durum değişkenine göre farklılık vardır.
2. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyut düzeylerinin lig kategorisi değişkenine göre farklılık vardır.
3. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.
4. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyutları ile sporculuk yılı değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.

5. Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutlarının medeni durum değişkenine göre farklılık vardır.
6. Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutlarının lig kategorisi değişkenine göre farklılık vardır.
7. Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.
8. Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutları ile sporculuk yılı değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.
9. Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutlarının medeni durum değişkenine göre farklılık vardır.
10. Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutlarının lig kategorisi değişkenine göre farklılık vardır.
11. Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.
12. Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutları ile sporculuk yılı değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.
13. Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ, motivasyon düzeyleri ve alt boyutları ile kişilik alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.
14. Profesyonel futbolcularda duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun aracı etkisi vardır.
15. Profesyonel futbolcularda duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın aracı etkisi vardır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde duygusal zekâ, motivasyon ve kişilik alt başlıklarında ilgili alan yazın ışığında sunulmuştur.

2.1. Zekânın Tanımı

Psikolojide en tartışmalı ve araştırılan kavramlardan biri olan zekâ nedir sorusu araştırmacılar tarafından birçok kez incelenmiş ve farklı açılardan değerlendirilmiştir. Her bilim insanı konuya kendi uzmanlığına göre yaklaşır ve bu nedenle literatürde zekânın tanımı konusunda genel bir fikir birliği yoktur. Her ne kadar zekâyı tanımlamak zor olsa da, araştırmacılar onu birçok farklı şekilde tanımlamışlar.

Zekâyı Binet, iyi akıl yürütme, doğru karar verme ve özeleştiri yapabilme becerisi; Baldwin, bilme yeti ya da kapasitesi; Wechsler, kişinin amaçlı hareket etme, mantıklı düşünme ve çevre ile olan ilişkisinde etkili olma becerisinin tamamı; Munn, uyumun taraflılığı ya da esnekliği olarak tanımlanabilecek bir işlev olduğunun; Freeman, yeni durumlara yanıt verme ve tüm deneyimleri birleştirme yeteneği; Garrett, anlamayı ve semboller kullanmayı gerektiren problemleri çözmek için gereken becerileri içermesi; Terman birey, soyut düşünebildiği ölçüde zekidir olarak tanımlamaktadırlar (Toker, vd., 1968; akt. Çuhadar, 2017).

Araştırmacılar zihin üzerine yaptıkları incelemelerde, zekânın ana bileşenlerinin zihinsel süreçler olduğunu ve bu zihinsel süreçlerin tamamının zekâyı ortaya çıkarttığı sonucuna varmışlardır (Pfeifer ve Scheier, 2001). Zekâ ile ilgili çalışmalara bakıldığında, 1904 yılında İlk defa faktör analiz yöntemini uygulayan ve zekânın faktörlerini ilk ileri süren Spearman, bilişsel faktörlerin ölçülmesiyle birlikte zekânın da ölçülebileceği fikrini öne sürmüştür, bazı zihinsel becerileri 'g' (genel yetenek) ve 's' (matematiksel ve sözel yetenek) faktörü olarak değerlendirmiştir (Gürel ve Tat, 2010). Öte yandan Thurstone, zekânın farklı zihinsel güçler gerektiren bağımsız gruplardan (yetenek) oluştuğunu ve bunların bellek, sözel, sayısal, kelime akıcılığı, yersel gibi 12 grup faktörü belirlemiştir (Çuhadar, 2017). Tekli zekâ modelini reddeden Gardner, toplamda dokuz zekâ türünden bahsederek, çoklu zekâ kuramını ileri sürmüştür. Zekâ türlerini sözel/dilbilimsel zekâ, mantıksal/matematiksel zekâ, görsel/uzamsal zekâ, müzikal/ritmik zekâ, bedensel/duyudevinimsel zekâ, kişilerarası/sosyal

zekâ, özedönük/kişisel zekâ, doğa zekâsı ve varoluşçu zekâ olarak tanımlamıştır (Gürel ve Tat, 2010).

2.1.1. Zekâ Modelleri

1905'te Alfred Binet, zekâ katsayılarını geliştirilerek, ilk modern zekâ testini uygulamıştır. Alfred Binet, belirli bir performans düzeyine karşılık gelen kronolojik yaş seviyesinin ölçülmesi için çocuklarda zihinsel yaş ölçüsünün geliştirilmesinde, modern zekâ testi hareketlerine öncülük etmiştir. Birçok çalışmada kişinin IQ seviyesi, genel başarı potansiyelleri ve liderlik başarısı gibi unsurlarla ilişkilendirmiştir. Ancak, daha sonra yapılan çalışmalarda Iq'nun genel akademik ölçüsünün geçerliliği, başarıya etki ederken, çevre veya kültürel ortam gibi durumsal faktörlere etki etmediği ortaya çıkmıştır (Stys ve Brown, 2004).

Sosyal Zekâ Modeli

1930'lu yıllarda Thorndike zekâ kavramını mekanik, soyut ve sosyal zekâ olarak üç temel zihin gücü adı altında toplamıştır (Gürel ve Tat, 2010). Sosyal zekâ kavramının ilk yıllarına ilişkin araştırmalarına bakıldığında, Thorndike sosyal zekâyı, kişileri anlama ve yönetme becerisi ile beraber insan ilişkilerindeki becerikli davranış olarak tanımlamıştır (Kosmitzki ve John, 1993).

Marlowe sosyal zekâyı, kişilerarası iletişim ve etkileşimde, bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını algılama, algılamanın verdiği farkındalığa göre uygun şekilde davranma becerisi olduğunu belirtmiştir. Öte yandan, sosyal zekânın sadece bilişsel yönüne odaklanan Wedeck ise sosyal zekâyı, kişilerin duygularını, ruhsal durumlarını ve motivasyonlarını kusursuz bir şekilde yargılaması olarak tanımlamıştır. Walker ve Foley göre sosyal zekâ, kişiler arası iletişim kurma, diğer insanların duygularını, düşüncelerini ve maksatlarını anlama ve kişilerin ruhsal durumlarını, duygularını ve güdülerini hatasız, net bir şekilde yorumlama yeteneğidir (Doğan ve Çetin,2009).

Çoklu Zekâ Modeli

Çoklu zekâ kuramı, Harvard Üniversitesi'nden mezun olan Amerikalı psikolog Howard Gardner tarafından ileri sürülmüştür. Geleneksel zekâ tanımlarını sorgulayan Gardner'a göre, insanlar IQ puanlarını gösteren etiketlerle sınırlandırılmaz (Şinik, 2017). Gardner, her bireyin farklı alanlarda farklı yetenek ve eğilimlere sahip olduğunu ve her

bireyin birkaç farklı şekillerde iç içe geçmiş zekâ türlerine sahip olduğunu ileri sürmüştür (Dolati ve tahriri, 2017).

Gardner, yaptığı çalışmasında başlangıçta, sözel / dilbilimsel, mantıksal / matematiksel, görsel / uzamsal, bedensel / kinestetik, müzikal, kişiler arası ve kişisel dâhil olmak üzere entelektüel yetenekleri göstermenin yedi farklı yolu olan yedi zekâ listesi oluşturdu. Gardner Frames of Mind kitabındaki zekâları ilk listelemesinden sonra, zekâ listesini genişleterek doğacı / varoluşsal zekâ türünü de ekleyerek toplamda sekiz farklı zekâ türünü ortaya koymuştur (Taase, 2012).

Gardner'ın öne sürdüğü sekiz farklı zekâ türü aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Sözel-Dil Bilimsel Zekâ

Sözel / Dilbilimsel Zekâ, dili doğru kullanmak için temel işletim yeteneği anlamına gelir. Dinleyerek, konuşarak, okuyarak ve yazarak iletişim kurduğumuzda, bu zekânın önemli bileşenlerinden tam olarak yararlanmamız gerekir. Dil zekâsının başlıca öğrenme etkinlikleri arasında şakalar ve hikâyeler anlatmak, mektup ve şiir yazmak, okumak, yazmak, belirli amaçlar için bilgi hatırlamak ve yeni diller öğrenmek yer alır (Oliveira, 2009).

Chomsky dilin, sınırlı gramer kuralları ve sonsuz sözcüklerden oluşan bir tür yaratım olduğunu ve günlük hayatımızda insanlar, insanlarla iletişim kurmak, gazete okumak, internete girmek, makale yazmak ve haberleri dinlemek için dilsel zekâlarını kullandığını belirtmiştir. Güçlü dil becerileri, bir kişinin ana dilinde veya yabancı bir dilde yazmasına, okumasına, dinlemesine, konuşmasına, iletişim kurmasına ve kelimeleri kullanmasına izin verir. Dilbilimci insanlar şairler, yazarlar, politikacılar, avukatlar, dil öğretmenleri, gazeteciler, editörler, öğretmenler ve komedyenler gibi meslekleri seçebilirler (Şinik, 2017).

Mantıksal-Matematiksel Zekâ

Mantıksal / Matematiksel Zekâ, rakamları kullanma, görüntü belirleme, soyut sembollerini okuma ve anlamının yanı sıra matematiksel akıl yürütme ve bilimsel araştırma sürecinin karmaşık ilişkisini anlama becerisidir. Bununla birlikte tümdengelimli, tümevarımlı akıl yürütme, mantıksal düşünme ve problem çözme süreçlerini de içerir (Gardner, 1993; akt. Wattanborwornwong ve Klavinitchai, 2016).

Güçlü matematiksel veya mantıksal yetenek, bir kişinin sayılarla başa çıkmada, soyut ve matematiksel problemleri çözmeye, eleştirel düşüncede, bilimsel deneylerde ve projelerde ve bilgisayar programlamada iyi olmasını sağlar. Fizikçiler, matematikçiler, mühendisler, araştırmacılar, astronomlar, iktisatçılar, kimyagerler, programcılar, bilim adamları, dedektifler, yüksek düzeyde mantıksal-matematiksel zekâya sahip olanlara bazı örneklerdir (Şinik, 2017).

Görsel-Uzamsal Zekâ

Görsel / uzamsal zekâ, dünya hakkında doğru bir anlayışa sahip olma, bireysel görsel deneyim oluşturma ve çizim, desen tasarımı gibi renk, desen, şekil ve yapıya görsel inceleme yapma yetenekleri anlamına gelir (Wattanborwornwong ve Klavinitchai, 2016). Gardner, bu zekâ türünü “görsel dünyayı doğru algılama, kişinin ilk algıları üzerine dönüşümler ve değişiklikler yapma ayrıca ilgili fiziksel uyarıların yokluğunda bile kişinin görsel deneyiminin bazı yönlerini yeniden yaratma kapasitesi” olarak açıklamıştır (Gardner ve Hatch, 1989).

Armstrong'a (2009) göre görsel-uzamsal dünyayı doğru algılama ve bu algılar üzerinde dönüşümler gerçekleştirme yeteneğidir. Bununla birlikte Uzamsal / Görsel Zekânın “renge, çizgi şekline, forma, uzaya ve bu öğelerin birbiri ile olan etkileşimi; görselleştirme, görsel veya uzamsal fikirleri grafik olarak sunma ve bir uzamsal matrikste uygun bir biçimde yön gösterme kapasitesini de içerir.

Müziksel-Ritmik Zekâ

Müzik zekâsı kadar karmaşık ve soyut bir şeyi tanımlamak, en az genel olarak zekânın ne olduğunu tanımlamak kadar zordur. Müziksel zekâ, kişi belirli bir ortamda olduğunda keskin farkındalık ve perde, ritim ve tonlama gibi bir dizi müzik unsurunu kullanma becerisi anlamına gelir. "Müzik zekâsı" veya "müzik anlayışı", müzik hakkında uçtan uca akıl yürütebilen bir sistemi ifade eder. Bunun için, müzikle ilgili farklı soyutlama düzeylerinde akıl yürütebilmelidir. Düşük seviyeli müzik özelliklerinin algılanmasından, müziğin örgütsel yapısını içeren orta soyutlamaya, temaları, niyetleri ve duygusal içeriği içeren üst düzey soyutlamaya kadar (Liebman ve Stone, 2006).

Bedensel-Kinestetik Zekâ

Fiziksel zekâ, vücut hareketini kontrol etmemizi ve anlamamızı, nesnelere çalıştırmamızı ve beden ile zihin arasında uyumlu bir ilişki kurmamızı sağlayan bir yetenektir. Bazı insanlar yaparak öğrenirler. Öğretim durumunda, fiziksel zekâ uyandırmak için yöntemler, öğrencilerin fiziksel zekânın daha iyi gelişmesi için iyi olan performans, ekomotizm, el işi etkinlikleri dâhil olmak üzere vücut hareketlerini deneyimlemelerine yardımcı olabilir (Wattanborwornwong ve Klavinitchai, 2016).

Sosyal Zekâ-Kişilerarası Zekâ

Botelho (2003) kişilerarası zekânın bir takım çalışmasına katılmak, aile ve diğer sosyal topluluklarla iletişim kurmak gibi çeşitli durumlarda diğer bireylerle başarılı bir etkileşim için teşvik edici olduğunu vurgulamaktadır. Kişilerarası zekâ ile donatılmış kişilerin, diğer insanları etkileme ve motive etme gücüne sahip olduklarına ve iyi bir empati sergilediklerine inanılır (Snider, 2001). İçedönüklük, özgürlük ve iç gözlemi vurgulamaktan farklı olan kişilerarası zekâ, başkalarıyla iletişim kurarken dışa dönük karakterlere, yani başkalarını anlama ve etkileşimde bulunma becerilerine vurgu yapar. Günümüzde, toplumla paylaşan öğrenme sınıfı özellikle önemlidir, bu nedenle işbirliği eğitimi, öğrenme işbirliği, iletişim, grup çalışması, takım rekabeti ve çatışmaların ortadan kaldırılması gibi diğerleriyle etkileşim kurma becerilerinin geliştirilmesi, tümünün kişilerarası zekâyâ ihtiyacı vardır (Wattanborwornwong ve Klavinitchai, 2016).

Kişisel-Özedönük Zekâ

İçsel Zekâ, kişinin kendini anlama, kendisinin etkili bir çalışma modeline sahip olma (kişinin kendi arzuları, korkuları ve kapasiteleri dâhil) ve bu bilgileri kişinin kendi hayatını düzenlemede etkili bir şekilde kullanma kapasitesidir (Faidah, vd., 2019). Kişisel- özedönük zeki insanlar kendi hedeflerinin, yeterli ve yetersiz taraflarının farkında olurlar ve iç seslerini dinlerler. Kendilerini içsel motivasyonla kolaylıkla motive edebilirler ki bu başarıya götüren en etkili motivasyon türüdür. İleriye dönük planlamalar yaparlar. Kısa ve uzun vadeli hedefleri, zihinlerinde net bir şekilde belirlenmiş ve ilerletilmiştir (Şinik, 2017). Kişisel zekâ, kendini, kişinin düşüncelerini ve duygularını anlama ve bu bilgileri kişinin hayatını planlarken ve yönlendirirken kullanma kapasitesidir. Kişisel zekâ, yalnızca benliğin değil, aynı zamanda insanlık durumunun da takdir edilmesini içerir (Estaji ve Nafisi, 2014).

Doğacı-Varoluşçu Zekâ

Bu zekâ çeşidi, 1995'te Howard Gardner'ın tanımladığı nihai zekâ çeşitidir. Varoluşçu zekâ çeşidi çevredeki hayvan ve bitki türlerini belirleme ve doğal canlıları sınıflandırma yetenekleridir (Estaji ve Nafisi, 2014). Değişiklikleri tarif etmek, doğal nesnelere çizmek, bir bahçeyi dikmek, kumsala veya dağa gitmek, hayvanları incelemek, yağmuru veya rüzgârı dinlemek ve bitkileri veya hayvanları belirlemek bu tür zekâ için çok faydalı aktivitelerdir (Alqatanani, 2017). Biyologlar, çevreciler, ornitologlar ve jeologlar gibi insanlar natüralist zekâ bakımından güçlüdür (Botelho, 2003).

2.2. Duygu Nedir?

Duygu kelimesinin kökenleri Latince yapmak anlamına gelen "Emovere" kelimesinden gelir ve İngilizce'ye çevrildiğinde, bir şeyi hareket ettirmek veya katalize etmek anlamına gelir. Duygu ve duygu bilimi, duygusal yaşamın temel faktörlerinin nasıl tanımlanması gerektiği konusunda ortak bir anlayış haline gelmemiştir, ancak modern araştırmaların çoğu "duygu", "his" ve "ruh hali" kavramlarını ayırma eğilimindedir. Duygu, psikolojik, deneysel ve davranışsal değişikliklere yol açan belirli bir olaya ani bir tepkiyi ifade eder. Bunun yerine hisler, fizyolojik davranış değişiklikleri olmaksızın öznel duygu ve ruh hali deneyimini daha spesifik olarak yansıtır. Ruh hali yaygındır, duygudan daha uzun sürer ve bir nesneyle ilişkisi yoktur. Ruh halinin genellikle duygu ve hislerden kaynaklandığı öne sürülür. Duyguların kişinin düşünmesi, vücut işlevi ve davranışı üzerinde etkisi olması tipiktir. Hisler bunun yerine bilinçli olarak tanımlanır ve duygular “kontrolü ele aldıktan” sonra devreye girer (Frijda, 1994; Larsen, 2000; akt. Lunkka, 2014).

Çok düzeyli bir bakış açısıyla yaklaşıldığında duygular; yorumlama, fiziksel duyum, motor hareket, hedefler veya niyetlilik, kişiler arası anlatım ve diğer süreçler gibi çeşitli etmenleri içermektedir (Sünbül ve Güneri, 2019).

Duyguların işlemsel tanımı, onları genellikle bir nesneye veya başarıya yönelik kısa, yoğun tepkiler olarak tanımlar. Bu duygusal deneyimlerin değeri değişebilir, çünkü tepki sevinç, heyecan veya umut gibi olumlu veya can sıkıntısı, kaygı veya öfke gibi olumsuz olabilir. Bu duygusal deneyimlerin yoğunluğu ve dürtüsü değişebilir, ancak yoğunluk azaldığında veya süre önemli ölçüde arttığında, deneyim yoğun bir duygusal deneyimden daha iyi bir ruh hali ve hatta bir duygusal durum olarak tanımlanabilir (Järvenoja, 2010).

Olumlu duygular yaratıcı düşüncüyü, problem çözmeyi ve karar vermeyi destekler. Hepsinden önemlisi, olumlu duygular öğrenmeyi kolaylaştırabilir. Yeni bir şey öğrenmeye olumlu duygular dâhil edildiğinde, hatırlamayı kolaylaştırır ve ustalaşma olasılığını artırır. Konu duyguya ne kadar çok tepki verirse, öğrenmek ve hatırlamak o kadar kolay olur (Brentsen ve Rubin, 2004).

Bireyde olumsuz duygular çoğaldığında entelektüel zekâyı engellemekle birlikte verimsizlik, yoğunlaşma kaybı, isteksizlik, odak noktasını kaybetme, algı bozuklukları gibi problemler çıkararak kişinin ortaya koyacağı performansını olumsuz bir şekilde etkileyeceği iddia edilmektedir (Sirer, 2009; akt. Adiloğulları, 2011).

2.2.1. Duygusal Zekâ

Duygusal zekâ veya duyguları algılama, kullanma, anlama ve düzenleme yeteneği, hem duyguyu hem de bilişi birbirine bağlamaya çalışan nispeten yeni bir kavramdır (Gutiérrez-Cobo, vd., 2016).

Duygusal zekâ, duygu ve zekâ olmak üzere iki bölümden oluşur. Duygular, bir kişinin genellikle gerçek veya hayali bir ilişkiye tepki olarak sahip olduğu duygu tepkilerini ifade eder. Örneğin, bir kişinin başka biriyle iyi bir ilişkisi varsa, o kişi muhtemelen mutlu hissedecektir; Kişi tehdit edilirse, muhtemelen korkacaktır. Öte yandan zekâ, bir şeyle veya bir şey hakkında geçerli bir şekilde akıl yürütme yeteneğini ifade eder. Örneğin, uzamsal zekâ durumunda nesnelere birbirine nasıl uyduğuna dair akıl yürütmek. Duygusal zekâ söz konusu olduğunda, duygular veya duygularla ilgili bir akıl yürütme kişinin düşünmesine yardımcı olur. Yani duygusal zekâ, duygular ve duygusal sinyaller ile akıl yürütme kapasitesini ve duygunun düşüncüyü geliştirme kapasitesini ifade eder (Mayer ve Salovey, 2007).

Yeni bir zekâ türü olarak, ilk defa Salovey ve Mayer (1990) tarafından önerilen duygusal zekâ, kişinin kendinde ve başkalarında duyguların doğru bir şekilde değerlendirilmesine ve ifade edilmesine katkıda bulunmak için varsayılan bir dizi beceri olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde Goleman (1996), duygusal zekânın bireyin hem öznel hem de başkalarının duygularını ve ilişkilerini anlama ve yönetme yeteneği olduğunu açıklar. Brackett ve diğerleri (2004) duyguyu algılama ve doğru ifade etmenin, düşüncüyü kolaylaştırmak için duyguyu kullanma, duyguları anlama ve duygusal gelişim için duyguları yönetme becerisi olduğunu ileri sürer. Duygusal zekâ, kaygıyı yönetmek, iyi iletişim kurmak,

empati kurmak, sorunları aşmak, sorunları çözmek ve çatışmaları yönetmek için duyguları olumlu bir şekilde tanımlama, anlama ve kullanma becerisidir (Drigas ve Papoutsis, 2018).

2.2.2. Duygusal Zekânın Tarihsel Gelişimi

Duygusal zekâ kısaca, etkili kararlar vermek için kendimizdeki ve başkalarındaki duyguları tanıma ve düzenleme yeteneğini ifade eder (Goleman ve Cherniss, 2001). Duygusal Zekâ, yaklaşık 30 yıllık, nispeten yeni bir terim olmasına rağmen kökleri, kutsal bir Hindu metni olan Bhagavad-Gita'ya ve 2000 yıl önce Platon'un "Tüm öğrenmenin duygusal bir temeli vardır" dediği çalışmasına kadar uzanmaktadır (Gayathri ve Meenakshi, 2013; Shankar ve Keerthi, 2010).

Araştırmacılar, bilim insanları, eğitimciler ve filozoflar o zamanlardan beri günlük yaşamda duyguların ve hislerin değerini ispatlamak ya da çürütmek için birçok araştırma yapmışlardır. 19. yüzyılın başlarında ünlü psikolog E.L. Thorndike'nin başkalarını algılama ve yönlendirme yeteneğini açıklamak için sosyal zekâ tabirini kullanmasından sonra duygusal zekâ konusu ivme kazanmıştır (Gayathri ve Meenakshi, 2013). Kısa bir süre sonra, Wechsler (1958), yaşamdaki başarı için gerekli olduğunu ve bilişsel olmayan yönlerini tanımlayana kadar zekânın tamamlanmadığını belirten, bilişsel olmayan zekâ kavramını geliştirdi (Webb, 2009). 19. yüzyılın sonlarına doğru Howard Gardner, zekâ kavramını matematiksel ve dilbilimsel yeteneğin yanı sıra müzik, uzaysal ilişkiler ve kişilerarası bilgi gibi alanları da içerecek şekilde genişleterek çoklu zekâ kuramını ortaya attı (Gardner ve Hatch, 1989). Wayne Payne (1985), bir duygu çalışması: Duygusal zekâ geliştirme; kendi kendine bütünleşme; korku, acı ve arzu ile ilgili doktora tezinde duygusal zekâ terimini kullanmıştır (Dhani ve Sharma, 2016). Fakat Payne teorisini veya çalışmasını yayınlamadığı için 1990'da Salovey ve Mayer tarafından yayınlanan makale genellikle duygusal zekâ yapısının doğuşu olarak kabul edilir (Karim, 2011).

Reuven Bar-On (1988), duygusal zekâ'yı iyi oluş ölçüsü açısından ele alarak ilk geliştirme girişiminde bulunmuştur. Duygusal zekâ terimini, Salovey ve Mayer ilk duygusal zekâ modelini yayınlamadan ve yaygın bir popülerlik kazanmadan çok önce doktora tezinde kullanmıştır (Goleman ve Cherniss, 2001).

1990 yılında Peter Salovey ve John Mayer, dönüm noktası niteliğindeki makaleleri duygusal zekâ'yı Hayal Gücü, Biliş ve Kişilik dergisinde yayınladılar (Salovey ve Mayer, 1990). Duygusal zekâ yeteneklerini, sosyal özelliklerden veya yeteneklerden ayırma ihtiyacını öne sürerek bilişsel vurgu ile önceki zekâ ve duygu araştırmalarından elde edilen ilgili

kanıtlardan yararlandılar ve ilk kapsamlı duygusal zekâ modelini sundular (Goleman ve Cherniss, 2001; Karim, 2011).

Her ne kadar Salovey ve Mayer (1990) duygusal zekâ yapısını bilim dünyasına tanıtmış olsalar da, yapının popülerleşmesiyle tanınan Goleman'dır. 1995'te Goleman, duygusal zekâ alanını genişletmek için bir ivme sağlayan “Duygusal Zekâ” adlı bir kitap yazdı. Bu çığır açan kitabın yayınlanmasından kısa bir süre sonra, kuruluşlar duygusal zekâ yapısının kurumsal ortamlarda uygulanmasını değerlendirmeye başladılar (Goleman, 1998). Goleman, işyerinde başarının % 80'inin duygusal zekâ ve yalnızca % 20'sinin sıradan zekâ tarafından belirlendiğini iddia ettiği için duygusal zekâ işyerinde yaygın olarak biliniyordu ve uygulanıyordu. Duygusal zekâ, uyarlanabilir duygusal beceriler öğrenilerek kazanılır ve zamanla artar (Goleman,1995; akt. Kanesan ve Fauzan, 2019; Mayer ve Salovey, 1997). Bu nedenle, duygusal zekâ, bir tür zekâ (yetenek) olduğu için, eğitim ve öğrenimle zenginleştirilebilir.

2.2.3. Duygusal Zekâ Modelleri

Literatüre bakıldığında duygusal zekânın yetenek modeli, karma model ve özellik modeli olmak üzere üç ana modelle ele alındığı görülmektedir.

Yetenek Modeli

Yetenek modeli, duyguları işlemede tamamen bilişsel yeteneği kullandığı ve bilimsel olarak kanıtlandığı için en etkili model olarak kabul edilmektedir. Bu model duygusal zekâyı bir dizi yetenek olarak tanımlayarak, duygusal bilginin önemi ve bilgiyle birlikte akıl yürütmenin olası kullanımları ile ilgili iddialarda bulunur (Cobb ve Mayer, 2000). Temelden üst seviyeye doğru sırayla düzenlenmiş, dört grup duygu işleme zihinsel beceriden oluşur (Mayer ve Salovey, 1990). Mayer ve Salovey (1990), duygusal zekânın bir özellik değil, yetenek temelli olduğunu savunmaktadır.

Mayer ve Salovey'in Duygusal Zekâ Modeli

Birkaç on yıl önce Amerikalı araştırmacılar Salovey ve Mayer (1990), çocukların dışında modern batı toplumunun etkisiyle insanların doğal olarak geliştirdikleri en temel dört duygusal düzenleme becerisini sınıflandırdılar. Bu beceriler belirli bir seviyeye göre ayarlanmıştır, bu sebeple duyguları algılama en temel düzeydedir ve duyguları yönetme hiyerarşideki en yüksek ve en karmaşık düzeydedir, dolayısıyla, kişinin kendi ve diğer insanları duygularını düzenleme becerisi, diğer becerilerin yetkinlikleri temelinde kurulur

(Fernández-Berrocal ve Extremera, 2006). Bu dört temel unsuru, aşağıdaki yeteneklerden oluşan duygusal zekâ modeli olarak özetlediler.

Duyguları Algılamak: Kendi duygularını tanıma, değerlendirme ve ifade etme ve başkalarında duyguları gerçekten, dürüst ve doğru bir şekilde tanıma yeteneği. Bu, vücut dili ve yüz ifadeleri gibi sözsüz sinyalleri anlamayı içerebilir. Duyguları algılama ayrıca nesnelere, sanat, öyküler, müzik ve diğer uyarıcılar üzerindeki duyguları algılama yeteneğinden oluşur (Fernández-Berrocal ve Extremera, 2006).

Duygularla Akıl Yürütmek: Düşünmeyi desteklemek ve önceliklendirmek için duyguları kullanma yeteneği. Dikkatimizi çeken ve tepki vermemiz gereken durumlarda duygular, önceliğimizi belirlemede bize yol gösterici olur; dikkatimizi çekerek odağımızı değiştiren şeylere duygularımız aracılığıyla tepki veririz. Başka bir ifadeyle duyguları aktarmak ya da başka bilişsel süreçlerde kullanmak için gerekli olan duyguları üretebilme, kullanabilme ve hissedebilme becerisidir (Fernández-Berrocal ve Extremera, 2006).

Duyguları Anlamak: Algıladığımız duygular çok çeşitli anlamlar taşıyabilir. Duygusal bilgileri ve duygusal yaşamın yasalarını analiz etme ve anlama yeteneği temel beceridir. Örneğin, belirli bir sürecin neden ve sonuç ilişkilerini analiz etmektir.

Duyguları Yönetme: Kendinizin ve diğer insanların duygularını düzenleme yeteneği. Duyguları düzenleyebilmek, kendi ya da başkalarının duygularına uygun bir yöntem ve şekilde yanıt vermek duygusal yönetimin önemli bir yönünü ortaya koymaktadır.

Karma Model

Daha popüler olan karma duygusal zekâ modeli, hem yetkinlik (yetenek) hem de genel eğilim (özellik) içerir. Duygusal zekâyı bir yetenek olarak sosyal yeterlilikler, özellikler ve davranışlarla harmanlayarak, bu zekânın yol açtığı başarılar hakkında harika vaatlerde bulunur (Cobb ve Mayer, 2000). Bar-On ve Goleman tarafından önerilen iki büyük karma duygusal zekâ modeli vardır. Temel olarak, Bar-On' un karma modeli daha teorik, Goleman'ın karma modeli ise daha pratiktir (Kanesan ve Fauzan, 2019). Bar-On duygusal zekânın, bir bireyin çevresel talepler ve baskılarla, başarılı bir biçimde üstesinden gelme becerisini etkileyen, bilişsel olmayan yetenekler, yeterlilikler ve beceriler olduğunu savunmaktadır (Bar-On, 2006). Benzer şekilde Goleman duygusal zekânın, bilişsel zekâ tarafından temsil edilmeyen, temelde yatan herhangi bir kişisel özellik olduğunu açıklamıştır (Goleman, 1995; akt. Kanesan ve Fauzan, 2019).

Bar-On' un Duygusal Zekâ Modeli

Bar-On 'un duygusal zekâ konusundaki teorik yaklaşımı, Mayer ve Salovey 'in modelinden daha geniş ve kapsamlıdır.

Bar-On' a göre duygusal zekâ, kendimizi ne derece etkili anladığımızı ve anlattığımızı, diğer insanları anladığımızı ve onlarla etkileşim içinde olduğumuzu ve günlük isteklerin ne derece üstesinden geldiğimizi ortaya koyan, birbiriyle etkileşim içinde olan, duygusal ve sosyal yetkinlikler, beceriler ve kolaylaştırıcıların bir kısmıdır (Bar-On, 2006).

Bar-On' un modeli, bireyde iyi kurulmuş ve birbiriyle etkileşime giren birbiriyle ilişkili duygusal ve kişilik özelliklerinin bir kesitinden oluşan "duygusal-sosyal zekâ" yapısını tanımlar. Spesifik olarak, duygusal-sosyal zekâ, 15 alt faktöre bölünmüş beş üst düzey faktörü içerir (Bar-On, 2006).

Kişisel Beceriler: Benlikteki duyguları, hisleri ve fikirleri fark etme ve anlama yeteneğini ifade eder ve özsaygı, duygusal öz farkındalık, girişkenlik, bağımsızlık ve kendini gerçekleştirme olarak beş alt faktöre ayrılmıştır.

Kişilerarası Beceriler: Başkalarında duyguların, hislerin ve fikirlerin farkında olma ve anlama yeteneğini ifade eder ve empati, sosyal sorumluluk ve kişilerarası ilişki olmak üzere üç alt faktöre ayrılmıştır.

Uyumluluk: Duruma bağlı olarak kişinin duygularını değiştirmesine açık olma yeteneğini anlatır ve gerçekçilik, esneklik ve problem çözme gibi üç alt etmeni içerir.

Stres Yönetimi: Stresi kopyalama ve duyguları kontrol edebilme becerisini anlatır ve stres toleransı ve dürtü kontrolü alt faktörlerinden oluşur.

Genel Ruh Hali: Pozitif duyguları hissetme, aktarma ve optimist olma yeteneğini ifade eder. İyimserlik ve mutluluk alt etmenlerini içerir.

Bar-On modelinde sosyal, duygusal, bilişsel ve kişilik boyutlarını birleştirdiği için duygusal zekânın karma bir modeli olarak değerlendirilmektedir (Mayer, vd., 2000).

Goleman'ın Duygusal Zekâ Modeli

Salovey ve Mayer 'in (1990) duygusal zekâ yapısını bilim dünyasına tanıtmalarının ardından 1995 yılında Goleman "Duygusal Zekâ" adlı kitabıyla bu yapıyı genişleterek yeniden ivme kazandırmıştır. Goleman'a göre duygusal zekâ, dürtüyü kontrol etme ve hazzı

geciktirme, kişinin ruh halini düzenleme ve sıkıntıyı düşünme yeteneğinden uzak tutma, empati kurma ve umut etme, kendini motive etme ve hayal kırıklıkları karşısında ısrar etme gibi yetenekleri içerir (Goleman,1995; akt. Karim, 2011).

Goleman, teorisini duygusal yeterlilik kavramına dayandırmaktadır. Emmerling ve Goleman (2003) duygusal yeterliliği, çalışma ortamında olağanüstü performansla sonuçlanan, duygusal zekâyâ dayalı, öğrenilmiş bir yetenek olarak tanımlar. Bununla birlikte Mayer ve Salovey'in duygusal zekâ tanımının, belirli yeteneklerde ustalaşma potansiyelimizi temsil ettiğini, duygusal yeterliliklerin ise bir bireyin belirli beceri ve yeteneklerde ustalaşma derecesini temsil ettiğini ileri sürerler. Goleman duygusal zekâ yaklaşımını beş bileşen altında toplamıştır.

Öz Farkındalık: Bireyin kendi duygularını, güçlü ve zayıf yönlerini, gereksinimlerini ve dürtülerini tüm ayrıntılarıyla algılayabilme anlamına gelir. Güçlü bir öz farkındalığa sahip insanlar ne aşırı eleştireldir ne de gerçekçi olmayan bir ümit içindedirler. Aksine, kendilerine ve başkalarına karşı dürüstlerdir. Yüksek derecede öz farkındalığa sahip kişiler, duygularının kendilerini, diğer insanları ve iş performanslarını nasıl etkilediğinin farkındadır. Yine bu kişiler, duyguları ve işleri üzerindeki etkileri hakkında (coşkulu veya itirafçı bir şekilde olmasa da) doğru ve açık bir şekilde konuşabilirler. Öz farkındalık, bir kişinin değerlerini ve hedeflerini anlamasına kadar uzanır. Kendini çok iyi bilen biri nereye gittiğini ve neden gittiğini bilir; bu sebeple, mesela, parasal açıdan uygun olan ancak ilkelerine ya da uzun süreli hedeflerine uymayan bir iş teklifini geri çevirme konusunda istikrarlı olabilecektir. Öz farkındalığı olmayan bir kişi, gömülü değerlere ayak uydurarak iç kargaşaya neden olacak kararlar verme eğilimindedir. Kendinin farkında olan insanların verdikleri kararları değerleri ile uyumludur; sonuç olarak, genellikle enerji verici bir iş bulurlar (Goleman, 1998).

Öz Düzenleme: Öz düzenleme, kişinin kendi duygularını kontrol altında tutması, potansiyel olarak değişken durumlarda sakin kalması ve duyguları ne olursa olsun sakinliğini sürdürmesidir (Karim, 2011). Biyolojik dürtülerimiz, duygularımızı yönlendirir. Onları ortadan kaldıramayız ama onları yönetmek için çok şey yapabiliriz. Öz denetim, bizi duygularımızın tutsağı olmaktan kurtaran duygusal zekâ bileşenidir. Öz denetime sahip kişiler kötü ruh halleri, duygusal dürtüler ve olumsuz duygular hissettikleri zaman, onları kontrol etmenin ve hatta onları yararlı yollarla kanalize etmenin yollarını bulurlar. Çalışanların öz düzenlemeye sahip olmaları yöneticiler açısından önemli bir kıstastır. Duygu ve dürtülerini kontrol eden kişiler bir güven ve adalet ortamı yaratabilirler. Böyle bir ortamda siyaset ve iç çatışmalar net bir şekilde azalır ve iş verimliliği yüksektir. Ayrıca öz düzenlemenin kişinin

çevresine de etkisi vardır. Yönetici, yetkili kişiler, sakin yaklaşımı ile tanındığında, iş ortamında kimse asabi olarak bilinmek istemez. Yönetimin olumlu duygu durumuna sahip olması demek, aynı şekilde organizasyon geneline de yansımaktadır. Duygularında ustalaşmış insanlar değişimlere uyum sağlayabilirler. Yeni bir değişiklik karşısında karşı karşıya kaldıkları zaman panik olmazlar aksine, yargılamayı askıya alabilir, bilgi arayabilir ve yeni programı anlatan yöneticileri dinleyebilirler (Goleman, 1998).

Motivasyon: Motivasyon aksaklıklara rağmen hedeflere odaklanmak, başarısızlık korkusundan ziyade başarı umuduyla hareket etmek, hazzı aşmak ve hedeflere ulaşmak için değişikliği kabul etmektir (Karim, 2011). Etkili liderlerin hemen hemen hepsinin sahip olduğu bir özelliktir motivasyon. Kendilerini ve diğerlerini hedeflenenin ötesine geçmek için yönlendirirler. Buradaki anahtar kelime başarmaktır. Pek çok insan, yüksek maaş veya etkileyici bir unvana sahip olmaktan veya prestijli bir şirketin parçası olmaktan kaynaklanan statü gibi dış faktörlerden motive olur. Aksine, liderlik potansiyeline sahip olanlar, başarı uğruna başarmaya yönelik derinlemesine yerleşik bir arzu ile motive edilirler (Goleman, 1998).

Empati (Eş Duyum): Empati, sözlü ve sözlü olmayan mesajlarla iletilen duyguları anlamak, gerektiğinde insanlara duygusal destek sağlamanın yanı sıra başkalarının duyguları ve davranışları arasındaki bağlantıları anlamaktır (Karim, 2011). Duygusal zekânın tüm boyutları arasında empati en kolay tanınanıdır. Ancak empati, bir tür "iyiyim, iyisin" duygusallığı anlamına gelmez. Yani bir yönetici için, başkalarının duygularını kendi duyguları gibi benimsemek ve herkesi memnun etmeye uğraşmak anlamına gelmez. Daha ziyade empati, akıllı kararlar alma sürecinde diğer faktörlerle birlikte çalışanların duygularını dikkatlice değerlendirmek anlamına gelir (Goleman, 1998).

Sosyal Beceriler: Sosyal beceriler kendisiyle çalışan kişileri aşağılamadan sorunlarla başa çıkmak, kendisinin veya başkalarının olumsuz duygularının, işbirliğini engellemesine izin vermemekle birlikte incelik ve ikna yeteneğiyle ile duygusal çatışmayı ele almaktır (Karim, 2011). Duygusal zekânın ilk üç bileşeni kendi kendini yönetme becerileri ile odaklanır. Son ikisi ise, bir kişinin başkalarıyla ilişkilerini yönetme becerisine odaklanır. Duygusal zekânın bir tamamlayıcısı olarak sosyal beceri tahmin edildiği derecede kolay değildir. Sosyal beceri, bir amaca sahip olan arkadaşlık, insanları arzu ettiğiniz yöne doğru hareket ettirmektir. Sosyal olarak becerili kişiler, kalabalık bir tanıdık çevresine sahip olma meyilindedirler ve birçok farklı insanla ortak bir payda sağlama konusunda bir yeteneğe, hünere sahiptirler. Sosyal beceri, duygusal zekânın diğer bileşenlerinin zirvesidir. İnsanlar,

kendi duygularını algılayıp kontrol edebildiklerinde ve diğer insanların duygularıyla empati kurabildiklerinde, ilişkileri yönetebilmede etkilidirler. Aynı şekilde motivasyon da sosyal beceriye katkıda bulunur. Başarmak isteyen insanlar, aksilikler veya başarısızlıklar karşısında iyimser olma eğilimindedirler. İnsanlar iyimser olduğunda, bu konuşmalara ve diğer sosyal karşılaşmalara yansır (Goleman, 1998).

Özellik Modeli

Duygusal zekânın özellik modeli, davranışsal eğilimler ve kendi kendine algılanan yeteneklerle ilgilidir (Petrides ve Furnham, 2001). Duygusal deneyimin içsel öznelliğini tanıyan özellik modeli, yetenekler veya zihinsel yeteneklerin aksine duygusal zekâ özelliğindeki bireysel farklılıkların gelişiminde rol oynayan aynı genlerin kişilik özelliğindeki bireysel farklılıkların gelişiminde de rol oynadığını ortaya koyan araştırmalarla desteklenmektedir (Vernon, vd., 2008). Bu model, kişilik hiyerarşilerinin alt seviyelerinde yer alan ve özellik duygusal zekâ anketi aracılığıyla ölçülen duygusal benlik algılarının bir grubu şeklinde tanımlanır (Petrides, vd., 2007). Duygusal zekâ özellik modelinin diğer yaklaşımlara göre birçok avantajı bulunmaktadır. Duygusal deneyimin öznel doğasını kabul eder, yapıyı farklılıklar psikolojinin ana akım teorileriyle bütünleştirir, herhangi bir duygusal zekâ anketinden veya ilgili yapılardan elde edilen verilerin yorumlanması için bir platform sağlar ve tek bir kendine özgü modelle sınırlandırılmak yerine benzer alanlara (örneğin; sosyal zekâ) kolayca genişletilebilir (Robinson ve Clore, 2002; Petrides, 2010).

2.2.4. Sporda Duygusal Zekâ

Sporda duyguların etkisi performans için çok önemlidir: Spor eğlence ve zevk için yapılabilir de, profesyonel sporcular üst düzey bir performans ortaya koymaya çabalarlarken kaygı ve stres yaşarlar. Sporcuların maruz kaldığı baskı ve ardından gelen stres ve hisler, belirlenen hedeflere ulaşma söz konusu olduğunda daha yoğundur (Mellalieu, vd., 2009; Sit ve Lindner, 2005). Bu sebeple, spor psikologları ve profesyonel sporcular, duygu ve rekabetçi spor performansı arasındaki bağlantıları ve özellikle duygu deneyimini ılımlı ve uygun bir şekilde ifade etmenin performansı nasıl kolaylaştırabileceğini araştırmaktadırlar. Araştırmacılar, duyguların ve duygu kontrolünün bütün spor branşlarında performansın önemli bir yönü olduğu kanısındadır (Vallerand, 1983). Rekabet ortamında deneyimlenen duygularını uygun şekilde yönetememe, uygunsuz bir öfke patlamasına ya da agrasif tavırlara sebep olabilir ve çoğu zaman sporcuların cezalandırılmasına veya yarışmadan dışlanmasına yol açabilir. Duygularını etkili bir şekilde yönetebilenler, duygularını motivasyon ve dürtü

üretimine kanalize edebilir. Bu yüzden sporcuların bu duyguları nasıl tanıyacıklarını, gerektiği biçimde ifade etmeyi bununla birlikte istenilen bir biçimde yönetmeyi öğrenmeleri gereklidir (Botterill ve Brown, 2002).

Takım sporlarının birçoğunda sporcuların yüksek duygusal zekâ seviyesi, yüksek performansla ilişkilendirilmiştir (Crombie, vd., 2009; Perlini ve Halverson, 2006; Zizzi, vd., 2003). Bununla birlikte atletik performans ilişkilerin ve etkileşimlerin bir sonucudur ve bunlar önemli ölçüde duygulardan etkilenir (Friesen, vd., 2013). Sporcuların, en iyi performanslarına ulaşmak için takım arkadaşları ve antrenörlerinin yanı sıra rakibinin, taraftarın ve spor yöneticilerinin de duygularının farkında olmaları, onlarla iletişim kurmaları ve birlikte çalışmaları gerekmektedir (Zizzi, vd., 2003). Sporcular yaşları, cinsiyetleri veya uzmanlık düzeyleri ne olursa olsun, rekabet içinde ve dışında sürekli olarak çeşitli stres faktörleri, kaygı ve duygusal zorluklarla karşı karşıya kalırlar (Meyer ve Fletcher, 2007). Bu sebeple sporcuların, en üst düzeyde performans gösterebilmek için strese karşı yeterli bir biçimde baş etmeyi öğrenmeleri gerekir (Haney ve Long, 1995). Yüksek duygusal zekâ seviyesine sahip olan sporcular, rekabet öncesi daha az kaygı yaşamakta ve performansı yükselten duygulara sahiptirler (Lane, vd., 2010; Lu, vd., 2010). Bu bağlamda sporcuların, ister takım ister bireysel spor branşlarında yer alsınlar, yüksek performans ortaya koymak, belirlenen hedeflere yılmadan ulaşmak, müsabaka öncesi ve sırasında beklenmeyen aksilikler karşısında stres ve kaygı düzeylerini en aza indirmek ve takım arkadaşlarının yanı sıra rakip takımın da duygularını anlayabilmek için duygusal zekâlarını geliştirmeleri oldukça önemlidir.

2.3. Motivasyon Tanımı

Motivasyon kavramı, Fransızca ve İngilizcedeki 'motive' teriminden türetilmiştir ve terimin Türkçe'de kullanılan karşılığı harekete geçirici ya da güdü olarak belirlenebilir. Bireyi harekete geçiren ve devamlı bu şekilde ilerlemesini sağlayan faktöre güdü denir. Güdünün etkisiyle durumla alakalı yapılacak olanları yapma ve sürdürme meyili ise güdülenme olarak tanımlanmaktadır (Navruz, 2018). Güdülenme kısaca, bireyi belli bir amaç doğrultusunda harekete geçiren güç şeklinde tanımlanabilir. Güdüleme ise bir ya da daha fazla bireyi, belirli bir yöne (amaç ya da gayeye) yönelik sürekli olarak harekete geçirmek amacıyla sergilenen uğraşların toplamıdır (Eren, 2008). Bu durumda motivasyon, harekete geçirmek, olumlu yöne yönlendirmek ve harekete devam ettirmek (veya sürdürmek) gibi üç temel niteliği barındıran bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır (Seyis, vd., 2011).

Motivasyon kavramı, kişileri çalışmaya yönlendiren, harekete geçiren ve isteklendiren anlamında kullanılmaktadır (Koçel, 2003). Kirel (2004), motivasyonu belirli bir gayeyi gerçekleştirmek için bireylerin öznel istek ve arzuları ile davranışları biçiminde tanımlamaktadır. Motivasyon, bir bireyin belirli bir hedefe ulaşmak için nasıl davrandığını tanımlayan bir iç durum olarak düşünülebilir (Zlate ve Cucui, 2015). Başka bir biçimde ifade edilecek olursa motivasyon, kişinin yaşadığı sosyal ve biyolojik ortam içerisinde benliğini sürdürmeye devam etmesini sağlayan davranışların bütünüdür (Başer, 1998).

Duygusal ve zihinsel unsurlar motivasyon sürecinde oldukça etkili olmaktadır. Toplumsal roller, kurulan ilişkilerin niteliği ve saygınlık gibi sosyal ihtiyaçların veya açlık, susuzluk ve uykusuzluk gibi fizyolojik ihtiyaçların sonucu olan güdüler, ihtiyaçları karşılamak amacıyla organizmayı harekete geçirerek somutlaşmaktadırlar. Bireysel özellikler, kişisel deneyimler, toplumun etkileri, sağlık durumu ve benlik algısı motivasyonu doğrudan etkileyebilmektedir (Wu, 2003).

2.3.1. Motivasyon Kuramları

Motivasyon kuramları, insanların ne ile motive olduklarına (kapsam- gereksinim) ve nasıl motive olduklarına (süreç) açıklık getirmeye çalışarak iki ana konu üzerine odaklanmıştır. Kuramların birçoğu genellikle konuların her ikisinden ziyade birisi üzerinde daha güçlü bir biçimde yoğunlaşmıştır. Motivasyon teorileri ana hatlarıyla, gereksinim-kapsam teorileri ve süreç teorileri şeklinde iki sınıflama ile ele alınmaktadır (Tosi, vd., 1990; Akt. Özer ve Topaloğlu, 2008).

Kapsam-Gereksinim Kuramları

Kapsam-gereksinim kuramları insanları motive eden gereksinim ve unsurların ne olduğuna yoğunlaşmaktadır. Bu kategori Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramını, Alderfer'in E. R. G kuramını, Herzberg'in Çift-etmen kuramını ve McClland'ın İhtiyaçlar kuramını içermektedir. Bu kuramların bahsettiği ortak özellikler, insanların gereksinimlerinin birbirinden farklı olması ve bu gereksinimler giderildiği zaman insanların motive olmasıdır (Şahin, vd., 2017).

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Davranış bilimci ve Brandies Üniversitesi psikoloji bölüm başkanı Abraham H. Maslow, 1954'te ihtiyaçlar teorisi hiyerarşisi olarak da bilinen teorisini yayınladı. Maslow'a

göre, bir kişinin ihtiyaçları, bir insanı yönlendiren ana motivasyon kaynağıdır (Halepota, 2005).

Maslow, (1987) insan ihtiyaçlarını, beş düzeyde kategorize ederek, belirli bir sıraya göre, hiyerarşik bir düzen içerisinde incelemiştir. Bu ihtiyaçlar en temelden başlayarak; fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinimleri, sosyal gereksinimler, saygı gereksinimleri ve kendini gerçekleştirme gereksinimleridir.

Fizyolojik ihtiyaçlar: Açlık, susuzluk, barınma, seks ve diğer bedensel ihtiyaçları kapsar.

Güvenlik ihtiyaçları: İnsanların hem fiziksel ve hem de duygusal zarardan korunmasını ve güvenlik ihtiyaçlarını içerir.

Sosyal ihtiyaçlar: Sevgi, aidiyet, kabul edilme ve dostluk ihtiyaçlarını içerir.

Saygı ihtiyaçları: Öz saygı, özerklik, başarı gibi içsel faktörleri ve statü, tanınma, dikkat gibi dışsal faktörleri içerir.

Kendini gerçekleştirme ihtiyaçları: Olabileceğimiz şey olma dürtüsü; büyümeyi, potansiyelimize ulaşmayı ve kendini gerçekleştirmeyi içerir.

İhtiyaçlar hiçbir zaman tam olarak karşılanmasa da, büyük ölçüde tatmin edilen bir ihtiyaç, artık motive etmez. Böylece, her biri büyük ölçüde tatmin olduğunda, başka bir ihtiyaç dominant hale gelir. Dolayısıyla, Maslow'a göre birini motive etmek istiyorsanız, o insanın mevcut durumda hiyerarşinin hangi düzeyinde olduğunu anlamanız ve bu seviyedeki veya daha üstündeki ihtiyaçları karşılamaya odaklanarak, adımlarını yükseltmeniz gerekir. Maslow, ihtiyaçları daha yüksek ve daha düşük düzey olarak ayırmıştır. En alt seviyeden karşılanmaya başlanan fizyolojik ve güvenlik gereksinimleri daha düşük düzeyli gereksinimlerdir ve sosyal, saygı ve kendini gerçekleştirme gereksinimleri daha yüksek düzeyli gereksinimlerdir. Daha yüksek düzeydeki gereksinimler, dâhili olarak (kişi içinde) karşılanırken, daha düşük düzeydeki ihtiyaçlar, ağırlıklı olarak dışarıdan (ücret, sendika sözleşmeleri ve görev süresi gibi şeyler) karşılanır (Robbins ve Judge, 2012).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, işçilerin gereksinimlerini ve arzularını kategorize etmenin soyut bir biçimidir, çünkü her düzey, kariyer ilerlemesi süresince ulaşılması gereken bazı motivasyon güçlerinden oluşur. Maslow, çalışanların gelişimlerini sürdürmek ve sürekli bir meydan okuma sağlamak için, hiyerarşi içinde yükseldikçe daha soyut hale gelecek seviyeler ayarlamıştır (De Vito, vd., 2018).

Maslow'un teorisi, insan davranışını anlamamıza ve motive ettiğimiz bireylere uygun motivasyon stratejileri seçmemize yardımcı olur. Farklı şeyler, farklı bireyleri motive eder. Bir kişi için çok önemli ve değerli olan bir ödülün, başka bir kişi için önemi veya değeri olmayabilir. Bunu anlamak insanları ve onların ihtiyaçlarını farklı kılar. Bu bilgiyi kullanarak, bir yönetici veya müdür, iyi performans için anlamlı ödüller ayarlayabilir (Halepota, 2005).

Alderfer'in E. R. G Kuramı

Alderfer, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi teorisini kullanmış ve bunları varoluş gereksinimleri, ilişki gereksinimleri ve büyüme gereksinimleri şeklinde ilerletmiştir. Alderfer, gereksinimlerin doyurulup, giderilmesi ile bireylerin istekleri arasındaki etkileşimi izah etmek amacıyla deneysel araştırmalarının bulgularına dayanarak ERG kuramını ileri sürmüştür (Schneider ve Alderfer, 1973).

Varoluş ihtiyaçları: Varoluş gereksinimleri, çeşitli güvenlik, fizyolojik ve maddi gereksinimleri barındırır. Güvenlik gereksinimleri esas olarak; korku, endişe, tehdit, tehlike, gerginlik ve benzerlerinden korunma ile ilgilidir. Fizyolojik gereksinimler; bir kişinin eğlence, egzersiz, uyku gibi zindelik düzeyinde doyum isteğine atıfta bulunur. Maddi gereksinimler; yiyecek ve giyecek dâhil olmak üzere bir bireyin yaşamı için gerekli olan kaynakları ifade eder (Yang, vd., 2011).

İlişki ihtiyaçları: İlişki ihtiyaçları güvenlik, kabul görme, benimsenme ve saygı duyularını barındırır. Güvenlik duygusu insanların birbirlerine olan karşılıklı güvenini barındırır. Kabul görme, benimsenme duygusu izolasyon, yalnızlık ve mesafe gibi her türlü ıstırabın önlenmesine atıfta bulunur. Bireyler normalde kabul edilmenin yanı sıra bir grubun parçası olmak isterler. Ait olma gereksinimleri diğerlerine gösterilen sevgiyi veya başkalarından kabul edilen ilgiyi içerir. Saygı duygusu popülerlik, sosyal statü, üstünlük, önem ve iltifat gibi ifadeleri içerir. Bu tür bir ihtiyaç insanların varoluşlarına değer verir. İlişki gereksinimleri temel kalitesi varoluş gereksinimleri farklıdır çünkü ilişki gereksinimleri karşılıklılık olmadan karşılanamaz. Bir ilişkide tüm taraflar için, memnuniyet ve hayal kırıklıkları karşılıklı olma yönelimindedir (Yang, vd., 2011; Schneider ve Alderfer, 1973).

Büyüme ihtiyaçları: Büyüme ihtiyaçları, benlik saygısı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını içerir. Benlik saygısı ihtiyacı; takip etme, bilgi arama, başarmak, denetlemek, güven oluşturma, özerk olma ve yeterli hissetme gibi kendini üreten etkilere atıfta bulunur. Kendini gerçekleştirme, bir kişinin hedeflerine ulaşmasının yanı sıra kişiliğini geliştirmesi ve kişisel başarıları ifade eder. Buna kişinin potansiyellerine ulaşması ve diğer insanların

gelişmesini destekleme becerileri de dâhildir (Yang, vd., 2011). Büyüme gereksinimleri, insanın hem kendisi hem de çevresi üzerinde yaratıcı ve üretken etkilere sahip olma arzularını içerir. Büyüme ihtiyaçlarının karşılanması, kişi kapasitesini tam olarak kullanmaya başladığında ve yeni yetenekler geliştirmeye yol açan sorunlarla karşılaştığında ortaya çıkar (Schneider ve Alderfer, 1973).

Herzberg'in Çift-Etmen Kuramı

Psikolog Frederick Herzberg, iki faktör şeklinde Maslow'unkine benzer bir teori geliştirmiştir (De Vito, vd., 2018). Herzberg, bir bireyin işle ilişkisinin temel olduğuna ve işe yönelik tutumun başarıyı veya başarısızlığı belirleyebileceğine inanarak, "İnsanlar işlerinden ne ister?" diye merak etmiştir. İnsanlardan işleri hakkında son derece iyi veya kötü hissettikleri durumları ayrıntılı olarak açıklamalarını istemiştir. Tepkiler önemli ölçüde farklılık göstermiş ve Hertzberg'i Hijyen teorisi olarak da adlandırılan iki faktörlü teorisine yönlendirmiştir (Herzberg, vd., 1959). İlk faktör grubu, Maslow'un alt katmanlarıyla daha fazla ilgilidir. Bu grup; ücret, iş güvenliği, genel bir tatmin sağlayan çalışma koşulları ve memnuniyetsizliğin önlenmesini içeren hijyen faktörleridir. İkinci faktör grubu ise başarı hissi, tanınma ve artan sorumluluk gibi motive edici etkenlerdir. Maslow'un üst katmanlarıyla daha doğrudan ilişkilidir ve yüksek motivasyon, yüksek memnuniyet ve güçlü bir bağlılık üretmesi ön görülmüştür (De Vito, vd., 2018).

Hijyen ihtiyaçları, işin gerçekleştirildiği fiziksel ve psikolojik bağlamla ilgilidir. Hijyen ihtiyaçları; rahat çalışma şartları, ücret, iş güvenliği, iş arkadaşlarıyla iyi ilişkiler ve etkili teftiş gibi sonuçlarla karşılanır. Herzberg'e göre, hijyen ihtiyaçları karşılanmadığında işçiler memnuniyetsizdir ve hijyen ihtiyaçları karşılandığında işçiler memnundur. Bununla birlikte, hijyen ihtiyaçlarının karşılanması, yüksek düzeyde motivasyon ve hatta yüksek düzeyde iş memnuniyeti ile sonuçlanmaz. Motivasyon ve iş tatmininin yüksek olması için motive edici ihtiyaçların karşılanması gerekir (Robbins ve Judge, 2012).

Motive edici ihtiyaçlar, işin doğası ve ne kadar zor olduğu ile ilgilidir. İlginç bir çalışma, özerklik, sorumluluk, işte büyüüp gelişebilme, başarı ve başarı duygusu gibi sonuçlar motive edici ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olur. Herzberg, yüksek motivasyonlu ve memnun bir işgücüne sahip olmak için yöneticilerin, çalışanların motivasyon ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak için adımlar atması gerektiğini öne sürmüştür (Jones ve George, 2015). Maslow ve Herzberg teorilerini bireysel olarak geliştirmelerine rağmen, benzerlikler motivasyon eğilimlerinin farklı nüanslarını göstermektedir. Çalışanların mevcut

işlerinde kalabilmeleri için yeterince maaş aldıklarını hissetmeleri gerekirken, tek başına bu onlara iş tatmini veya yüksek performans gösterme motivasyonu vermez. Çalışanlarda en yüksek performansa gerçekten ilham veren, Maslow'un yüksek düzeyli ihtiyaçları ve Herzberg'in motive edici ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaçlar, çalışanların iyileştirme, yeni zorlukların üstesinden gelme ve sıkı çalışmalarının takdirini kazanma arzusundan yararlanmaktadır (De Vito, vd., 2018).

Pek çok araştırma çalışması Herzberg'in önermelerini genel olarak desteklemese de Herzberg'in formülasyonları, motivasyon anlayışımıza en az iki şekilde katkıda bulunmuştur. İlk olarak, Herzberg, araştırmacıların ve yöneticilerin dikkatini, içsel motivasyon (motive edici ihtiyaçlar) ve dışsal motivasyon (hijyen ihtiyaçları) arasındaki önemli ayrıma odaklamaya yardımcı oldu. İkinci olarak teori, araştırmacıları ve yöneticileri, işlerin içsel olarak motive edici olacak şekilde nasıl tasarlanabileceğini incelemeye sevk etti (Jones ve George, 2015).

McClelland'ın İhtiyaçlar Kuramı

Psikolog David McClelland' a göre, insan motivasyonu, bireyin davranışını sürdüren, yönlendiren ve seçen fantezide ölçülen bir hedef durumu veya koşulu için tekrarlayan bir endişe kaynağıdır (Boyatzis, vd., 2016).

David McClelland, başarı, bağlılık ve güç ihtiyaçlarını kapsamlı bir şekilde araştırmıştır. Başarı ihtiyacı, bir bireyin zorlu görevleri, iyi bir şekilde yerine getirme ve mükemmellik için kişisel standartları karşılama konusunda ne kadar güçlü bir arzuya sahip olduğudur. Güçlü başarı ihtiyacı olan insanlar, genellikle kendileri için net hedefler belirler ve performans geri bildirimini almayı severler, orta derecede riskleri, bireysel aktiviteleri, bowling gibi puan almayı içeren eğlenceyi ve satış gibi bireysel performans verilerine sahip meslekleri tercih ederler. Bağlılık ihtiyacı, bir bireyin kişiler arası iyi ilişkiler kurma ve sürdürme, beğenilme ve etrafındaki insanların birbirleriyle iyi geçinme konusunda ne kadar endişe duyduğudur. Güçlü bağlılık ihtiyacına sahip kişiler, yakın arkadaşları veya diğer önemli kişilerle zaman geçirmeyi seçer, mektup yazar, arkadaşları ve ailesiyle sürekli iletişim içerisindedir, gruplar halinde çalışmayı tercih eder ve başkalarının tepkilerine karşı duyarlıdır. İlkokul öğretmenliği ve danışmanlık gibi başkalarıyla yakın çalışmayı gerektiren, işbirlikçi faaliyetleri ve meslekleri tercih ederler. Güç ihtiyacı, bir bireyin başkalarını kontrol etmek veya etkilemek istediği derecedir. Yüksek güç ihtiyacına sahip insanlar, genellikle liderlik pozisyonları alarak, kumar oynayarak, alkollü içecekler içerek ve agresif eylemlerde

bulunarak kendilerini savunurlar. Genellikle yüksek tansiyonları vardır ve futbol gibi kişilerarası rekabet içeren sporları tercih ederler. Başkalarına itibar kazandıran mülkler toplamayı severler ve öğretmenler veya liderler gibi başkalarını etkileyebilecekleri meslekleri tercih ederler (Winter, 1973; akt. Jones ve George, 2015; Boyatzis, vd., 2016).

Bu ihtiyaçların her biri bir dereceye kadar her birimizde mevcut olsa da, işyerindeki önemi, kişinin işgal ettiği pozisyona bağlıdır. Araştırmalar, alt ve orta düzey yöneticiler için yüksek başarı ve güç ihtiyaçlarının önemli olduğunu, üst düzey yöneticiler için ise özellikle yüksek güç ihtiyacının önemli olduğunu göstermektedir (Stahl, 1983).

Süreç Kuramları

Bireylerin hangi amaçlarla ve nasıl motive edildikleriyle alakalı motivasyon kuramları, süreç teorileri adı altında birleşmiştir. Süreç kuramları açısından gereksinimler, bireyi eyleme, harekete yönlendiren etmenlerden yalnızca biridir. İhtiyaçların yanı sıra çoğu dışsal etmen de bireyin motivasyon ve davranışını etkilemektedir. Klasik şartlanma, beklenti kuramı, eşitlik ve amaç teorisi motivasyona dair süreç teorilerindedir (Erdem, 1998).

Beklenti Kuramı

1960'larda Victor H. Vroom tarafından formüle edilen beklenti teorisi, çalışanların yüksek düzeydeki çabalarının, başarılı bir performansla sonuçlanacağına ve nihayetinde istenen ödüller ve sonuçlarla sonuçlanacağına inandıklarında daha motive olduklarını öne sürer (Jones ve George, 2015). Vroom, motivasyonu alternatif aktiviteler arasından yönelimleri yöneten bir süreç olarak tanımlar. Birçok davranış işçinin gönüllü kontrolü altında kabul edilir ve dolayısıyla motive edilir. Beklenti teorisini anlamak için, en önemli dört bileşeni performans için çaba beklentisi, performans için sonuç beklentisi, sonuçlar ve değerliği açıklamak gerekmektedir (Ivancevich, vd., 1990).

Performans içi çaba beklentisi: Bir çalışanın çabasının istenen düzeyde bir performansla sonuçlanma olasılığını ifade eder. Bu beklenti, çalışanın bir işi veya görevi başarıyla yerine getirmenin ne kadar zor olacağına dair algısını temsil eder. İş iyi yapabileceğini düşünen çalışanlar, beklentisi düşük olanların aksine yüksek bir beklentiye sahip olacaklardır; yani, belirli bir görevi veya projeyi başarıyla tamamlamak için gerekli becerilere, eğitime veya zamana sahip olmayabilirler. Yöneticiler, belirli bir görevin veya projenin gereksinimlerini, verilen görevi başarıyla tamamlama potansiyeline sahip kalifiye çalışanlarla eşleştirmeye çalışmalıdır.

Sonuç için performans beklentisi: Bir çalışanın performansının istenen sonuçlara yol açma olasılığını ifade eder. Çalışan önemli bir projedeki sıkı çalışmasının fark edileceğine ve bir sonuçla ödüllendirileceğine inanırsa, sonuç için performans beklentisi yüksek olacaktır. Yöneticilerin, çalışanlara yalnızca projelerdeki başarılı performansın ödüllendirileceğini bildirmeleri gerekmez, aynı zamanda yüksek performansı zamanında ödüllendirmeleri gerekmektedir.

İstenilen sonuçlar ve değerlik: Değerlik, birey tarafından görüldüğü şekliyle sonuçlara yönelik tercihleri ifade eder. Örneğin, bir kişi fazladan bir haftalık ücretli tatil yerine yüzde on hak artışını tercih edebilir. Bir sonuç tercih edildiğinde pozitif, tercih edilmediğinde veya kaçınıldığında negatif değerlidir. Yukarıda belirtilen maaş artışı, pozitif değer taşıyan bir sonucun bir örneğidir, oysa yöneticiye terfi, diğer çalışanlardan sorumlu olmak istemeyen çalışanlar için negatif olarak değerli olabilir.

Eşitlik Teorisi

Eşitlik teorisi 1960'larda, motivasyonu belirlemede önemli olanın, bir kişinin aldığı ve katkıda bulunduğu sonuçların mutlak seviyelerinden ziyade göreceli olduğunu vurgulayan J. Stacy Adams tarafından formüle edildi. Bu motivasyon teorisi, bireylerin işte adil davranılma arzusuyla motive oldukları varsayımına dayanmaktadır (Jones ve George, 2015).

Eşitlik Teorisi, dış faktörleri göz önünde bulundurduğu için, kendisine ve iş arkadaşlarına yönelik yöneticilerin tutumlarındaki farklılıklara dayanarak, çalışanlara işyerinde ne kadar adil muamele gördüklerini yargılamalarına olanak tanır. Eşitlik Teorisi, motivasyonun çevremizdeki diğer insanlarla nasıl ilişki kurduğumuza bağlı olduğunu varsayar. İşyerinde bir başkasının veya karşılaştırma yapan kişinin tutumunu incelediğimizde, işlerine getirdikleri bireysel girdilere ve yöneticilerin verdiği sonuçlara dayanarak yargı için bir referans noktası haline gelirler (De Vito, vd., 2018). Referans, kendisine benzer olarak algılanan başka bir kişi veya bir grup insan olabilir. Referans aynı zamanda önceki bir işte kendisi veya kişinin hangi girdi- çıktı oranlarının olması gerektiğine dair beklentileri olabilir. Motivasyon özellikle, kişinin kendi girdi- çıktı oranının bir referansın girdi- çıktı oranı ile karşılaştırılmasından etkilenir (Jones ve George, 2015). Eşitlik teorisinde bilinmesi gereken dört tanım aşağıda verilmiştir (Ivancevich, vd., 1990).

Kişi: Eşitlik veya eşitsizliğin algılandığı birey.

Diğerleriyle karşılaştırma: Kişi tarafından girdilerin ve çıktıkların oranıyla ilgili referans olarak kullanılan herhangi bir grup veya kişi.

Girdiler: Kişinin işe getirdiği bireysel özellikler. Bunlar başarılabilen (beceriler, deneyim, öğrenme) veya atfedilen (yaş, cinsiyet, ırk) özellikler.

Çıktılar: Kişinin işten aldıkları. (tanıma, yan haklar, ödeme vb.)

Amaç Teorisi

Hedef belirleme teorisi, çalışanların girdilerini işlerine ve görevlerine katkıda bulunmaya motive etmeye odaklanır. Bu şekilde beklenti teorisi ve eşitlik teorisine benzer. Ancak hedef belirleme teorisi, yöneticilerin çalışanların girdilerini yüksek performans ve örgütsel hedeflere ulaşma yönünde odaklamasını nasıl sağlayabileceklerini göz önünde bulundurarak bu odağı bir adım daha ileri götürür (Jones ve George, 2015).

Hedef belirleme teorisinin önde gelen araştırmacıları Ed Locke ve Gary Latham, çalışanların ulaşmayı amaçladıkları hedeflerin motivasyonlarının ve sonraki performanslarının temel belirleyicileri olduğunu öne sürdü. Hedef, bir kişinin çabaları ve davranışları aracılığıyla başarmaya çalıştığı şeydir. Hedef belirleme teorisi, yüksek motivasyon ve performansı teşvik etmek için hedeflerin belirli ve zor olması gerektiğini öne sürer (Locke ve Latham, 1991). Belirli hedefler genellikle niceldir. Belirli hedeflerin aksine, "elinizden gelenin en iyisini yapmak" veya "yapabildiğiniz kadar çok satmak" gibi belirsiz hedefler, çok fazla motivasyon etkisine sahip değildir. Zor hedefler, ulaşılması imkansız hedefler değildir. Zor hedeflerin aksine, kolay hedefler, pratik olarak herkesin ulaşabileceği hedeflerdir ve orta düzeyli hedefler, insanların yaklaşık yarısının ulaşabileceği hedeflerdir. Hem kolay hem de orta düzeyli hedefler, zor hedeflerden daha az motivasyon gücüne sahiptir (Jones ve George, 2015). Belirli ve zor hedefler motivasyonu iki şekilde etkiler. Birincisi, insanları işlerine daha fazla girdi sağlamaya motive ederler. İkincisi, insanların girdilerini doğru yöne odaklamalarına yardımcı olmaktadır. Hedeflerin belirli ve zor olması da sıklıkla insanların onlara ulaşmak için eylem planları geliştirmelerine neden olur (Locke, vd., 1981). Eylem planları, hedeflere ulaşmak amacıyla çok önemli olan farklı faaliyetlerin tamamlanması için hedeflere ve zaman çizelgelerine ulaşmaya yönelik stratejileri veya programları içerebilir. Hedeflerin kendileri gibi, eylem planları da çabaların doğru yöne odaklanmasını ve insanların yol boyunca yanıtılmamasını sağlamaya yardımcı olur.

Edimsel Koşullandırma Kuramı

Skinner, zihin gibi içsel zihinsel faaliyetlerden daha çok gözlemleyebildiğimiz hareketleri araştırmanın daha iyi sonuçlar doğuracağını düşünmektedir. Davranışı açıklamanın en iyi yönteminin davranışın neden ve sonuçlarına odaklanmak olduğunu savunan Skinner'ın araştırması, klasik koşullamanın kompleks insan davranışlarının net bir yordayıcısı olamayacak kadar basit olduğu fikrine dayanıyordu (McLeod, 2007).

B.F.Skinner tarafından geliştirilen edimsel koşullandırma teorisine göre, insanlar istenen sonuçlara neden olan davranışları gerçekleştirmeyi ve istenmeyen sonuçlara neden olan davranışları gerçekleştirmemeyi öğrenirler. Skinner'ın teorisine motivasyon terimleri açısından bakıldığında, yüksek performans ve hedefe ulaşmanın, istedikleri sonuçları elde etmelerine izin verdiği sürece, insanların yüksek düzeyde performans göstermeye ve iş hedeflerine ulaşmaya motive olacağı anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, insanlar istemedikleri sonuçlara yol açan davranışlardan kaçınırlar (Jones ve George, 2015).

Başka bir ifadeyle, pekiştirilen davranış, yinelenmeye yöneliktir (yani güçlendirilir), pekiştirilmemiş davranışlar ortadan kalkmaya veya sönmeye (yani zayıflama) yöneliktir. Skinner, davranışı takip edebilecek üç tür yanıt veya eylem tanımladı. Bunlar; nötr operatörler, pekiştireçler ve cezalardır (McLeod, 2007).

Nötr operatörler: Bir davranışın yinelenme ihtimalini etkilemeyen çevreden gelen tepkilerdir.

Pekiştireçler: Bir davranışın yinelenme ihtimalini arttıran çevreden gelen tepkilerdir. Pekiştiriciler olumlu veya olumsuz olabilirler.

Olumlu pekiştireçler: Olumlu pekiştirme, kişinin ödüllendirici bulduğu bir netice elde ederek bir davranışı güçlendirir.

Olumsuz pekiştireçler: Olumsuz pekiştirme, hoş olmayan bir olayı engellediği veya tamamen ortadan kaldırdığı için davranışı güçlendirir. Örneğin, her ödev tamamlamadığınızda, öğretmeniniz sınavınızdan beş puan düşecektir. Sınav puanınızı düşürmekten kaçınmak amacıyla ödevinizi bitireceksiniz, sonucunda ödevinizi bitirme davranışınızı güçlendireceksiniz.

Ceza: Bir davranışın tekrarlanma olasılığını azaltan çevreden gelen tepkilerdir. Ceza, bir tepkiyi güçlendirmek yerine azaltmak ya da bitirmek sebebiyle oluşturulduğu için

pekiştirmenin tam zıttı olarak ifade edilir. Uygulanan davranışı azaltan caydırıcı bir olaydır. Cezalandırma ile olumsuz pekiştirme arasında ayırım yapmak her zaman kolay değildir.

Davranışın Söndürülmesi: Operant şartlandırmada, davranışın hemen ardından bir pekiştireç kullanılmazsa, organizma bir süre sonra davranışı sürdürmeyi bırakır (McLeod, 2007).

Skinner ve Ferster, pekiştireç elde etmenin alternatif yöntemlerini tasarladılar ve bunun tepki oranı ve yok olma (sönme) oranı üzerinde etkileri olduğunu buldular (Ferster ve Skinner, 1957; akt. McLeod, 2007).

Tepki oranı: Organizmanın davranışı gerçekleştirme oranıdır. Yani, organizma ne kadar sıkı çalıştı.

Yok olma oranı (sönme): Organizmanın davranışı gerçekleştirme eylemi ortadan kalkar. Yani, organizma ne kadar çabuk pes etti.

Skinner, en yavaş yok olma (sönme) oranını sağlayan pekiştirme türünün, değişken oranlı pekiştirme olduğunu ve en hızlı sönme hızına sahip olan pekiştirme türünün sürekli pekiştirme olduğunu ileri sürmektedir.

Sürekli pekiştirme: Organizma, belirli bir davranış meydana geldiği her seferinde pozitif olarak pekiştirilir. Bunun sonucunda tepki oranı yavaş, yok olma (sönme) oranı hızlı olur.

Değişken oranlı pekiştirme: Davranış, öngörülemeyen sayıda defadan sonra güçlendirilir. Örneğin, kumar oynama veya balık tutma. Bu durumda tepki oranı hızlı, yok olma (sönme) oranı yavaş olur. Öngörülemezlik nedeniyle davranışın söndürülmesi çok zordur.

Hür İrade Kuramı

Hür irade kuramı (self determination theory), farklı içerikler ve süreçler için çıkarımlarda bulunarak, hedeflerin veya sonuçların içeriğini ve sonuçların takip edildiği düzenleyici süreçleri farklılaştırır. Bununla birlikte, hedef içerikleri ve düzenleyici süreçlerin farklılaşmalarını ve bu farklılaşmalardan kaynaklanan çıkarımları bütünleştirmek için temel olarak doğuştan gelen psikolojik ihtiyaçlar kavramını kullanır. Hür irade kuramında, insanların değerli çıktılarını takip ederken ve elde ederken temel psikolojik ihtiyaçlarını tatmin etme derecesi, hedef arayışı ve elde etmenin etkilerindeki kritik bir konudur. Hür irade

kuramında, hedef arayışlarının ne (yani kapsam) ve neden (yani süreç) olduğunu anlamak için üç psikolojik ihtiyaç (yeterlik, ilişkili olma, özerklik) esas olarak kabul edilir (Deci ve Ryan, 2000). Hür irade kuramı içinde ihtiyaçlar, evrensel ihtiyaçlar olarak tanımlanır. Başka bir deyişle, tüm insanların yenilikçiliği, optimal gelişimi ve psikolojik sağlığı için gerekli besinleri oluştururlar. Bu ihtiyaçlar öğrenilmez, insan doğasının doğal bir yönüdür ve bu nedenle, optimal işleyişi teşvik etmek ve azalan işleyişi önlemek için cinsiyetler arasında, kültürler arasında ve zaman içinde işler. İhtiyaçlar engellendiğinde ya da karşılanmadığında iyi oluş hali olumsuz etkilenmektedir (Deci ve Vansteenkiste, 2003).

Yeterlilik ihtiyacı, insanların çevre ile başa çıkmada etkili olma arzusuyla ilgilidir. İnsanlar yaşamları boyunca dünyalarına hâkim olma çabasıyla meşgul olurlar ve bunu yaptıklarında etki hissini hissederler. İlişki ihtiyacı, diğer insanlarla etkileşime girme, bağlantı kurma ve diğer insanlarla ilgilenmeyi deneyimleme konusundaki evrensel eğilim ile ilgilidir (Baumeister ve Leary, 1995). Yaşam aktivitelerinin çoğunluğu başkalarını barındırır ve aidiyet duygusunu yaşamaya ve tatmaya eğilimlidir. Son olarak, özerklik ihtiyacı, insanların nedensel failler olma, iradeyi deneyimleme, bütünleşmiş benlik duygusuyla uyumlu hareket etme ve eylemlerini en yüksek düzeyde yansıtma kapasitesiyle onaylama yönündeki evrensel dürtüsüyle ilgilidir. Özerk olmak, diğerlerinden bağımsız olmak anlamına gelmez, daha çok, eylemler bağımsız olarak başlatılmış olsun ya da başkalarından gelen bir isteğe yanıt olarak olsun, hareket ederken bir isteklilik ve seçim duygusu hissetmek anlamına gelir (Chirkov, vd., 2003). Teoriye göre, temel psikolojik ihtiyaçların tatmini, içsel motivasyonun, bütünleştirici eğilimin ve içsel hedef arayışlarının kolaylaştırıldığı, refah ve optimal gelişme ile sonuçlanan merkezi psikolojik süreci oluşturur. Temel ihtiyaçların engellenmesi ise yabancılaşmanın, dışsal amaç arayışının ve kötülüğün sonuçlandığı süreçtir (Deci ve Vansteenkiste, 2003).

İçsel olarak motive edilmiş davranışlar, performanslarından elde edilen zevk ve memnuniyet için kendi iyiliği için devreye girer. İnsanlar içsel olarak motive olduklarında, kendilerini ilgilendiren faaliyetlere girerler ve bunu özgürce, tam bir irade duygusuyla ve maddi ödüller veya kısıtlamalar gerekliliği olmaksızın yaparlar. Bir kitabı, bunu yapmanın doğal zevki için okuyan çocuk, bu aktivite için içsel olarak motive olur. İçsel olarak motive edilmiş davranışlar, benlikten kaynaklandıkları ve tamamen onaylandıkları hür irade modelini temsil eder. Vallerand ve meslektaşları (Vallerand, 1997; Vallerand, vd., 1989, 1992, 1993) üç parçalı bir içsel motivasyon taksonomisi önerdiler. İlk türü, bilgi, yeni fikirleri keşfetme ve bilgi geliştirme ile ilgili duygular için bir aktivite yapma motivasyonudur. İkinci türü, anlık başarı, bir görevde ustalaşmaya veya bir hedefe ulaşmaya çalışmakla ilgili duyuları ifade

eder. Üçüncü tip, dürtü, estetik beğeni veya eğlence ve heyecan gibi görevi yerine getirirken uyarılan hislere dayanan motivasyonla ilgilidir. Bu üç alt tipin ortak temeli, kişinin hür iradesiyle başlattığı ve zorlayıcı aktivite sırasında yaşanan zevkli duyumlardır. Öte yandan, dışsal olarak motive edilmiş davranışlar, doğası gereği araçsaldır. İlgiden dolayı değil, ayrılabilir bazı sonuçlara aracı olduklarına inanıldığı için yapılırlar (Deci, vd., 1991). Bir ödül kazanmak veya bir cezadan kaçınmak gibi bazı araçsal amaçlara ulaşmak için gerçekleştirilen eylemlerdir (Noels, vd., 2000). Bu tür bir motivasyon, gerçekleştirilen davranışlarda mutlaka kişinin hür irade tayin etme eksikliği anlamına gelmez. Daha çok burda farklı dışsal motivasyon türlerinin, benlik kavramına içselleştirilme derecelerine göre bir süreklilik boyunca sınıflandırılabileceğini ileri sürdüler. Yani, motivasyonun “hür irade tayin etme” derecesi (Deci ve Ryan, 2013; Vallerand, 1997). Dışsal motivasyonun eğitim alanında, üç seviyesi vardır (Vallerand, 1997; Vallerand, vd., 1989, 1992, 1993). Hür irade tayin hakkının en alt seviyesinden en üst seviyesine kadar bunlar şunlardır: dışsal düzenleme, içe atım ve özdeşim.

Dışsal düzenleme: Somut faydalar veya maliyetler gibi kişinin dışındaki kaynaklar aracılığıyla oluşturulan etkinlikler olarak tanımlanır. Dili öğrenme nedeni ortadan kaldırılırsa, öğrenme sürecine katılmaya devam etmek için hiçbir teşvik yoktur (Noels, vd., 2000). Benlik kavramına daha fazla içselleştirilen ikinci bir dışsal motivasyon türü, içe atımdır.

İçe atım: Bireylerin benliklerinde oluşturdukları bir tür baskı nedeniyle bir faaliyeti gerçekleştirmeyle ilgili nedenleri ifade eder, öyle ki kendilerini o faaliyeti yapmaya mecbur bırakırlar. Baskının kaynağı içsel olsa da, insanlar bir baskıya tepki gösterdiğinden, kişisel tercihe göre hareket etmedikleri için hür iradelerini tayin etmemektedir. Bu tür bir düzenlemenin bir örneği, L2'yi konuşamazlarsa utanacakları için L2 seviyesine katılan öğrencilerdir. Öğrenme ancak suçluluk duygusunu azaltma ihtiyacı hissettikleri sürece gerçekleşecektir.

Özdeşim: Dışsal motivasyonun en çok hür iradeyle belirlenen biçimi özdeşimdir. Bu noktada bireyler, kişisel olarak ilgili nedenlerle bunu yapmayı seçtikleri için bir faaliyete enerji harcarlar. Bu durumda öğrenciler, değerli bir hedefe ulaşmak için önemi nedeniyle etkinliği gerçekleştireceklerdir. Örneğin, 2. dil akıcılığının önemli bir unsur olduğunu düşünen dil öğrenenler eğitimsel gelişimlerinin bir kısmı, bu yeterlilik düzeyine ulaşmak adına tekrarlayan sözlü alıştırmalara dayanacaktır.

Güdülenmeme: Deci ve Ryan (2013), her türlü içsel ve dışsal motivasyonu motivasyonsuzlukla karşılaştırdı. Motivasyonsuzluk, insanların eylemleri ile bu eylemlerin sonuçları arasında hiçbir ilişki görmedikleri durumu ifade eder; sonuçların kendi kontrolleri dışındaki faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir (bkz. öğrenilmiş çaresizlik; Abramson, vd., 1978). Böyle bir durumda, insanların aktiviteyi yapmak için içsel veya dışsal hiçbir nedeni yoktur ve en kısa sürede aktiviteyi bırakmaları beklenir.

Hür irade teorisindeki en merkezi ayırım, özerk motivasyon ile kontrollü motivasyon arasındadır. Özerk motivasyon, hem içsel motivasyonu hem de insanların bir aktivitenin değeri ile tanımladıkları ve ideal olarak bunu kendi benlik algılarına entegre edecekleri dışsal motivasyon türlerini içerir. İnsanlar özerk olarak motive olduklarında, irade veya eylemlerinin kendi kendini onaylamasını yaşarlar. Buna karşılık kontrollü motivasyon, hem kişinin davranışının ödül veya cezanın dış beklenmedik durumlarının bir fonksiyonu olduğu dış düzenlemeden hem de eylem düzenlemesinin kısmen içselleştirildiği ve onay gibi faktörler tarafından enerjilendirildiği içe yansıtılan güdü, utançtan kaçınma, koşullu benlik saygısı ve ego katılımları gibi düzenlemeden oluşur. İnsanlar kontrol edildiklerinde, belirli şekillerde düşünmek, hissetmek veya davranmak için baskı yaşarlar. Hem otonom hem de kontrollü motivasyon, davranışı harekete geçirir ve yönlendirir bununla birlikte motivasyon eksikliğini ifade eden motivasyonsuzluğa karşı dururlar (Deci ve Ryan, 2008).

2.4. Kişilik Tanımı

İngilizcede personality, Fransızcada personnalité ve Almancada Persönlichkeit olarak karşılık bulan kişilik sözcüğünün Latin dillerinde ise ortak kökeni "persona" terimine dayanmaktadır. Eski zamanlarda kişilik kelimesi, önemli kişi, papaz ve tiyatro oyuncularının kullandığı maske anlamlarını taşımıştır. Altıncı yüzyılda kişiliğin en popüler tanımı, Romalı matematikçi ve filozof Boethius tarafından "Kişi, rasyonel bir yapıya sahip bireysel bir maddedir" olarak yapılmıştır (Allport, 1961).

Kişilik kavramı, birbiriyle etkileşim halindeki bir nitelikler kompleksini temsil eder. Çok yönlüdür, zengin bir şekilde bağlamsallaştırılmıştır ve günlük yaşamın çeşitli işlemlerinde koşullu olarak ifade edilir. İnsanlar, kendilerine, değerlerine, kişisel standartlarına, çevrelerindeki dünyaya dair inançlarına ve anlayışlarına göre hareket ederek bireyselliklerini ifade eder ve yaşamlarına yapı, anlam ve amaç verirler. Kişinin kişiliği tek başına değil, uyum ve bütünlük işlevi içinde çok biçimli inanç sistemleri, benlik yapıları ve kendine atıfta bulunan süreçler aracılığıyla ortaya çıkar (Bandura, 1999). Kişilik, çoğunlukla psikolojik ve davranışsal bireyselliğin farklı yönlerini içeren, kapsayıcı bir kavram olarak

düşünülmektedir (Eysenck, 1997). Başkaları üzerinde bırakılan izlenimle, yani bireyin görünüşüyle tanımlanabilir. Kişiliğin, başkalarını etkilediği için, kişinin karakterinin görünür yönü olduğunu belirtmenin yanı sıra kişilik, doğrudan göremeyeceğimiz, bir kişinin bizden saklamaya çalışabileceği veya bizim başkalarından saklamaya çalışabileceğimiz bir dizi öznel, sosyal ve duygusal niteliği de kapsar. Kişilik, bir kişinin karakterinin farklı durumlarda davranışı etkileyen benzersiz, nispeten kalıcı iç ve dış yönleri (Schultz ve Schultz, 2016).

2.4.1. Kişilik Teorileri

Yıllar boyunca insan davranışını açıklamak için birçok psikolojik teori önerilmiştir. Bu tür teorilerde somutlaşan insan doğası görüşü ve onların varsaydığı nedensel süreçler oldukça önemlidir. Teorisyenlerin, insanların olduğuna inandıkları şey, insan işleyişinin hangi yönlerini en kapsamlı şekilde araştırdıklarını ve hangilerini incelenmeden bıraktıklarını belirler. Kişilik bilimi için temel ilgi konusu, davranışsal süreklilikteki bireyler arasındaki farklılıkların davranışla nasıl ilişkili olduğu değil, daha ziyade kişisel faktörlerin, günlük yaşamın yüksek olasılıklı koşulları altında davranışı üretmede ve düzenlemede nedensel yapılarda nasıl işlediğidir (Bandura, 1999).

Modern kişilik araştırmaları, kişilik boyutları kavramını benimsemiş ve kişilik yapısına hiyerarşik yaklaşım, çoğu modern kişilik teorilerine dâhil edilmiştir. Kişiliğin değerlendirilmesinde iki ana yaklaşım vardır. Tür tabanlı değerlendirmeler (bir kişiyi şu veya bu tür olarak kategorize eden) ve özellik tabanlı değerlendirmeler (bir kişiyi bir dizi bipolar doğrusal devamlılığa konumlandıran). Tür tabanlı değerlendirmeler, kişilik araştırmalarında, çoğunlukla klinik ortamlarda, belirli kişilik bozuklukları olan kişileri belirlemek için kullanılmaktadır. Özellik temelli değerlendirmeler, kişilik testi puanları için doğru bir konum sunar ve onlarca yıllık araştırmalardan sonra, alan, kişilik özelliklerinin genel bir sınıflaması üzerinde bir fikir birliğine varmıştır (Allen, vd., 2013). Beş büyük kişilik boyutu, belirli bir teorik perspektifi temsil etmez, ancak doğal dilin analizlerinden türetilmiştir ve kişilerin genellikle farklı olarak algılandığı en temel ve genel boyutları tanımlamaktadır (John, vd., 2008).

Araştırmacılar, psikanalitik yaklaşım, neo-psikanalitik yaklaşım, genetik yaklaşım, hümanist yaklaşım, bilişsel yaklaşım, davranışsal yaklaşım ve sosyal öğrenme yaklaşımı biçimlerinden yararlanarak kişilik kuramlarını ortaya koymuşlardır.

Sigmund Freud' un Psikanaliz Kuramı

Sigmund Freud'un psikanaliz kuramı, ilk biçimsel kişilik teorisidir. Freud kişiliği, bilinç öncesi, bilinç ve bilinçdışı olmak üzere üç düzeye ayırmıştır (Schultz ve Schultz, 2016).

Freud'un tanımına göre bilinç, sıradan gündelik kelimelerini ifade eder. Herhangi bir zamanda algılayabildiğimiz duyguların ve yaşantıların tamamını barındırır. Mesela bu sözcükleri okurken, yazılanı silerken silginin hissinin, sayfanın görüntüsünün, anlamaya uğraştığımız düşüncenin ve dışarıdan miyavlayan bir kedinin bilincinde olabilirsiniz. Düşüncelerin, duyumların ve anıların sadece küçük bir kısmı her an bilinçli farkındalıkta var olduğu için Freud, bilinci kişiliğin sınırlı bir yönü olarak görmüştür. Psikanalitik teorinin odak noktası olan bilinçdışı, bütün eylemlerin altındaki temel itici kuvveti barındırır ve aslında göremediğimiz veya hâkimiyet kuramadığımız güçlerin deposudur. İçgüdülerin, davranışlarımızı yönlendiren istek ve arzuların yuvasıdır. Bu iki düzey ortasında bilinç öncesi vardır. Bu, içinde bulunduğumuz anda bilinçli bir şekilde farkında olmadığımız, ancak basit bir şekilde bilinçliliğe getirebileceğimiz anıların, algıların ve düşüncelerin deposudur. Örneğin, zihniniz şu anda yaptığımız faaliyetten uzaklaşırsa ve tanıdığımız birisi ile ilgili ya da dün akşam ne yediğinizi düşünmeye başlarsanız, ön bilincinizdeki yaşantıları anımsar, bilincinize getirirsiniz (Schultz ve Schultz, 2016).

Freud daha sonra bu üç kişilik düzeyini yenileyerek, kişilik yapısını id (ilkel benlik), ego (benlik) ve süper ego(üst benlik) çatısı altında incelemiştir (Schultz ve Schultz, 2016). Her ne kadar egonun ve süper egonun bilinçdışı yönleri olsa da id, önceki bilinçdışı kavramına karşılık gelir. İd, içgüdüler ve libido (içgüdüler aracılığıyla ortaya çıkan ruhsal enerji) için biriktiricidir. Bununla birlikte id, ego ve süper ego adına bütün enerjiyi sağladığı için kişiliğin önemli bir yönüdür. İd, içgüdülerin biriktiricisi olması sebebiyle, hayati ve doğrudan fiziksel gereksinimlerin giderilmesi, doyurulması ile alakalıdır. Gerginlik, vücut ihtiyaç halinde olduğunda üretilir ve kişi bu gereksinimi gidererek gerilimi düşürmek amacına yönelir. Freud'un zevk ilkesi olarak adlandırdığı şeye göre çalışan id; Gerginliği düşürme telaşıyla id, tatmini artırma ve acıdan uzaklaşma görevi görür. İd, gereksinimlerin hemen giderilmesi için çaba gösterir ve herhangi bir sebeple memnuniyetin geciktirilmesine müsamaha göstermez. Sadece o zamandaki hazzı bilir; kişiyi, diğerlerinin isteklerini önemsemeden, istediği zaman istediği şeyi arzulamaya yönlendirir. İd ilkel, zevk arayan, bencil, ahlaksız, aceleci ve ısrarcı bir olgudur.

Freud'un ikinci kişilik yapısı olan ego'da akıl ve rasyonellik yer alır. Egonun amacı, id'in dürtülerini aksatmak değil, id'in istediği gerilim azalmasına sahip olmasına destek olmaktır. Ego, gerçekliği algılamaktadır. Bu sebeple id içgüdülerinin en uygun biçimde nasıl ve ne zaman doyurulabileceğine karar verir. İd dürtülerini doyuracak müsait ve sosyal açıdan onaylanabilecek zamanları, mekânları ve nesnelere seçer. Ego, id'in zevkine engel olmaz. Aksine, id'i gerçekliğin isteklerinden dolayı ertelemeye, geciktirmeye veya yeniden yönlendirmeye uğraşır. Bulunduğu ortamı hemen, olduğu gibi algılar ve manipüle eder. Bu sebeple gerçeklik ilkesine uygun bir şekilde işlediği düşünülür. Ancak gerçeklik ilkesi ile id'in öngördüğü zevk ilkesi birbirine terstir. Bu nedenle ego, id dürtülerini kontrol eder. Ego, id'e ve gerçekliğe çalışır, ters düşen istekleri arasında daimi olarak ara bulmaya çalışır ve ödünler verir. Bununla birlikte ego id' den bağımsız, ayrı değildir. Sürekli id'in istekleri cevap verir, gücünü ve enerjisini id' den alır (Schultz ve Schultz, 2016).

Çocuklukta büyük ölçüde bilinçdışı, doğru ve yanlış olan bir dizi dikte veya inanç ediniriz. Günlük dilde vicdan olarak adlandırdığımız bu iç ahlaki Freud süperego olarak adlandırmıştır. Kişiliğin bu ahlaki tarafının ana hattı çoğu zaman beş ya da altı yaşlarında kavranır fakat o yaş civarlarında çocuğun anne ve babası aracılığıyla ortaya konan davranış kurallarını kapsar. Çocuklar, anne babalarının hangi davranışın olumlu, hangi davranışın olumsuz olarak belirlediğini, övgü, ceza ve örnek aracılığıyla anlarlar. Çocukların ceza aldığı eylemler, süperegonun bir kısmı olan vicdanı meydana getirir. Süper egonun ikinci kısmı, çocukların methedildiği iyi ya da doğru eylemlerden oluşan ego idealidir. Öğrenilen ahlaki kurallara karşıt bir hareket sergilediğimizde ya da sadece yapmayı aklımızdan geçirdiğimizde suçluluk veya utanç duygusu hissederiz. Süperegonun amacı, egonun yaptığı gibi sadece id'in zevk alma isteklerini geciktirmek değil, bununla birlikte onları, bilhassa seks ve agresiflikle alakalı isteklerin tamamına engel olmaktır. Süperego ne id'in yaptığı gibi zevk için, ne de egonun yaptığı gibi gerçekçi hedeflere kavuşmak için uğraşır. Sadece ahlaki mükemmellik adına çaba gösterir. İd doyum için baskı yapar, ego onu geciktirmeye uğraşır ve süperego her şeyden önce ahlaka isteklendirir. Aynı id gibi, süperego da istekleri konusunda tolerans göstermez (Schultz ve Schultz, 2016).

Alfred Adler' in Kişilik Kuramı

Alfred Adler bireyleri, içgüdüler ve zıtlıklar aracılığıyla zor durumda bırakılmayan, biyolojik zorluklar ve çocukluk yaşantıları yüzünden hapsedilmeyen bir insan doğası imajı yaratmıştır. Adler, her bireyin benzersizliğine odaklandığı için bu yaklaşımına bireysel

psikoloji adını vermiştir ve Freud tarafından bize yöneltilen biyolojik güdülerin ve hedeflerin evrenselliğini reddetmiştir (Schultz ve Schultz, 2016).

Adler'in yaklaşımına göre, insanlar sosyal bir varlık olmasının yanı sıra kişiliklerimiz, benliklerimiz biyolojik gereksinimleri giderme uğraşımızla değil, içinde bulunduğumuz eşsiz sosyal çevrelerimiz ve ilişkilerimiz aracılığıyla oluşturulur. Freud için cinsiyet kişiliği belirlemede birincil öneme sahip olsa da, Adler'in kuramında cinsiyetin önemi belirleyici bir etmen değil, aksine en aza indirmiştir. Adler, kişiliğin temelinde bilincin olduğunu, göremediğimiz ve kontrol altına alamadığımız bir takım güçler aracılığıyla yönlendirilmekten ziyade, sürekli olarak özümüzü oluşturmaya ve geleceğimizi yönetmeye dâhil olduğumuz görüşündedir (Schultz ve Schultz, 2016).

Aşağılık duygusu: Bebeklik döneminden başlayarak hayatımız boyunca, kendimizi küçük görme hissiyatı ile başa çıkma ve gitgide daha yüksek kalkınma düzeylerine ulaşmak için çabalama gereksinimiyle davranışlarımıza yön veririz. Aşağılık duygusu, tüm insan çabalarının kaynağıdır. Bu durum herkes için aynı olduğundan, zayıflık ya da anormallik göstergesi değildir. Aşağılık duygusu, hareketi güdüleyici, itici bir güç olarak mevcuttur. Adler'a göre aşağılık duygusu kısaca, tüm insanların normal durumu ve tüm insan çabalarının kaynağıdır (Schultz ve Schultz, 2016).

Aşağılık kompleksi: Bir kişi normal aşağılık duyguları ile baş edip, onların üstesinden gelemediğinde ortaya çıkan bir durumdur. Aşağılık duygusunu telafi edememe, baş edememe, onları tetikler ve artırır bununla birlikte aşağılık kompleksinin oluşmasına sebebiyet verir. Anne-babaları tarafından ihmal edilen, istenmeyen ve reddedilen çocuklar, olumsuz yargılara inanarak aşağılık kompleksi geliştirebilirler. Bu durum yetişkinlik döneminde dahi devam edebilir (Schultz ve Schultz, 2016).

Üstünlük kompleksi: Birey normal aşağılık duygusuyla çokça baş edebildiğinde oluşan bir durumdur. Kişi kendi yetenekleri ve başarıları hakkında abartıya sahiptir. Böyle bir insan, iç dünyasında kendini beğenmiş, üstün hissedebilir ve üstünlüğünü başarılarıyla kanıtlama ihtiyacı hissetmeyebilir. Ya da birey bu tarz bir gereksinim duyabilir ve başarı elde etmek için çabalayabilir. Durum nasıl gelişirse gelişsin, üstünlük kompleksine sahip olan insanlarda benmerkezcilik, övünme, kibir ve başkalarını karalama yönelimi bulunmaktadır (Schultz ve Schultz, 2016).

Üstünlük çabası: Her birimizi motive eden mükemmellik veya tamamlanma dürtüsüdür. Üstünlük, ulaşmaya çalıştığımız nihai hedeftir. Üstünlük çabası, kişinin

diğerlerinde daha iyi olma çabası olmamasının yanı sıra kibirli ya da otoriter bir yönelim veya becerilerimiz ve başarılarımızla ilgili abartı bir düşünce de değildir. Adler'in üstünlük çabasıyla anlatmak istediği mükemmellik arayışıdır. Bu sebeple Adler, kişinin özünü mükemmelleştirmek, özünü kusursuz ya da bütünleştirmek amacıyla, üstünlük için çaba sarf etmemizi önermiştir (Schultz ve Schultz, 2016).

İnsanların hayat biçimi, yaşamın ilk yıllarında oluşan sosyal ilişkilerden öğrenilir. Adler, hayat biçiminin 4-5 yaşlarında belirgin bir şekilde oturduğunu ve sonrasında farklılaşmasının zor olduğunu ileri sürmüştür. Adler, doğum sırasının çocukluk çağında yaşam tarzımızı yaratmamızı sağlayan büyük bir sosyal etki olduğunu belirtmiştir. Kardeşler aynı ebeveynlere sahip olsalar ve aynı evde yaşamalarına rağmen, aynı sosyal ortamlara sahip değiller. Kişinin kardeşlerinden daha büyük veya daha genç olması ve farklı ebeveyn tutumlarına maruz kalması, kişiliğini belirlenmesine yardımcı olan farklı çocukluk koşulları yaratmaktadır.

Adler, insanların kendi yaşam şekillerini oluşturduğuna inanmış, kalıtımın ve içinde bulunduğumuz çevrenin kişilik oluşumu için net bir izahı olmadığını savunmuştur. Fakat etkileri değerlendirme biçimimiz, yaşama karşı davranışımızın ana hatlarını oluşturur. Adler, ister genetik becerilerimiz olsun ister içinde bulunduğumuz sosyal çevremiz aracılığıyla bize atfedilen becerilerden ve tecrübelerden her insana uygun bir yaşam tarzı oluşturmasına müsaade eden bireysel özgür iradenin olduğunu savunmuştur. Adler, yaşam tarzımızın bizim için belirlenmediğini, onu kendimizin seçmekte ve yaratmakta özgür olduğumuzu ileri sürmüştür. Bununla birlikte, yaşam tarzının bir kez oluşturulmasından sonra, ömür boyunca değişmeyeceğini belirtmiştir.

Adler'in bireysel kişilik kuramının özü kişiliğin gelişimi, aşağılık duygusu, aşağılık kompleksi ve üstünlük kompleksine karşı sürekli verilen tepkilerin sürecidir. Kişiler kendilerini verilen tepkiler neticesinde sürekli olarak bir yönden geliştirmeye yönelterek, kişiliğini şekillendirmeye çabalamaktadır (Başaran, 1991).

Carl Guctav Jung'un Kişilik Kuramı

Carl Jung analitik psikoloji olarak adlandırdığı farklı, yeni ve detaylı bir insan doğası izahında bulunmuştur. Jung'un ile Freud birçok konuda olduğu gibi cinsellik üzerine de farklı bakış açılarına sahiplerdi. Jung, Freud'un libido tanımını, cinsiyeti barındıran fakat bununla sınırlı kalmadan daha da genele yayarak bir ruhsal enerji olarak tekrardan tanımlayarak ilerletmiştir. Diğer bir farklılık, kişiliğe etki eden durumların eğilimi ile alakalıdır. Freud,

kişileri önceki yaşantıların esirleri olarak düşünürken Jung, kişiliğimizin oluşmasında geçmişimiz kadar geleceğimizin de etkili olduğunu ileri sürmüştür. Jung'a göre yalnızca küçük yaşta yaşadığımız olaylar değil, ileriki hayatımızda yapmayı istediğimiz şeylerden de etkilenmekteyiz. Diğer önemli farklılık ise bilinçdışı ile ilgilidir. Jung, bilinçdışının rolünü asgariye indirmek yerine, Freud'a nazaran bunun üzerinde daha çok durmuştur. Bilinçdışını daha ayrıntılı bir şekilde araştırmış ve yeni bir boyut eklemiştir: tüm insan ve hatta insandan önce olan türlerin miras kalan tecrübeleri (Schultz ve Schultz, 2016).

Jung, kişiliğin veya ruhun, birbirini etkileyebilecek birkaç farklı sistem veya yönden oluştuğuna inanmıştır. Jung'a göre ego, kişiliğin bilinçli yönüdür. Ego, bilincin ana hattıdır, psişenin algılama, düşünme, hissetme ve hatırlama ile alakalı bölümüdür. İnsanların kendileriyle alakalı tüm bilincidir ve uyanık hayatın tüm sıradan günlük eylemlerini gerçekleştirmekten yükümlüdür. Ego, karşı karşıya kaldığımız uyarıların yalnızca bir bölümünü bilinçli farkındalığa alarak titiz bir biçimde davranır. Jung, kişiliğimizin dışarıdan, dış dünyaya veya içimizden benliğe yönlendirilebileceğine inanmıştır. Dışadönük kişiliğe sahip insanlar, açık, girişken ve sosyal yönden iddialı, başkalarına ve çevreye yöneliktir. İçedönükler ise çoğu zaman utangaç ve içsel dünyalarında olmalarının yanı sıra kendi fikirleri ve hisleri onlar için merkezi olup, daha çok kendilerine yönelmektedirler. Jung'a göre, hepimiz her iki durum için de kapasiteye sahibiz, lakin kişiliğimizde yalnızca biri baskın hale gelmektedir.

Jung, insanların farklı türde dışadönük ve içe dönük olduğunu fark etmiştir ve bunun üzerine tutumların (içe dönüklük ve dışadönüklük) ve işlevlerin (düşünme, hissetme, algılama ve sezgi) etkileşimlerine dayanan sekiz kişilik tipi önermiştir (Jung, 1927; akt. Schultz ve Schultz, 2016).

Dışadönük düşünme: Bu kişiler asla toplum tarafından belirlenmiş kuralları çiğnemezler. Bu kişiler hisleri ve duyguları içe atma, yaşamın her yönünde tarafsız olma, düşünce ve fikirlerde inançlara bağlı olma yönelimindedir. Etrafındaki kişilerce ciddi ve ilgisiz olarak düşünülebilirler. Bu kişiler dış dünyayı anlamak, tanımlamak ve çıkarımda bulunmak için mantıksal yaklaşımda bulduklarından dolayı iyi bir bilim insanı olma yönelimindedirler.

Dışadönük duygu: Bu bireyler düşünmeyi önleme ve yüksek derecede duygusal olma yönelimindedir. Toplum tarafından ya da çevrelerinden öğrendikleri ahlaki kurallara, değerlere ve öğretilere uyarlar. Diğer insanların fikir, istek ve beklentilerine son derece

duyarlıdırlar. abuk arkadaş edinirler, sosyal ve coşkulu olma yönelimindedirler. Jung, dışadönük duygu kişiliğine kadınlarda daha çok rastlandığına inanmıştır.

Dışadönük algılama: Bu tip insanlar zevki, mutluluğu ve yeni deneyimleri aramaya odaklanırlar. Gerçek dünyaya güçlü bir şekilde odaklanırlar, farklı insan türlerine ve değişen durumlara uyarlanabilirler. İç gözlemi verilmez, yaşamdan tatmin olma kapasitesi yüksek, dışa dönük olma yönelimindedirler.

Dışa dönük sezgisel: Bu tür insanlar karşılarına çıkan fırsatları yerinde ve zamanında ustaca kullanma hususundaki yetenekleri sebebiyle iş hayatında ve politikada başarıya ulaşır. Yeni fikirlere ilgi duyarlar, yaratıcı olma eğilimindedirler ve başarıya ulaşmaları için çevresindeki insanlara ilham kaynağı olabilirler. Aynı zamanda değişebilir olma, yeniliklere açık olma, sağduyu ve hislerine güvenerek kararlar verme yönelimindedirler.

İçe dönük düşünme: Bu insanlar diğer insanlarla iyi anlaşamazlar ve fikirlerini iletmekte güçlük çekerler. Duygulardan ziyade düşüncelere yoğunlaşırlar ve zayıf pratik yargıları vardır. Mahremiyetlerine büyük ölçüde önem verirler, soyutlamalar ve teorilerle uğraşmayı isterler ve başkalarından çok kendilerini çözümlenmeye yoğunlaşırlar. Diğer insanlar onları inatçı, soğuk, burnu havada ve empati yoksunu olarak görürler.

İçe dönük duygu: Bu tip insanlar derin duygulara sahip olabilirler, ancak herhangi bir dış ifadeden kaçınırlar. Esrarengiz ve ulaşılamaz izlenimi bırakırlar ve sakin, kendi halinde ve çocuksu olma yönelimindedirler. Diğer insanların duygularını çok umursamazlar ve empatiden yoksunlardır. İç dünyalarına yöneliktirler, ciddi ve kendinden emin görünürler.

İçe dönük algılama: Bu tip insanlar sessiz, sakin ve pasiftirler. İçinde yaşadığı ve çevresine ilgisizdirler. Hissel ve sağduyu öngürülerine güvenmez, onları bastırırlar. Estetik olarak hassastırlar, daha çok sanatçı yönleriyle kendilerini ifade ederler.

İçe dönük sezgisel: Bu tür insanlar sezgiye son derece yoğun bir şekilde odaklanırlar ki gerçeklikle çok az temasları olur. Onlar vizyonerler ve hayal dünyalarında yaşarlar. Pratik konularla ilgilenmezler ve diğer insanlarca gereğince anlaşılmamışlardır. Tuhaf ve alışılmadık bir kişiliğe sahip olduklarından, gündelik hayatla başa çıkmada ve ileriki yıllar için hedef belirlemede sıkıntı çekerler.

Eysenck'in Kişilik Kuramı

Eysenck'in çalışmaları, kalıtımın kişilikteki rolünü desteklemede ve kişiliğin bilimsel çalışmasını bir bütün olarak psikolojiye entegre etmede önemli bir yere sahip olmuştur. Eysenck, kişilik özelliklerini ortaya çıkarmak için faktör analizini kullanmış ve yöntemini kişilik testleri ve çok çeşitli değişkenleri dikkate alan deneysel çalışmalarla desteklemiştir. Eysenck Kişilik Envanteri, Eysenck Kişilik Profilsisi, Maudsley Tıp Anketi ve Maudsley Kişilik Envanteri gibi çeşitli çalışmaları kişilik değerlendirme üzerine geliştirmiştir (Revelle ve Oehlberg, 2008; Rose, 2010).

Eysenck üç kişilik boyutu tanımlamıştır: Dışadönüklüğe karşı içe dönüklük, nevrotikliğe karşı duygusal denge ve psikotizme karşı dürtü kontrolü.

Eysenck, dışa ve içe dönüklüğe sahip olan bireylerin biyolojik açıdan ve kalımsal olarak nasıl farklı olabileceğiyle ilgilenmiştir. İçedönük olan bireylerin kortikal uyarılma düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır ve bu sebeple heyecan ve uyarılma gereksinimi arayışına girmezler. Bununla birlikte, dışadönük olan bireylerin kortikal uyarılma düzeyleri düşük düzeyde olduğu için heyecan ve uyarılmaya gereksinim duyarlar ve bunun arayışındadırlar (Eysenck, 1997).

Nörotikliğe sahip olan kişiler, endişeli ve depresif olma hali, gergin olma, mantıksız akıl yürütme ve davranışın yanı sıra karamsar bir düşünce yapısına sahip olurlar. Ayrıca düşük özgüven düzeyleri ve suçluluk hissetmeye daha eğilimli olabilirler. Eysenck nevrotikliği yüksek olan insanların, zor durumda kaldıklarında artan duygusallığa sahip olduklarını ileri sürmüştür. Diğer insanlar için bir şey ifade etmeyen durumlar karşısında yüksek nevrotikliğe sahip bireyler duygusal açıdan tepki verirler. Eysenck bu tepki durumunun farklılığının doğuştan geldiğini ve kişilerin kalımsal olarak nevrotikliğe ya da duygusal istikrara eğilimli olduğunu ileri sürmüştür (Schultz ve Schultz, 2016).

Yüksek psikotizme sahip kişilerde, saldırgan olma durumu, anti sosyal hayat tarzı, bir düşünce ya da fikrinden kolay vazgeçmeme, soğuk ve benmerkezci davranış tutumları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte acımasızca diğer insanların gereksinimlerine ve hislerine yönelik kayıtsız kaldıkları saptanmıştır. Son olarak, duygusal iyilik hallerinde düşük puanlar alırlar ve psikotizmde düşük puan alanlara göre alkol, uyuşturucu kullanımı ve şiddet içeren suç davranışlarıyla ilgili daha fazla sorunları vardır (Boduszek, vd., 2013; Ciarrochi ve Heaven, 2007; Sher, vd., 2000). Eysenck'e göre, her ne kadar başa çıkılması zor gözükse de bu üç kişilik durumunun tüm özellik ve faktörleriyle birlikte karakterize edilen kişiler

aracılığıyla sağlanan toplumun bu çeşitliliğe gereksinimi olduğunu savunmaktaydı. Olması gereken toplum ideali, insanlara özelliklerinden ve yeteneklerinden en iyi şekilde yararlanma fırsatı sunar. Eysenck bununla ilgili olarak toplumun içinde barınan, başa çıkması güç özelliklere sahip olduğu düşünülen, düşmanca ve saldırgan davranışlarla karakterize edilen psikotiklikte yüksek düzeye sahip bireylerin dahi toplum içine kanalize edilebileceğini düşünmektedir. Örneğin bu bireylerin futbol antrenörlüğü gibi sosyal olarak da kabul edilebilir bir kuruluşa kanalize edilebileceğini düşünmektedir (Schultz ve Schultz, 2016).

Karen Horney'in Kişilik Kuramı

Horney, çocukluğun ilk yıllarının yetişkin kişiliğini şekillendirmesindeki önemi hakkında Freud'la hemfikirdir. Fakat kişilik oluşumunun özellikleri konusunda farklı görüşlere sahiplerdir. Horney, çocukluktaki biyolojik güçlerin değil sosyal güçlerin kişilik gelişimini etkilediğine inanıyordu. Çocukların ebeveynleriyle arasındaki sosyal ilişkiyi anahtar faktör olarak görmüştür (Schultz ve Schultz, 2016).

Horney, kişiliğin kalıcı bir parçası haline gelen ve davranışı etkileyen kaygıya karşı çözüm için nevrotik ihtiyaçlar adını verdiği on savunma ileri sürmüştür. Bununla birlikte nevrotik eğilimler adını verdiği, kişinin ihtiyaçlarını ifade eden kendine ve başkalarına yönelik üç davranış ve tutum kategorisi belirlemiştir. Bunlar: Uyumlu kişilik (insanlara doğru hareket), agresif kişilik (insanlara karşı hareket), bağımsız kişiliktir.(insanlardan uzaklaşma). Uyumlu kişilik, şefkat ve onaylanma ihtiyacı gibi insanlara doğru ilerlemenin nevrotik eğilimiyle ilişkili davranışlar ve tutumlardır. Saldırgan kişilik, baskıcı ve kontrolcü bir tarz gibi insanlara karşı hareket etme nevrotik eğilimiyle ilişkili davranışlar ve tutumlardır. Bağımsız kişilik ise, yoğun bir mahremiyet ihtiyacı gibi, insanlardan uzaklaşmanın nevrotik eğilimiyle ilişkili davranışlar ve tutumlardır. Horney'in önerdiği üç kişilik tipi ile Adler'in kişilik teorisindeki yaşam tarzları birbirlerine benzemektedir. Horney'in uyumlu kişiliği, Adler'in alma tipine benzer, saldırgan kişiliği baskın veya yönetici tip gibidir ve bağımsız kişilik, kaçınma tipine benzer (Schultz ve Schultz, 2016).

Carl Rogers'in Kişilik Kuramı

Carl Rogers, günümüzde danışmanlık durumlarında yaygın olarak kullanılan psikoterapi yaklaşımı geliştirmiştir. Rogers'in kişilik teorisi, hümanist psikolojiye dayanır (Schultz ve Schultz, 2016).

Rogers, bilinçsiz güçlere ya da Freudcu ifadelere çok az ilgi göstermiştir. Bununla birlikte geçmişimizden gelen durumların şu anki davranışımız üzerinde kontrol edici bir etki oluşturduğu düşüncesine de katılmamıştır. Rogers, insanların çocukken yaşadıkları olayların içinde bulunduğu çevresini ve özünü algılama biçimini etkilediği konusunda hem fikirdir lakin insanların şu anki his ve duygularının kişilikleri üzerinde daha yüksek düzeyde bir etki bıraktığı hususunda ısrar etmiştir. Bilinçli, şu anki durum ve olaylara yapılan bu vurgu nedeniyle Rogers, kişiliğin yalnızca öznel deneyimlerimize dayanarak, öznel bir perspektiften anlaşılabilmesine inanmıştır. Rogers, her birimiz tarafından bilinçli olarak algılandığı şekliyle gerçeklikle ilgilenmiş ve bu algının zaman zaman nesnel gerçeklikle uyuşmadığını belirtmiştir. Rogers, doğuştan gelen tek bir baskın güdü önermiştir. Bu güdü doğuştan gelen, gerçekleştirme, yeteneklerimizi ve potansiyellerimizi sonuna kadar geliştirme eğilimidir. Rogers'a göre ulaşılması gereken son hedef, benliği gerçekleştirmek ve işleyen bir kişiye dönüşmektir. Rogers'ın terapi kişilikle ilgili yaklaşımı psikoloji, eğitim ve aile yaşamı araştırma çalışmalarında kabul görmüştür (Schultz ve Schultz, 2016).

Albet Bandura' nın Kişilik Kuramı

Skinner'in davranışçı yaklaşımının bir sonucu olarak Albert Bandura kişiliğe yönelik sosyal öğrenme yaklaşımını ileri sürmüştür ve açık davranışa odaklanmıştır. Ancak Skinner'in aksine Bandura, iç bilişsel değişkenlerin uyarıcı ve tepki arasında aracılık etmesine izin vermiştir. Çalışmasında bilişsel değişkenlerden yararlandığından dolayı psikolojideki bilişsel davranışı yansıtmış ve pekiştirmiştir. Bu sebeple Bandura'nın yaklaşımı bilişsel davranışçı olarak da adlandırılmıştır (Schultz ve Schultz, 2016).

Albert Bandura (1977), klasik ve edimsel koşullanma teorilerine katılmakla birlikte, iki unsur eklemiştir. Birincisi, uyarılar ve tepkiler arasında arabuluculuk süreçleri gerçekleşir. İkincisi ise gözlemsel öğrenme süreciyle davranış çevreden öğrenilir (McLeod, 2011).

Bandura, kendi kendini düzenleme yoluyla kendi davranışımızı kontrol edebileceğimize inanmıştır. Öz düzenleme, bir kişinin kendini gözlemlemesini, çevremiz ve kendimiz hakkında yargılarda bulunmasını ve kendi kendine tepki vermesini gerektirir. İnsanlar çevrelerindeki dünyayı hem etkiler hem de onlardan etkilenir. Gözlemsel öğrenme olarak da bilinen sosyal öğrenme teorisi, bir gözlemcinin model aldığı kişinin davranışını gördükten sonra davranışı değiştiğinde ortaya çıkar. Bir gözlemcinin davranışı, görülen davranışın olumlu veya olumsuz gösterilmesinden etkilenebilir (Edinyang, 2016).

2.4.2. Büyük Beş Faktör Kişilik Modeli (The Big Five Factor Personality Model)

Psikoloji biliminde büyük beş faktörlü kişilik modeli, deneysel araştırma ile keşfedilmiş, özellik kişiliğine odaklanan, onlarca yıllık faktör analizi araştırmasının ürünüdür. Kişiliği tanımlamak için gereken minimum özellik sayısını temsil eden, geniş tabanlı bir kişilik özellikleri sınıflandırmasıdır. Beş faktör modeli, kapsamlı araştırmalar sonucunda güvenilir bir şekilde elde edilen beş bağımsız boyuttan oluşan, normal kişilik özelliklerinin tanımlayıcı sınıflandırması olarak anlaşılabilir (Costa, vd., 2012; Goldberg, 1993; Zhang, 2002). Beş kişilik boyutu: Dışadönüklük (Extraversion), Uyumluluk (Agreeableness), Sorumluluk (Conscientiousness), Duygusal denge (Neuroticism) ve Deneyime Açıklıktır (Openness). Beş kişilik boyutlarının her birinin özellikleri aşağıda açıklamaktadır.

Dışadönüklük (Extraversion): Bu faktör ile Eysenck tarafından önerilen dışa dönüklük boyutu arasında benzerlikler vardır. Sıcaklık, girişimcilik, girişkenlik, aktivite, heyecan arayışı ve olumlu duyguları içerir (Jang, vd., 1996). Dışadönüklük ölçeğinde yüksek puan alan insanlar sosyal ve iddialı olma eğilimindedir. Ayrıca insanlarla çalışmayı tercih ederler (Zhang, 2002). Daha yüksek enerji seviyeleri nedeniyle, dışa dönükler belirli bir süre içinde daha fazla görevi yerine getirebilir ve içe dönüklere göre daha az yorgunluk yaşarlar. Dahası, durumların olumlu yönlerine odaklanarak, durumları daha az stresli olarak algılayabilirler (Wayne, vd., 2004). Dışadönükler, olumlu olaylara daha kolay katılırlar ve bunlara daha güçlü tepki verirler, ayrıca içedönüklerden daha fazla enerjiye sahip olurlar (Rusting ve Larsen, 1998; Lucas ve Diener, 2009).

Uyumluluk (Agreeableness): Güven, açık sözlülük, başkalarını düşünme, uyum, alçakgönüllülük ve şefkatli düşünce içerir (Jang, vd., 1996). Uyumluluk ölçeğinde yüksek puan alan insanlar temelde fedakâr, sempatik ve çok yardımseverdir. Ayrıca, diğer insanların inançlarına ve geleneklerine değer verir ve saygı gösterirler (Zhang, 2002). Kişiler arası daha az çatışma yaşarlar (Wayne, vd., 2004). Uyumluluk açısından daha yüksek olan kişilerin işte başarıyı deneyimleme ve iş arkadaşlarından veya aile üyelerinden daha fazla duygusal destek alma olasılığı daha yüksektir (Zellars ve Perrewé, 2001).

Sorumluluk (Conscientiousness): Sorumluluk ölçeğinde yüksek puan alan bireyler amaçlı, güçlü iradeli, sorumlu ve güvenilir olarak nitelendirilir (Zhang, 2002). Yetkinlik, düzen, hürmetkâr, başarı, öz disiplin ve düşünme içerir (Jang, vd., 1996). Bu kişiler dikkatli planlama, etkili organizasyon ve verimli zaman yönetimi konusunda oldukça yetkindirler ve bu özellikler, bireyin mevcut zamanda daha fazlasını başarmasına izin verir, bunun sonucunda

birey, uyumsuz zaman baskıları, stres ve gerginlik gibi olumsuz duygularla karşı karşıya kalmaz. Ayrıca sorumluluk sahibi bireylerin görevleri eksiksiz ve doğru bir şekilde yerine getirme olasılığı daha yüksektir. Bir görevi başarmaları, olumlu bir ruh hali, gelişmiş benlik saygısı ve rol ortakları tarafından takdir ile sonuçlanacaktır (Wayne, vd., 2004).

Nevrotiklik (Neuroticism): Nevrotiklik, duygusal dengenin tam tersidir. Kaygı, kızgın düşmanlık, depresyon, öz bilinç, dürtüsellik ve savunmasızlık içerir (Jang, vd., 1996). Duygusal denge ölçeğinde yüksek puan alan insanlar, duygusal istikrarsızlık, utanç, suçluluk, karamsarlık ve düşük benlik saygısı gibi olumsuz etkiler yaşama eğilimindedir (Zhang, 2002). Ayrıca bu kişiler iş ve aile görevlerini yerine getirmek için daha az zamana sahip olabilirler çünkü zamanlarını endişelenerek veya olumsuz etkilere odaklanarak geçirirler (Wayne, vd., 2004).

Deneyime Açıklıktır (Openness): Açık fikirlilik, aktif hayal gücü, çeşitliliği tercih etme ve yargılama bağımsızlığı gibi niteliklerle karakterize edilir. Estetik, duygular, eylemler, fikirler ve değerler içerir (Jang, vd., 1996). Ayrıca, deneyime açıklık ölçeğinde yüksek puan alan insanlar daha az muhafazakâr ve geleneksel olma eğilimindedir (Zhang, 2002). Bununla birlikte değişimi daha çok kabul ederler ve çatışma ortaya çıktığında çözüm geliştirmede yaratıcı olma olasılıkları yüksektir. Ayrıca bir alanda öğrenilen yeni becerileri ve davranışları bir başka kişiye fayda sağlamak için aktarmaya daha isteklidirler (Wayne, vd., 2004).

2.4.3. Kişilik ve Spor

1920'li yılların sonlarına doğru Coleman Griffith'in spor ve performans psikolojisi konusundaki öğretilerine eklenmesinden bu yana kişilik, çoğu öğretilen spor ve egzersiz psikolojisi programlarında temel bir unsur olarak kalmış ve psikologlar, başarılı sporunun kişiliğini anlama çabalarını sürdürmüşlerdir. İlk spor ve egzersiz psikolojisi laboratuvarları 20. yüzyılın başlarında geliştirildiğinde, kişilik, spordaki gelişimi ve başarıyı etkileyen önemli bir faktör olarak tanımlandı (Griffith, 1930; akt. Allen, vd., 2013). 1930'lardan 1960'lara, spor ve egzersiz psikolojisi araştırmaları için oldukça durgun bir dönem olarak tanımlanmış, ancak bu dönem boyunca gelişmeye devam eden ve alana hâkim olan alanlardan biri kişilik araştırmaları olmuştur (Weinberg ve Gould, 2015). Bu dönem sürecinde, başarılı sporcuların kişilik profillerinin tanımlayıcı raporları, kişilikte gelişimsel değişiklikler ve beden eğitiminde başarı, sporcular ve sporcu olmayanlar arasındaki kişilik farklılıkları, kadın sporcuların tanımlayıcı kişilik raporları, farklı sporlarda veya farklı fiziksel aktivite gruplarında yarışan sporcular arasındaki kişilik farklılıkları, spor ve egzersiz katılımının kişilik belirleyicileri,

performans çıktılarının ve performans kalitesinin kişilik belirleyicileri gibi kişilikle ilgili çalışmalar yapılmıştır (Flemming, 1934; Carter ve Shannon, 1940; Fauquier, 1940; Sperling, 1942; Thune, 1949; Flanagan, 1951; La Place, 1954; Booth, 1958; Merriman, 1960). 1960'lardan itibaren kişilik üzerine olan araştırmaların katlanarak artmasına rağmen, ilginçtir ki, 1990'ların başında, alanı dönüştüren ve kişilik özellik yapısı anlayışını güçlendiren, çağdaş kişilik teorileri ortaya çıkmaya başladığında, rekabetçi sporda araştırmalar büyük ölçüde duraklamıştır (Fisher, 1984; Digman, 1989; John, 1990; McCrae ve Costa, 1987). Bunun sebebi olarak, araştırmacıların ilgi alanlarını sürekli kaygı, iyimserlik, dayanıklılık ve zihinsel dayanıklılık gibi daha spesifik odaklara kaydıracağı öne sürülmüştür (Vanden Auweele, vd., 2001). Bir sporcunun spor müsabakalarında kaygı yaşama (ya da direnç gösterme ya da iyimser olma) eğilimi kişiliğine dair bir miktar içgörü sağlasa da, bu tür alana özgü ölçümler, sporcu özelliklerine ve takım davranışına genel katkısı hakkında çok az bilgi sağlar (Allen, vd., 2013).

Araştırmacılar spor ve kişilik bağlamında, sporun kişilik üzerine etkileri, kişiliğin sportif performans üzerine etkileri, spor yapan ve yapmayan bireylerin kişilik özellikleri, profesyonel sporcularla amatör sporcuların kişilik özellikleri ve takım sporu yapanlarla bireysel spor yapanların kişilik özellikleri gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır (Yıldız, 2009; Saygılı, vd., 2015; Gözmen ve Aşçı, 2016; Sarıbaş, 2016; Birinci, 2019; Şeker ve Tuna, 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ/MATERYAL VE YÖNTEM

Bu kısımda, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplamada kullanılan araçlar ve toplanan verilerin analizi ve yorumu ile ilgili uygulanan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

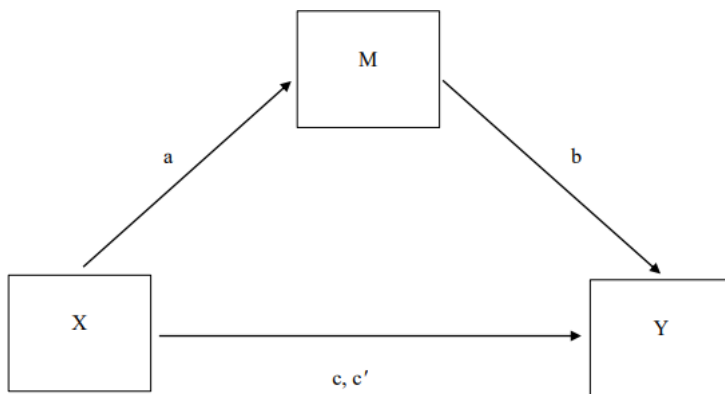
3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmış ve profesyonel futbolcularda duygusal zekâ ile motivasyon ilişkisinde kişilik tipinin aracılık etkisini incelemek için Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bu etkiyi test etmek için Baron ve Kenny tarafından önerilen dört koşulun karşılanması gerekir(bkz. Şekil1):

- 1) X anlamlı derecede Y'yi etkiler (c yolu),
- 2) X anlamlı derecede M'yi etkiler (a yolu),
- 3) M, X'i kontrol eden Y'yi anlamlı derecede etkiler (b yolu),
- 4) X'in Y üzerindeki doğrudan etkisi M yönünden kontrol edildikten sonra istatistiksel olarak sıfırdan farklı olmamalıdır. (c' yolu).

M kontrol edildikten sonra X'in Y üzerindeki etkisi sıfıra düştüğünde tam aracılığın gerçekleştiği söylenirken, X'in Y üzerindeki etkisi çok yüksek olmayan bir miktarda ama sıfır olmayacak şekilde azaldığında kısmi aracılığın meydana geldiği söylenir(Preacher ve Hayes, 2008).

Şekil 1. Baron ve Kenny'nin (1986) basit aracılık modeli

Bu yöntemle göre öncelikle bağımsız değişken olan duygusal zekânın aracı değişken olan sorumluluk ve yumuşak başlılık üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Daha sonra sorumluluk ve yumuşakbaşlılık aracı değişkenlerinin ayrı iki analiz yapılarak güdülenmeyi etkilemesi ve ardından da duygusal zekânın güdülenme üzerindeki etkisi incelenmelidir. Bu çalışmada, aracı değişken analizi yöntemi kullanılarak, duygusal zekâ ile güdülenme arasında kişilik alt boyutu olan sorumluluk ve yumuşakbaşlılığın aracı etkisi olduğu hipotezi sınanmıştır.

Araştırmamızda M'in aracılık etkisini ortaya koymak amacıyla Hayes'in (2016) SPSS AMOS programı kullanılmıştır. Programda doğrudan, toplam ve dolaylı etki skorları ile M'in Y üzerindeki aracılık etkisi incelenmektedir (Preacher ve Hayes, 2008). Ulaşılan etki düzeyinin anlamlılığını ölçmek için bootstrap güven aralığı uygulanmıştır. Etki büyüklüğü ise toplam etki skorundan doğrudan etki skoru çıkararak sağlanmıştır. Bunun sağlanması için bootstrap güven aralığına bakılmalı ve alt sınır ile üst sınırın sıfırın üstünde ya da altında olması beklenmektedir (Preacher ve Hayes, 2008).

3.2. Araştırma Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, 2020–2021 futbol sezonunda Türkiye profesyonel futbol kulüplerinde [Spor Toto Süper Lig, Spor Toto 1.Lig, Spor Toto 2.Lig ve 3.Lig] oynayan profesyonel futbolcular oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminin seçiminde kullanılan yöntem tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden yargısal (kasıtlı) örneklemedir. Bu örnekleme yönteminde uygun ve faydalı bilgi verme olasılığı en yüksek olan katılımcılar sahip oldukları nitelikler nedeniyle araştırmacı tarafından kasıtlı olarak seçilir (Kelly, vd., 2010). Araştırmanın örneklemini, 2020–2021 futbol sezonunda aktif futbol oynayan 78'i (% 33,3) evli, 156'sı (% 66,7) bekâr, 12'si (% 5,1) süper lig kategorisinde, 15'i (% 6,4) birinci lig kategorisinde, 62'si (% 26,5) ikinci lig kategorisinde ve 145'i (% 62,0) üçüncü lig kategorisinde olmak üzere toplam 234 profesyonel futbolcu oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların yaş ortalamaları 25,38±5.40; Sporculuk yılı ortalamaları 11,66±5.02 olarak bulunmuştur.

3.3. Etik

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Bu araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Klinik Araştırma Etik Kurulu tarafından 31.03.2021

tarihinde onaylanmıştır (Protokol No:2020-04). Çalışmanın amacı, verilerin ne amaçla kullanılacağı bilgisi verilmiş ve sözlü onamlar alınmıştır.

3.4. Verileri Toplama

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmayla ilgili alan taraması kapsamında, akademik amaçlı elektronik veri tabanlarından ve üniversite kütüphanelerinden faydalanılmıştır.

Araştırmada profesyonel futbolculara Kişisel bilgi formu & Sporda Duygusal Zekâ Envanteri (Ek 1), Sporda Güdülenme Ölçeği II (SGÖ-II) (Ek 2) ve On-Maddeli Kişilik Ölçeği (Ek 3) kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel bilgi formu & Sporda Duygusal Zekâ Envanteri (Ek 1)

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan Profesyonel futbolculara; yaş, medeni durum, oynadığı lig kategorisi, lisanslı sporculuk yılı hakkındaki tanımlayıcı bilgilerin alınmasını amaçlayan, araştırmacı tarafından tasarlanmış ve 4 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır (Ek 1).

Sporda Duygusal Zekâ Envanteri

Yetenek duygusal zekâ modelinde yer alan, Schutte ve diğerleri (1998) tarafından geliştirilen duygusal zekâ ölçeği (emotional intelligence scale) temel alınarak Lane ve diğerleri (2009) tarafından 19 madde ve 5 boyut olarak sporcular için uyarlanmıştır. Envanterin Türkçe formunun geçerliği ve güvenilirliği Adiloğulları ve Görgülü (2015) tarafından yapılarak Türk araştırmacılar için 18 madde ve 5 alt boyutlu olarak kullanılabilir hale getirilen Duygusal Zekâ Envanteri, sporcuların duygusal zekâ düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Sporcular için uyarlanan bu envanterin alt boyutları; başkalarının duygularını değerlendirme (bdd) (4 madde), kendi duygularını değerlendirme (kdd) (3 madde), duyguları düzenleme (dd)(2 madde), sosyal beceriler (sb) (3 madde) ve duyguların kullanımı (dk) (6 madde)' olarak beş alt boyuttan oluşmaktadır. 18 madde ve 5 alt boyuttan oluşan sporda duygusal zekâ envanterinin çalışmamıza ilişkin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur. Duygusal Zekâ ölçeği alt boyutlarının güvenilirlik düzeyleri % 55 ile % 81 arasında değişmektedir.

3.4.2. Sporda Güdülenme leği II (SG-II) (Ek 2)

Hür irade kuramında yer alan Pelletier ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması cal ve Sakallı (2018) tarafından gerçekleştirilen Sporda Güdülenme leği II'nin (SG-II) kullanılmıştır. Ölçek yedili likert tipi olup, her alt boyutta 3'er madde olmak üzere 6 alt boyut(içsel güdülenme, özümleme, özdeşim, ie atım, dışsal düzenleme, güdülenmeme), toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin çalışmamıza ilişkin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı ise 0.82 olarak bulunmuştur. Sporda Güdülenme leği II'nin alt boyutlarının güvenilirlik düzeyleri % 58 ile % 83 arasında değişmektedir.

3.4.3. On- Maddeli Kişilik leği OMK (Ek 3)

Büyük Beş Faktör Kişilik Modelinde yer alan On-Maddeli Kişilik leği, Gosling ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Atak (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek deneyime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve duygusal dengelilik olmak üzere beş önemli kişilik özelliğini ölçmektedir. Yedi derecelmeli Likert tipi olan bu ölçekte, her bir alt boyutta iki madde yer almakta ve toplamda on maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin çalışmamıza ilişkin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı ise 0.64 olarak bulunmuştur.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2020–2021 futbol sezonunda Türkiye'deki profesyonel futbol kulüplerinde oynayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden profesyonel futbolcularla sınırlıdır. Araştırmanın bulguları uygulandığı zaman dilimi içinde sınırlandırılmıştır. Yalnızca anket yöntemi uygulanarak araştırma verileri toplanmıştır. Araştırmada kullanılan verileri toplama aracında yer alan sorulara verilen cevaplarla sınırlıdır.

3.6. Sayıtlar

Anket uygulayan kişilerin soruları anlamlı bir Şekilde algılayıp cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin araştırmanın amacı için uygun bir araç olduğu varsayılmaktadır.

3.7. Verilerin Analizi Yöntemi

Sporda Duygusal Zekâ, Sporda GÜdülenme Ölçeği II ve On-Maddeli kişilik Anketi ölçekleri aracılığıyla toplanan verilerin analizinde SPSS (20.0) programı kullanılmıştır. Anketlerden elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistik (aritmetik ortalama ve standart sapma), İkili gruplarda Mann-Whitney U Testi, ikiden fazla grupların analizinde ise Kruskal-Wallis Testi ile incelenmiştir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki etki derecesine regresyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişkiye ise spearman korelasyon analizi ile bakılmıştır. Duygusal zekâ ile güdülenme arasındaki ilişkide kişiliğin aracı rolünü belirlemek için ise AMOS programı kullanılarak aracı değişken analizi yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1 Araştırmaya Katılan Profesyonel Futbolcuların Duygusal Zekâ Analizleri

Tablo 1

Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durumlarına göre duygusal zekâ genel ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması

	Medeni Durum	N	Ortalama Sırası	U	P
Duygusal Zekâ Ortalama	Evli	78	131,28	-2,20	0,02
	Bekâr	156	110,61		
Başkalarının Duygularını Değerlendirme	Evli	78	124,79	-1,18	0,23
	Bekâr	156	113,85		
Kendi Duygularını Değerlendirme	Evli	78	129,90	-2,08	0,03
	Bekâr	156	111,30		
Duyguları Düzenleme	Evli	78	131,01	-2,22	0,02
	Bekâr	156	110,75		
Sosyal Beceriler	Evli	78	136,76	-3,11	0,00
	Bekâr	156	107,87		
Duyguların Kullanımı	Evli	78	126,02	-1,37	0,17
	Bekâr	156	113,24		

Tablo 1’de, çalışmaya katılan futbolcuların medeni durum değişkenine göre başkalarının duygularını değerlendirme alt boyutu ve duyguların kullanımı alt boyutu sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bununla birlikte, duygusal zekâ genel puan ortalamaları, kendi duygularını değerlendirme alt boyutu, duyguları düzenleme alt boyutu ve sosyal beceriler alt boyutunda evli futbolcuların sıra ortalamalarının bekâr futbolculardan istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 2

Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig kategorilerine göre duygusal zekâ genel ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılması

	Oynadığı Lig	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare	P
Duygusal Zekâ Genel	Süper Lig	12	152,46	4,72	0,19
	1. Lig	15	112,77		
	2. Lig	62	124,06		
	3. Lig	145	112,29		
Başkalarının Duygularını Değerlendirme	Süper Lig	12	151,92	8,15	0,04
	1. Lig	15	103,60		
	2. Lig	62	131,21		
	3. Lig	145	110,23		
Kendi Duygularını Değerlendirme	Süper Lig	12	142,29	2,45	0,48
	1. Lig	15	114,23		
	2. Lig	62	111,17		
	3. Lig	145	118,49		
Duyguları Düzenleme	Süper Lig	12	133,92	1,54	0,67
	1. Lig	15	119,30		
	2. Lig	62	122,39		
	3. Lig	145	113,87		
Sosyal Beceriler	Süper Lig	12	78,42	4,97	0,17
	1. Lig	15	111,17		
	2. Lig	62	124,64		
	3. Lig	145	118,34		
Duyguların Kullanımı	Süper Lig	12	143,50	2,12	0,54
	1. Lig	15	114,00		
	2. Lig	62	119,52		
	3. Lig	145	114,84		

Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig değişkenine göre Duygusal zekâ sıra ortalamaları, Kendi duygularını değerlendirme alt boyutu, Duyguları düzenleme alt boyutu, Sosyal beceriler alt boyutu ve Duyguların kullanımı alt boyutu sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bununla birlikte, Başkalarının duygularını değerlendirme alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre; Süper lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 151,92 bulunarak, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 3

Çalışmaya katılan futbolcuların yaş ve sporculuk yıllarının duygusal zekâ ve alt boyutları ile ilişkisi

		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Yas	R	1	0,76**	0,17**	0,04	0,15*	0,12*	0,17**	0,14*
	P		0,00	0,00	0,45	0,02	0,04	0,00	0,02
	N		234	234	234	234	234	234	234
2. Sporculuk Yılı	R		1	0,17**	0,06	0,15*	0,04	0,24**	0,15*
	P			0,00	0,32	0,02	0,52	0,00	0,01
	N			234	234	234	234	234	234
3. Duygusal Zekâ Ortalama	R			1	0,61**	0,58**	0,59**	0,56**	0,81**
	P				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	N				234	234	234	234	234
4. Başkalarının Duygularını Değerlendirme	R				1	0,43**	0,16**	0,21**	0,36**
	P					0,00	0,00	0,00	0,00
	N					234	234	234	234
5. Kendi duygularını Değerlendirme	R					1	0,27**	0,10	0,33**
	P						0,00	0,09	0,00
	N						234	234	234
6. Duyguları Düzenleme	R						1	0,37**	0,42**
	P							0,00	0,00
	N							234	234
7. Sosyal Beceriler	R							1	0,41**
	P								0,00
	N								234
8. Duyguların Kullanımı	R								1
	P								
	N								

** p<0,01 * p<0,05

Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ düzeyleri ile yaşları arasında %17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Futbolcuların yaşları ilerledikçe duygusal zekâ düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ düzeyleri ile sporculuk yılları arasında %17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Futbolcuların sporculuk yılları arttıkça duygusal zekâ düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ alt boyutu olan Kendi Duygularını Değerlendirme düzeyleri ile yaşları arasında %15 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Futbolcuların yaşları arttıkça kendi duygularını değerlendirme düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ alt boyutu olan Kendi Duygularını Değerlendirme düzeyleri ile sporculuk yılları arasında %15 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Futbolcuların sporculuk yılları arttıkça kendi

duygularını değerlendirme düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ alt boyutu olan Duyguları Düzenleme düzeyleri ile yaşları arasında %12 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların yaşları arttıkça duyguları düzenleme düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ alt boyutu olan Sosyal Beceri düzeyleri ile yaşları arasında %17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların yaşları arttıkça sosyal beceri düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ alt boyutu olan Sosyal Beceri düzeyleri ile sporculuk yılları arasında %24 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sporculuk yılları arttıkça sosyal beceri düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ alt boyutu olan Duyguların Kullanımı düzeyleri ile yaşları arasında %14 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların yaşları arttıkça duyguların kullanımı düzeyleride artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ alt boyutu olan Duyguların Kullanımı düzeyleri ile sporculuk yılları arasında %15 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sporculuk yılları arttıkça duyguların kullanımı düzeyleride artmaktadır.

4.2 Araştırmaya Katılan Profesyonel Futbolcuların Motivasyon Analizleri

Tablo 4

Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durumlarına göre motivasyon genel ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması

	Medeni Durum	N	Ortalama Sırası	U	P
Motivasyon Genel	Evli	78	120,70	-0,51	0,60
	Bekâr	156	115,90		
İçsel GÜdülenme	Evli	78	120,29	-0,46	0,64
	Bekâr	156	116,11		
Özümseme	Evli	78	123,20	-0,92	0,35
	Bekâr	156	114,65		
Özdeşim	Evli	78	119,13	-0,26	0,78
	Bekâr	156	116,68		
İçe Atım	Evli	78	122,84	-0,86	0,38
	Bekâr	156	114,83		
Dışsal Düzenleme	Evli	78	113,56	-0,63	0,52
	Bekâr	156	119,47		
Güdülenmeme	Evli	78	122,84	-0,86	0,38
	Bekâr	156	114,83		

Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durum değişkenine göre motivasyon genel sıra ortalamaları, içsel güdülenme alt boyutu, özümseme alt boyutu, özdeşim alt boyutu, içe atım alt boyutu, dışsal düzenleme alt boyutu ve güdülenmeme alt boyutu sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 5

Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig kategorilerine göre motivasyon genel ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılması

	Oynadığı Lig	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare	P
Motivasyon Genel	Süper Lig	12	87,50	3,28	0,34
	1. Lig	15	105,23		
	2. Lig	62	117,65		
	3. Lig	145	121,19		
İçsel Güdülenme	Süper Lig	12	152,46	7,99	0,04
	1. Lig	15	96,87		
	2. Lig	62	129,20		
	3. Lig	145	111,74		
Özümseme	Süper Lig	12	152,83	8,27	0,04
	1. Lig	15	101,70		
	2. Lig	62	130,78		
	3. Lig	145	110,53		
Özdeşim	Süper Lig	12	132,96	1,59	0,66
	1. Lig	15	104,17		
	2. Lig	62	121,59		
	3. Lig	145	115,85		
İçe Atım	Süper Lig	12	72,08	11,77	0,00
	1. Lig	15	118,33		
	2. Lig	62	102,69		
	3. Lig	145	127,51		
Dışsal Düzenleme	Süper Lig	12	52,88	18,31	0,00
	1. Lig	15	115,23		
	2. Lig	62	103,16		
	3. Lig	145	129,21		
Güdülenmeme	Süper Lig	12	72,08	11,77	0,00
	1. Lig	15	118,33		
	2. Lig	62	102,69		
	3. Lig	145	127,51		

Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig değişkenine göre Motivasyon genel ve Özdeşim alt boyutu sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bununla birlikte içsel güdülenme alt boyutu, özümseme alt boyutu, içe atım alt

boyutu, dışsal düzenleme alt boyutu ve güdülenmeme alt boyutu sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Buna göre; İçsel güdülenme alt boyutunda Süper lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 152,46 bulunarak, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Özümseme alt boyutunda Süper lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 152,83 bulunarak, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur. İçe atım alt boyutunda 3. lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 127,51 bulunarak, Süper lig, 2. Lig ve 1. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Dışsal düzenleme alt boyutunda 3. lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 129,21 bulunarak, Süper lig, 2. Lig ve 1. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Güdülenmeme alt boyutunda 3. lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 127,51 bulunarak, Süper lig, 2. Lig ve 1. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 6

Çalışmaya katılan futbolcuların yaş ve sporculuk yıllarının motivasyon ve alt boyutları ile ilişkisi

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Yas	R	1	0,76**	0,03	-0,04	0,00	-0,04	0,04	0,02	0,04
	P		0,00	0,61	0,49	0,90	0,45	0,46	0,66	0,46
	N		234	234	234	234	234	234	234	234
2. Sporculuk Yılı	R		1	-0,01	-0,06	0,01	-0,08	0,01	0,04	0,01
	P			0,77	0,33	0,78	0,19	0,82	0,51	0,82
	N			234	234	234	234	234	234	234
3. Motivasyon Ortalama	R			1	0,60**	0,64**	0,69**	0,16	0,62**	0,16*
	P				0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01
	N				234	234	234	234	234	234
4. İçsel güdülenme	R				1	0,71**	0,75**	-0,38**	0,04	-0,38**
	P					0,00	0,00	0,00	0,53	0,00
	N					234	234	234	234	234
5. Özümseme	R					1	0,76**	-0,40**	0,10	-0,40**
	P						0,00	0,00	0,10	0,00
	N						234	234	234	234
6. Özdeşim	R						1	-0,36	0,15	-0,36
	P							0,00	0,02	0,00
	N							234	234	234
7. İçe atım	R							1	0,30	-0,31
	P								0,00	0,04
	N								234	234
8. Dışsal Düzenleme	R								1	0,41
	P									0,00
	N									234
9. Güdülenmeme	R									1
	P									
	N									

** $p<0,01$ * $p<0,05$

Çalışmaya katılan futbolcuların yaşları ve sporculuk yılları ile Motivasyon Düzeyleri, içsel güdülenme alt boyutu, özümseme alt boyutu, özdeşim alt boyutu, içe atım alt boyutu, dışsal düzenleme alt boyutu ve güdülenmeme alt boyutu arasında ilişki bulunmamıştır.

4.3 Araştırmaya Katılan Profesyonel Futbolcuların Kişilik Analizleri

Tablo 7

Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durumlarına göre kişilik ve alt boyutları sıra ortalamalarının karşılaştırılması

	Medeni Durum	N	Sıra Ortalama	U	P
Kişilik	Evli	78	121,64	-0,66	0,50
	Bekâr	156	115,43		
Dışa Dönüklük	Evli	78	111,03	-1,05	0,29
	Bekâr	156	120,73		
Duygusal Dengelilik	Evli	78	117,47	-0,00	0,99
	Bekâr	156	117,51		
Deneyimlere Açıklık	Evli	78	121,65	-0,67	0,50
	Bekâr	156	115,42		
Sorumluluk	Evli	78	118,32	-0,14	0,88
	Bekâr	156	117,09		
Yumuşak Başlılık	Evli	78	124,65	-1,16	0,24
	Bekâr	156	113,93		

Çalışmaya katılan futbolcuların medeni durum değişkenine göre kişilik genel, Dışa Dönüklük alt boyutu, Duygusal Dengelilik alt boyutu, Deneyimlere Açıklık alt boyutu, Sorumluluk alt boyutu ve Yumuşak Başlılık alt boyutu sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 8

Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig kategorilerine göre kişilik genel ve alt boyut sıra ortalamalarının karşılaştırılması

	Oynadığı Lig	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare	P
Kişilik	Süper Lig	12	63,50	8,62	0,03
	1. Lig	15	111,97		
	2. Lig	62	117,12		
	3. Lig	145	122,70		
Dışa Dönüklük	Süper Lig	12	114,54	0,59	0,89
	1. Lig	15	130,13		
	2. Lig	62	117,10		
	3. Lig	145	116,61		
Duygusal Dengelilik	Süper Lig	12	70,54	7,96	0,04
	1. Lig	15	123,77		
	2. Lig	62	110,72		
	3. Lig	145	123,64		
Deneyimlere Açıklık	Süper Lig	12	72,29	6,47	0,09
	1. Lig	15	121,93		
	2. Lig	62	113,75		
	3. Lig	145	122,39		
Sorumluluk	Süper Lig	12	109,33	4,53	0,20
	1. Lig	15	131,07		
	2. Lig	62	129,86		
	3. Lig	145	111,49		
Yumuşak Başlılık	Süper Lig	12	98,17	2,85	0,41
	1. Lig	15	99,67		
	2. Lig	62	124,85		
	3. Lig	145	117,80		

Çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig değişkenine göre kişilik alt boyutlarından dışa dönüklük, deneyimlere açıklık, sorumluluk ve yumuşak başlılık sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bununla birlikte Kişilik genel ve duygusal dengelilik alt boyut sıra ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($p<0,05$). Buna göre; Kişilik genel sıra ortalama puanlarında 3. Lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 122,70 bulunarak, süper lig, 1. Lig ve 2. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Duygusal dengelilik alt boyutunda 1. Lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 123,77 bulunarak, süper lig, 2. Lig ve 3. Lig’de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 9

Çalışmaya katılan futbolcuların yaş ve sporculuk yıllarının kişilik ve alt boyutları ile ilişkisi

		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Yas	R	1	0,76**	0,05	0,12	0,00	-0,04	0,17**	0,12
	P		0,00	0,40	0,06	0,89	0,49	0,00	0,06
	N		234	234	234	234	234	234	234
2. Sporculuk Yılı	R		1	0,03	0,05	-0,02	0,01	0,13*	0,05
	P			0,56	0,43	0,76	0,84	0,04	0,43
	N			234	234	234	234	234	234
3. Kişilik Ortalama	R			1	0,75**	0,69**	0,51**	0,53**	0,75
	P				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	N				234	234	234	234	234
4. Dışa Dönüklük	R				1	0,37**	0,27**	0,31**	0,37
	P					0,00	0,00	0,00	0,00
	N					234	234	234	234
5. Duygusal Dengelilik	R					1	0,34**	0,15*	0,37
	P						0,00	0,01	0,00
	N						234	234	234
6. Sorumluluk	R						1	0,21**	0,27
	P							0,00	0,00
	N							234	234
7. Yumuşak başlılık	R							1	0,31
	P								0,00
	N								234
8. Deneyimlere Açıklık	R								1
	P								
	N								

** p<0,01 * p<0,05

Çalışmaya katılan futbolcuların Kişilik alt boyutu olan Yumuşak Başlılık düzeyleri ile yaşları arasında %17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Futbolcuların yaşları arttıkça yumuşak başlılık düzeyleride artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların Kişilik alt boyutu olan Yumuşak Başlılık düzeyleri ile sporculuk yılları arasında %13 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Futbolcuların sporculuk yılları arttıkça yumuşak başlılık düzeyleride artmaktadır.

Tablo 10

Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ ile motivasyon düzeylerinin ve alt boyutlarının kişilik alt boyutları ile ilişkisi

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	
1.DUYGUSAL ZEKÂ	r	1	0,61	0,58	0,59	0,56	0,81	0,39	0,49	0,45	0,43	-0,19	0,08	-0,19	-0,01	-0,05	-0,06	0,17	0,21	
	p		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,17	0,00	0,79	0,37	0,31	0,00	0,00	
	N		234	23	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
2.BDD	r		1	0,43	0,16	0,21	0,36	0,25	0,31	0,29	0,32	-0,08	0,04	-0,08	0,09	-0,04	0,03	0,19	0,19	
	p			0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,18	0,54	0,18	0,16	0,48	0,59	0,00	0,00	
	N			234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
3.KDD	r			1	0,27	0,10	0,33	0,27	0,36	0,33	0,33	-0,14	0,01	-0,14	-0,02	-0,05	-0,10	0,04	0,14	
	p				0,00	0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,87	0,02	0,69	0,42	0,11	0,46	0,03	
	N				234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
4.DD	r				1	0,37	0,42	0,21	0,25	0,25	0,20	0,01	0,06	0,01	0,01	0,00	0,04	0,19	0,12	
	p					0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,88	0,30	0,88	0,83	0,91	0,48	0,00	0,06	
	N					234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
5.SB	r					1	0,41	0,32	0,24	0,25	0,19	0,04	0,31	0,04	0,10	0,08	0,10	0,10	0,24	
	p						0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,47	0,00	0,47	0,10	0,22	0,10	0,12	0,00	
	N						234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
6.DK	r						1	0,26	0,43	0,34	0,34	-0,26	-0,01	-0,26	-0,07	-0,15	0,10	0,12		
	p							0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,78	0,00	0,33	0,01	0,10	0,05		
	N							234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	
7.MOTİVASYON	r							1	0,60	0,64	0,69	0,16	0,62	0,16	0,33	0,28	0,22	0,26	0,33	
	p								0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	N								234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
8.İşsel güdülenme	r								1	0,71	0,75	-0,38	0,04	-0,38	0,09	-0,05	-0,13	0,10	0,12	
	p									0,00	0,00	0,00	0,53	0,00	0,16	0,36	0,04	0,11	0,04	
	N									234	234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
9.Özümseme	r									1	0,76	-0,40	0,10	-0,40	0,17	0,07	-0,14	0,11	0,17	
	p										0,00	0,00	0,10	0,00	0,00	0,23	0,02	0,08	0,00	
	N										234	234	234	234	234	234	234	234	234	234
10.Özdeşim	r										1	-0,36	0,15	-0,36	0,14	0,03	-0,08	0,03	0,19	
	p											0,00	0,02	0,00	0,02	0,59	0,19	0,56	0,00	
	N											234	234	234	234	234	234	234	234	234
11.İçe Atım	r											1	0,41	-0,13	0,24	0,38	0,07	0,31	0,17	
	p												0,00	0,04	0,00	0,00	0,26	0,00	0,00	
	N												234	234	234	234	234	234	234	234
12.Dışsal düzenleme	r												1	0,41	0,37	0,35	0,41	0,28	0,32	
	p													0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	N													234	234	234	234	234	234	234
13.Güdülenmeme	r													1	0,17	0,38	0,44	0,31	0,17	
	p														0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	N														234	234	234	234	234	234
14.Dışa dönüklük	r														1	0,37	0,37	0,27	0,31	
	p															0,00	0,00	0,00	0,00	
	N															234	234	234	234	234
15.Duygusal Dengelilik	r															1	0,37	0,34	0,15	
	p																0,00	0,00	0,01	
	N																234	234	234	234
16.Deneyimlere açıklık	r																1	0,27	0,31	
	p																	0,00	0,00	
	N																	234	234	234
17.Sorumluluk	r																	1	0,21	
	p																		0,00	
	N																		234	234
18.Yumuşak başlılık	r																		1	
	p																			0,00
	N																			234

Çalışmaya katılan futbolcuların *Duygusal Zekâ Envanteri* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında %17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sorumluluk düzeyleri arttıkça, duygusal zekâ düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların *Duygusal Zekâ Envanteri* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında %21 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların Duygusal zekâ düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ Envanterinin alt boyutu olan *başkalarının duygularını değerlendirme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında %19 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sorumluluk düzeyleri arttıkça, başkalarının duygularını değerlendirme düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ Envanterinin alt boyutu olan *başkalarının duygularını değerlendirme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında %19 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların yumuşakbaşlılık düzeyleri arttıkça, başkalarının duygularını değerlendirme düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ Envanterinin alt boyutu olan *kendi duygularını değerlendirme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında %14 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların yumuşakbaşlılık düzeyleri arttıkça, kendi duygularını değerlendirme düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ Envanterinin alt boyutu olan *duyguları düzenleme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında %19 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sorumluluk düzeyleri arttıkça, duyguları düzenleme düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ Envanterinin alt boyutu olan *sosyal beceriler* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında %24 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların yumuşakbaşlılık düzeyleri arttıkça, sosyal beceriler düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ Envanterinin alt boyutu olan *duyguların kullanımı* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* ortalama puanları arasında %15 düzeyinde negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların duygularını kullanma düzeyleri arttıkça, deneyimlere açıklık düzeyleri azalmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Duygusal Zekâ Envanterinin alt boyutu olan *duyguların kullanımı* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin

alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında %12 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların duygularını kullanma düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *duygusal dengelilik* ortalama puanları arasında % 28 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların motivasyon düzeyleri arttıkça, duygusal dengelilik düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* ortalama puanları arasında % 22 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların motivasyon düzeyleri arttıkça, deneyimlere açıklık düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında % 26 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların motivasyon düzeyleri arttıkça, sorumluluk düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında % 33 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların motivasyon düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* alt boyutu olan *içsel güdülenme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* ortalama puanları arasında % 13 düzeyinde negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların içsel güdülenme düzeyleri arttıkça, deneyimlere açıklık düzeyleri azalmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* alt boyutu olan *içsel güdülenme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşak başlılık* ortalama puanları arasında % 12 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların içsel güdülenme düzeyleri arttıkça, yumuşak başlılık düzeyleri artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* alt boyutu olan *özümseme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *dışa dönüklük* ortalama puanları arasında % 17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların özümseme düzeyleri arttıkça, dışa dönüklük düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* alt boyutu olan *özümseme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* ortalama puanları arasında % 14 düzeyinde negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların özümseme düzeyleri arttıkça, deneyimlere açıklık düzeyleri azalmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların *Motivasyon* alt

boyutu olan *özümseme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında % 11 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *özümseme* düzeyleri arttıkça, sorumluluk düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *özümseme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında % 17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *özümseme* düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *özdeşim* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *dışa dönüklük* ortalama puanları arasında % 14 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *özdeşim* düzeyleri arttıkça, dışa dönüklük düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *özdeşim* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında % 19 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *özdeşim* düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *içe atım* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *dışa dönüklük* ortalama puanları arasında % 24 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *içe atım* düzeyleri arttıkça, dışa dönüklük düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *içe atım* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *duygusal dengelilik* ortalama puanları arasında % 38 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *içe atım* düzeyleri arttıkça, duygusal dengelilik düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *içe atım* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında % 31 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *içe atım* düzeyleri arttıkça, sorumluluk düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *içe atım* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında % 17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların *içe atım* düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *dışsal düzenleme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *dışa dönüklük* ortalama puanları arasında % 37 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların dışsal

düzenleme düzeyleri arttıkça, dışa dönüklük düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *dışsal düzenleme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *duygusal dengelilik* ortalama puanları arasında % 35 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların dışsal düzenleme düzeyleri arttıkça, duygusal dengelilik düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *dışsal düzenleme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* ortalama puanları arasında % 41 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların dışsal düzenleme düzeyleri arttıkça, deneyimlere açıklık düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *dışsal düzenleme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında % 28 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların dışsal düzenleme düzeyleri arttıkça, sorumluluk düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *dışsal düzenleme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşakbaşlılık* ortalama puanları arasında % 32 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların dışsal düzenleme düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır.

Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *güdülenmeme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *dışa dönüklük* ortalama puanları arasında % 17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların güdülenmeme düzeyleri arttıkça, dışa dönüklük düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *güdülenmeme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *duygusal dengelilik* ortalama puanları arasında % 38 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların güdülenmeme düzeyleri arttıkça, duygusal dengelilik düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *güdülenmeme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* ortalama puanları arasında % 44 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların güdülenmeme düzeyleri arttıkça, deneyimlere açıklık düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *güdülenmeme* ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* ortalama puanları arasında % 31 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların güdülenmeme düzeyleri arttıkça, sorumluluk düzeyleri artmaktadır. Çalışmaya katılan futbolcuların Motivasyon alt boyutu olan *güdülenmeme*

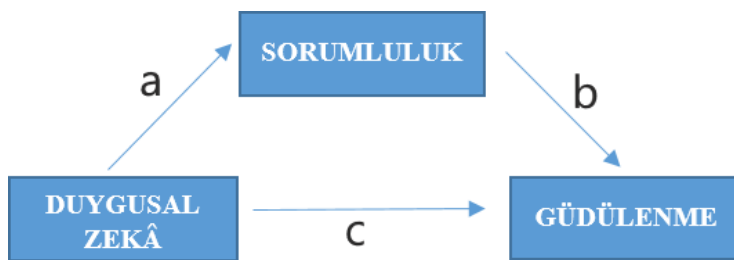
ortalama puanları ile Kişilik Envanterinin alt boyutu olan *yumuşak başlılık* ortalama puanları arasında % 17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların güdülenmeme düzeyleri arttıkça, yumuşakbaşlılık düzeyleri artmaktadır.

Tablo 11

Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun aracı etkisi

	Sonuç Değişkeni			
	Sorumluluk		Güdülenme	
	β	SH	β	SH
Duygusal Zekâ (c yolu)			0,552	0,062
R ²			0,233	
Duygusal Zekâ (a yolu)	0,508	0,112		
R ²	0,082			
Duygusal Zekâ (c' yolu)			0,438	0,062
Sorumluluk (b yolu)			0,166	0,035
R ²			0,302	
Dolaylı Etki			0,084(0,027-0,168)	
P<0,05				

Duygusal zekânın güdülenme üzerinde toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\beta= 0,552$; $p<0,001$). Duygusal zekâ ile sorumluluk arasında pozitif bir yol katsayısı, regresyon katsayısı elde edilmiştir ($\beta= 0,508$; $p<0,001$). Duygusal zekâ ile güdülenme arasındaki dolaylı etki 0,084 ve % 95 güven aralığı, düzeltilmiş yüzdelerik önyargı metoduna göre alt sınır değeri 0,027, üst sınır değeri ise 0,168 olarak elde edilmiştir. 0,027–0,168 ve bu aralık 0 değerini içermediği için dolaylı etki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p; 0,03$).

Şekil 2. Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun aracı rolü

- 1) Duygusal zekâ Güdülenme üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir (c yolu) ($\beta=0,552$; $p<0,001$).
- 2) Duygusal zekâ sorumluluk üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (a yolu) ($\beta=0,508$; $p<0,001$).

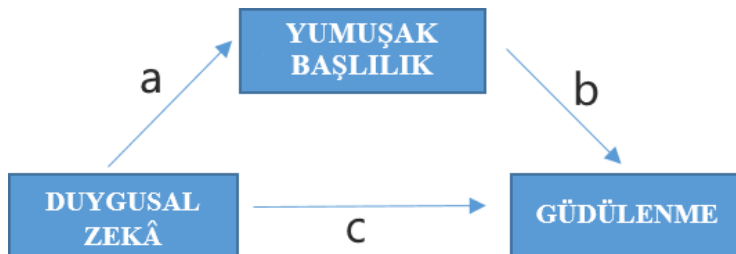
- 3) Sorumluluk güdülenme üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (b yolu) ($\beta=0,166$; $p<0,001$).
- 4) Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun devreye girmesiyle(c' yolu) bu etkide çok yüksek olmayan bir miktarda ama sıfır olmayacak bir şekilde azalışın olması nedeniyle, sorumluluk özelliğinin duygusal zekâ ve güdülenme arasında kısmı aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur ($\beta=0,438$; $p<0,001$)

Tablo 12

Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın aracı etkisi

	Sonuç Değişkeni			
	Yumuşak başlılık		Güdülenme	
	β	SH	β	SH
Duygusal Zekâ (c yolu)			0,552	0,062
R ²			0,233	
Duygusal Zekâ (a yolu)	0,763	0,142		
R ²	0,111			
Duygusal Zekâ (c' yolu)			0,428	0,063
Yumuşak başlılık (b yolu)			0,123	0,028
R ²			0,293	
Dolaylı Etki			0,094(0,040-0,167)	

Duygusal zekânın güdülenme üzerinde toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\beta= 0,552$; $p<0,001$). Duygusal zekâ ile yumuşak başlılık pozitif bir yol katsayısı, regresyon katsayısı elde edilmiştir ($\beta= 0,763$; $p<0,001$). Duygusal zekâ ile güdülenme arasındaki dolaylı etki 0,094 ve % 95 güven aralığı, düzeltilmiş yüzdelerik önyargı metoduna göre alt sınır değeri 0,040, üst sınır değeri ise 0,167 olarak elde edilmiştir. 0,040–0,167 ve bu aralık 0 değerini içermediği için dolaylı etki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,00$).

Şekil 3. Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın aracı rolü

- 1) Duygusal zekâ Güdülenme üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir (c yolu) ($\beta=0,552$; $p<0,001$).
- 2) Duygusal zekâ yumuşak başlılık üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (a yolu) ($\beta=0,763$; $p<0,001$).
- 3) Yumuşak başlılık güdülenme üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (b yolu) ($\beta=0,123$; $p<0,001$).
- 4) Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın devreye girmesiyle(c¹ yolu) bu etkide çok yüksek olmayan bir miktarda ama sıfır olmayacak bir şekilde azalışın olması nedeniyle, yumuşak başlılık özelliğinin duygusal zekâ ve güdülenme arasında kısmı aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur($\beta=0,428$; $p<0,001$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA/ SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların duygusal zeka, motivasyon ve kişilik ortalama puanlarının birbiri ile ilişkisi ve bazı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık bulgularının, alan yazında yapılan benzer çalışmalar ile tartışılması, benzerlik ve farklılık nedenleri yorumlanacaktır.

5.1. Tartışma

Hipotez 1 Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyut düzeylerinin medeni durum değişkenine göre farklılık vardır. Tablo 1 incelendiğinde yapılan analizler sonucunda, başkalarının duygularını değerlendirmede ve duyguların kullanımında profesyonel futbolcuların evli ya da bekâr olma durumu belirleyici bir yere sahip değildir. Bununla birlikte, genel duygusal zekâ düzeyleri, kendi duygularını değerlendirme düzeyi, duyguları düzenleme düzeyi ve sosyal beceriler düzeyinde evli futbolcuların sıra ortalamalarının bekâr futbolculardan istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Evli olan futbolcular duygusal zekâ, kendi duygularını değerlendirme, duyguları düzenleme ve sosyal beceriler konusunda bekâr futbolculara kıyasla daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Çalışmamızın sonuçlarını destekler nitelikte olan bir çalışma olarak Adiloğulları ve diğerleri (2019), futbol antrenörleri üzerinde yaptıkları çalışmada, duygusal zekânın medeni duruma göre farklılaştığını, evli bireylerin başkalarının duygularını değerlendirme, duyguları düzenleme, sosyal beceriler ve duyguların kullanımında bekârlara göre daha yüksek sonuçlara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Farklı bir çalışma olarak Ardahan (2012) dış mekân sporcuları üzerine yaptığı çalışmada bekâr olan bireylerin duygusal zekâ düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızın bulgularından farklı sonuçlar taşıyan; Adiloğulları (2011) profesyonel futbolcuların, Şahin (2017) milli judocuların, Özdoğan (2017) sporcuların, Şentuna ve diğerleri (2021) antrenörlerin ve Serter ve Biçer (2019) spor yöneticilerinin, duygusal zekâ düzeylerinin medeni duruma göre fark göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Hipotez 2 Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyut düzeylerinin lig kategorisi değişkenine göre farklılık vardır. Tablo 2 incelendiğinde, futbolcuların oynadıkları lig değişkenine göre başkalarının duygularını değerlendirme alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre; Süper lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 151,92 bulunarak, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig'de oynayan futbolcuların sıra

ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Böylece Süper lig futbolcularının başkalarının duygularını anlama, değerlendirme ve ona göre davranabilme yeteneğinin 1. 2. ve 3. Lig de oynayan futbolculara kıyasla daha iyi bir şekilde yapabildiği söylenebilir. Serdengeçti (2003), I.II. III. Ligdeki Profesyonel futbolcular ile yaptığı çalışmasında en yüksek duygusal zekâ seviyesine 3. Ligde oynayan futbolcuların olduğunu ortaya koymuştur. Yine Adiloğulları (2011) profesyonel futbolcularla yaptığı çalışmasında duygusal zekânın alt boyutlarında (kişisel farkındalık düzeyi, kişiler arası ilişkiler düzeyi, şartlara ve çevreye uyum düzeyi ve stres yönetimi düzeyi) 3.ligde oynayan futbolcuların duygusal zekâ seviyesini daha yüksek bulmuştur. Alan yazındaki bu çalışmaların kullanılan ölçeklerin farklılığından, örneklemelerin farklılığından (sayı, lig kategorisi vb.), sosyal ve kültürel farklılıklardan dolayı çalışmamızdan farklı bir sonuç ortaya koyduğu düşünülmektedir. Süper ligde oynayan futbolcuların uzun yıllardır profesyonel spor hayatında olması, bu süreç de sporcuların motorik özelliklerinin gelişimini sağlayan fiziksel antrenmanlarla birlikte zihinsel antrenman (zihinde canlandırma, imgeleme, zihinsel hazırlık, güven, gevşeme, motivasyon, hedef belirleme, konsantrasyon ve empati) uygulamalarına daha çok hakim olmasından dolayı başkalarının duygularını değerlendirme düzeylerinin süper lig’de oynayan futbolcuların 1.lig, 2.lig ve 3.lig futbolcularından yüksek çıktığı düşünülmektedir. Ekinci ve Aybek (2010) çalışmasında 4. Sınıf öğretmen adaylarının empati eğilimlerinin 1. Sınıf öğretmen adaylarına göre daha yüksek bulmuştur. Bununla birlikte orta düzey sosyal ekonomik sınıfta olan öğretmen adaylarının alt düzey sosyal ekonomik sınıfta olanlara göre empati eğilimlerini yüksek bulmuştur. Bu bağlamda çalışmamızı destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra Koç (2016) yetişkinler üzerine yaptığı çalışmasında daha prestijli olan meslek alanlarının (öğretmen, doktor, avukat) serbest meslek çalışanlarına göre empati becerilerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Süper lig futbolcularının 1. 2. ve 3. Lig futbolcularına göre daha prestijli olduğunu bilmekteyiz. Bu bağlamda çalışmamızı destekler niteliktedir. Süper lig de oynayan futbolcuların alt ligde ki futbolculara göre sosyal ve ekonomik anlamda daha uygun ve rahat pozisyonadadırlar. Bu bağlamda özellikle başkalarının duygularını anlayabilme, farkında olabilme noktasında daha esnek ve daha uygun sosyal ekonomik şartlara sahip olduklarından dolayı kaynakladığı söylenebilir.

Hipotez 3 Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır. Tablo 3 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların genel duygusal zekâ düzeyleri, kendi duygularını değerlendirme düzeyleri, duyguları düzenleme düzeyleri, sosyal beceri düzeyleri ve duyguları kullanma düzeyleri ile yaş arasında pozitif

yönlü ilişki bulunmuştur($p<0,05$). Böylece futbolcuların yaşları ilerledikçe duygusal zekâ, kendi duygularını değerlendirme, duyguları düzenleme, sosyal beceriler ve duyguları kullanma düzeylerinin de arttığı söylenebilir. Çalışmamızın bulgularıyla paralel sonuçlar taşıyan çalışmalar olarak, Çelik ve diğerleri (2021) çalışmasında 23 ve üzeri yaş gurubu elit seviyedeki bireysel kadın sporcuların duyguları düzenleme ve duyguların kullanımı düzeylerinin 15-18 ve 19-22 yaş gruplarında olan sporculara oranla daha yüksek bulmuştur. Yine aynı şekilde Adiloğulları (2011) çalışmasında 28–31 yaş grubu futbolcuların duygusal zekâ düzeylerinin 16-27 yaş aralığında olan futbolculara göre daha yüksek bulmuştur. Benzer şekilde Serdengeçti (2003), çalışmasında 32 yaş ve üzeri futbolcuların duygusal zekâ düzeylerinin 28-31 ve daha alt yaş gruplarına göre daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmamızdan farklı sonuçlar taşıyan bir çalışma olarak, Özdayı ve Yoncalık (2017) çalışmasında farklı spor branşlarındaki sporcuların duygusal zekâ düzeyleri ve yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Benzer şekilde Sarıkabak ve diğerleri (2018) bocce sporcularının duygusal zekâ düzeyleri ile 16 - 19 ve üstü yaş grupları arasında bir farklılık saptamamıştır. Bu farklı sonuçların örneklemin branş farklılığından ve yaş aralığının düşük farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hipotez 4 Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ ve alt boyutları ile sporculuk yılı değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır. Tablo 3 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların genel duygusal zekâ, kendi duygularını değerlendirme, sosyal beceri ve duyguların kullanımı düzeyleri ile sporculuk yılları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sporculuk yılları arttıkça duygusal zekâ, kendi duygularını değerlendirme, sosyal beceriler ve duyguların kullanımı düzeyleri de artmaktadır. Çalışmamızın bulgularıyla paralel sonuç taşıyan, Yazıcı ve diğerleri (2021) çalışmasında en fazla sporculuk yılına sahip olan genç futbolcuların duygusal zeka düzeylerinin az deneyimli ve orta seviye deneyimli futbolculardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Özdayı ve Yoncalık (2017), çalışmasında farklı spor branşlarından 16 yıl ve üstü sporculuk yılına sahip sporcuların 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl deneyime sahip sporculara göre duygusal zekâ düzeylerini daha yüksek bulmuştur. Çalışmamızın bulgularında farklı sonuç taşıyan çalışma olarak, Hergüner ve diğerleri (2018) çalışmasında 3.lig’de oynayan futbolcuların 1-6 yıl ve 7 yıl ve üstü lisanslı oynama yıllarına göre duygusal zeka düzeylerinde bir farklılık tespit etmemiştir. Örneklemin sadece 3. Lig’le kısıtlı kalması ve lisanslı sporculuk yılının 7 yıl ile sınırlı kalmasından dolayı çalışmamızdan farklı sonuç taşıdığı düşünülmektedir. Futbolcuların üst düzey performans elde edebilmesi için her ne

kadar teknik-taktik beceriler, motorik özellikler, zihinsel hazırlık ve zihinsel antrenmanlar gerektirse de bununla birlikte yaşla ve sporculuk yıllarıyla birlikte kazanılan deneyim ve tecrübe de başarıya giden yolda önemli bir faktördür. Uzun yıllar futbol camiasının içinde bulunan futbolcular antrenmanlarda ya da müsabakalarda kazandıkları deneyim ve tecbülere acemi futbolculara kıyasla daha etkin bir şekilde kullanabilirler. Daha önceden maruz kaldıkları psikolojik süreçleri daha iyi yönetebilirler. Bu sebepten futbolcuların yaş ve sporculuk yılları ile birlikte duygusal zekâ düzeylerinin de arttığı düşünülmektedir. Çalışmamızın bulgularını destekler nitelikte Mayer ve diğerleri (2004), duygusal zekânın geliştirilebilir, yaş ve tecrübe ile kazanılabilir olduğunu ileri sürmüştür.

Hipotez 5 Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutlarının medeni durum değişkenine göre farklılık vardır. Tablo 4 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların medeni durum değişkenine göre genel motivasyon düzeyi, içsel güdülenme düzeyi, özümseme düzeyi, özdeşim düzeyi, içe atım düzeyi, dışsal düzenleme düzeyi ve güdülenmeme düzeyinde anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Bu sebeple evli ya da bekar olma durumunun futbolcuların motivasyon düzeylerine herhangi bir etkisinin olmadığını söyleyebiliriz. Can ve diğerleri (2009) elit taekwondocuların başarı motivasyonlarının, Meriç ve Turay (2020) tekerlekli sandalye basketbolcularının spora katılım motivasyonlarının, Güner ve diğerleri (2018) doğa sporcularının motivasyon seviyelerinin ve Kavas (2018) voleybolcuların başarı motivasyonlarının medeni duruma göre fark göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalar çalışmamızı destekler niteliktedir. Farklı sonuç taşıyan çalışmalar olarak, Abakay (2010) profesyonel futbolcuların başarı motivasyonlarının güç gösterme ve başarıya yaklaşma düzeylerinde medeni duruma göre farklılaşmadığını, başarısızlıktan kaçınma düzeyinde ise bekâr futbolcuların lehine anlamlı farklılık bulmuştur. Benzer şekilde Taşpınar (2019), profesyonel ve amatör futbolcuların motivasyon düzeylerinin başarıya yaklaşma ve başarısızlıktan kaçınma düzeylerinde medeni duruma göre farklılaşmadığını, lakin evli futbolcuların güç gösterme düzeylerinin bekar futbolculara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmalarda kullanılan ölçme aracının farklı olmasından ve örneklemin farklılaşmasından (amatör) dolayı çalışmamızdan farklı sonuçlar taşıdığı söylenebilir.

Hipotez 6 Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutlarının lig kategorisi değişkenine göre farklılık vardır. Tablo 5 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların lig kategorisi değişkenine göre içsel güdülenme düzeyinde, özümseme düzeyinde, içe atım düzeyinde, dışsal düzenleme düzeyinde ve güdülenmeme düzeyinde anlamlı farklılıklar tespit

edilmiştir.($p<0,05$). Buna göre; Süper lig’de oynayan futbolcuların içsel güdülenme düzeyi ve özümseme düzeyi 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig’de oynayan futbolculara göre daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte 3.lig’de oynayan futbolcuların içe atım düzeyi, dışsal düzenleme düzeyi ve güdülenmeme düzeyi süper lig, 1. lig ve 2. lig’de oynayan futbolculara göre daha yüksek bulunmuştur. Çalışmamızın bulgularıyla paralel bir çalışma olarak, Şahin ve Kaya (2021), uyarıcı yaşamak için içsel güdülenme düzeyinde, profesyonel futbolcuların güdülenme düzeylerinin amatör futbolculardan ve dışsal düzenleme düzeyinde, yarı-profesyonel futbolcuların güdülenme düzeylerinin profesyonel futbolculardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya koymuştur. Çalışmamızı kısmen destekleyen bir çalışma olarak, Kolayış ve Çelik (2017) Süper lig futbolcularının İçsel güdülenme, özdeşim ve içe atım düzeylerinin 1. lig futbolcularına göre daha anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Farklı bir çalışma olarak, Taşpınar (2019), süper lig’de oynayan profesyonel futbolcuların başarı motivasyon güdü düzeylerini 1.lig, 2.lig, 3.lig, bal ligi ve süper amatör lig’de oynayan futbolculara göre daha yüksek bulmuştur. İmamoğlu Kaya ve diğerleri (2020), 2. ligde oynayan kadın futbolcuların içsel ve dışsal düzenleme düzeylerini 1. Lige göre ve 1. ligde oynayanların güdülenmeme düzeylerini ikinci lig futbolcularından daha yüksek bulmuştur. Araştırmaların örneklem (kadın, sayı), ölçme aracı, lig kategorisi, sosyal ve kültürel farklılıklardan dolayı araştırmamızdan farklı sonuçlar taşıdığı düşünülmektedir.

Hipotez 7 Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır. Tablo 6 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların genel motivasyon düzeyleri ve alt boyutları ile yaşları arasında ilişki bulunmamıştır($p>0,05$). Bu sebeple profesyonel futbolcuların orta ya da genç yaşta olmalarının motivasyon düzeylerine etki etmediğini söyleyebiliriz. Şirin (2008), futbolcu kızların spora katılım motivasyonlarının yaşa göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. İmamoğlu Kaya ve diğerleri (2020), kadın futbolcuların sporda güdülenme düzeylerinin yaşa göre özdeşim alt boyutu haricinde herhangi bir istatistiksel farklılık oluşturmadığını ortaya koymuştur. Çalışmamızı kısmen destekler niteliktedir. Benzer şekilde Atasoy ve Ekiz (2021), futbolcuların genel motivasyon düzeyleri, içsel düzenleme, bütünleşmiş düzenleme, özdeşimle düzenleme, içe atımla düzenleme alt boyutlarında anlamlı farklılık saptamamış, dışsal düzenleme ile güdülenmeme alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit etmiştir. Taşpınar (2019), çalışmasında futbolcuların başarıya yaklaşma güdüsü ve başarısızlıktan kaçma güdü düzeylerinde yaş grupları arasında farklılık tespit etmemiş, bunun yanı sıra güç gösterme güdü düzeylerinde 26-30 yaş arası ve 31 yaş ve yukarısı futbolcuların lehine anlamlı farklılık tespit

etmiştir. Yine Ersöz ve diğerleri (2012) sporcuların bilmek ve başarmak, uyararı yaşamak, dışsal düzenleme ve özdeşim düzeylerinde yaşa göre farklılık tespit etmemiş, içe atım ve güdülenmeme düzeylerinde bazı yaş grupları arasında anlamlı farklılık tespit etmiştir. Ezgi (2018), futbol altyapı sporcularının güç gösterme güdüsü ve başarıya yaklaşma güdüsü ile yaş arasında farklılık tespit etmezken, spora özgü başarı motivasyonu ve başarısızlıktan kaçma düzeylerinde farklılık saptamıştır. Kolayış ve çelik (2017) futbolcuların yaş gruplarına göre bilmek ve başarmak için içsel güdülenme, uyararı yaşamak için içsel güdülenme ve güdülenmeme düzeylerinde farklılık saptamazken, dışsal düzenleme, özdeşim ve içe atım düzeylerinde anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Literatür incelendiğinde motivasyon düzeyleri ile yaş arasında bazı çalışmalarda farklılaştığı bazılarında farklılaşmadığı gözlemlenmektedir. Bu farklı sonuçların örneklemelerin (statü, sayı, branş, cinsiyet, yaş) ve ölçme araçlarının farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hipotez 8 Profesyonel futbolcuların güdülenme ve alt boyutları ile sporculuk yılı değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır. Tablo 6 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların genel motivasyon düzeyleri ve alt boyutları ile sporculuk yılları arasında ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Şahin ve Kaya (2021) kadın futbolcuların özdeşim ve güdülenmeme düzeyleri haricinde diğer alt boyutlarda futbol oynama yıllarına göre farklılıklar tespit etmemiştir. Benzer şekilde İmamoğlu Kaya ve diğerleri (2020) kadın futbolcuların ve Atasoy ve ekiz (2021) futbolcuların güdülenmeme düzeyi ile sporculuk yılları arasında farklılık tespit etmiş, diğer düzeylerde farklılık tespit etmemiştir. Çalışmadaki örneklem (sayı, cinsiyet, kulüp), ölçme aracı, sosyal ve kültürel farklılıklardan dolayı farklı bir sonuç taşıdığı düşünülmektedir. Abakay (2010), amatör ve profesyonel futbolcuların güç gösterme düzeyleri ile sporculuk yılları arasında farklılık bulmazken, başarıya yaklaşma ve başarısızlıktan kaçınma düzeylerinde farklılık saptamıştır. Yine Taşpınar (2019) futbolcuların başarısızlıktan kaçınma düzeyleri ile lisanslı oynama süreleri arasında farklılık saptamazken, güç gösterme ve başarıya yaklaşma düzeylerinde farklılık ortaya koymuştur. Çalışmamızın sonuçlarından farklı olması örneklemin (amatör-profesyonel, sayı) ve ölçme aracının farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hipotez 9 Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutlarının medeni durum değişkenine göre farklılık vardır. Tablo 7 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların medeni durum değişkenine göre kişilik genel ve alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu sebeple çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların evli ya da bekâr olma durumlarının kişilik tipleri üzerine bir etkisi olmadığını söyleyebiliriz.

Çalışmamızdan farklı sonuç taşıyan bir çalışma olarak Özer (2019), ekstrem sporcularının kişilik özelliklerinin medeni durumlarına göre değişim gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın çalışmamızdan farklı sonuç taşımasının sebebi örneklemin farklılaşmasından dolayı olduğu düşünülmektedir.

Hipotez 10 Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutlarının lig kategorisi değişkenine göre farklılık vardır. Tablo 8 incelendiğinde çalışmaya katılan futbolcuların oynadıkları lig değişkenine göre duygusal dengelik alt boyut sıra ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($p<0,05$). Buna göre; Duygusal dengelik alt boyutunda 1. Lig kategorisinde oynayan futbolcuların sıra ortalama puanları 123,77 bulunarak, süper lig, 2. Lig ve 3. Lig'de oynayan futbolcuların sıra ortalama puanlarına göre daha yüksek bulunmuştur.

Hipotez 11 Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır. Tablo 9 incelendiğinde çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların kişilik alt boyutu olan yumuşak başlılık düzeyleri ile yaşları arasında %17 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların yaşları arttıkça yumuşak başlılık düzeyleride artmaktadır. Şengül (2019) çalışmasında 18-21 yaş aralığında olan genç futbolcuların kişilik özellikleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını, yaşın kişilik özellikleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur. Çalışmamızdan farklı bir sonuç taşıması örneklemin yaş bakımından farklılaşması ve kullanılan ölçme aracının farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hipotez 12 Profesyonel futbolcuların kişilik ve alt boyutları ile sporculuk yılı değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır. Tablo 9 incelendiğinde profesyonel futbolcuların kişilik alt boyutu olan yumuşak başlılık düzeyleri ile sporculuk yılları arasında %13 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sporculuk yılları arttıkça yumuşak başlılık düzeyleride artmaktadır. Futbolcuların sporculuk yıllarının artmasıyla elde edilen deneyim ve tecrübeyle birlikte takım arkadaşlarını düşünme, takım içi uyum, alçak gönüllülük parametrelerini içeren yumuşak başlılığın artması ön görülebilir. Bununla birlikte yumuşak başlılığa sahip olan sporcuların takım içi dinamiklerde kişiler arası daha az çatışma yaşaması ve meslekte başarıya ulaşması kaçınılmazdır. Şengül (2019) genç futbolcuların futbol oynama yıllarının az ya da çok olmasının kişilik özelliklerini etkilemediğini ortaya koymuştur. Örneklemin sporculuk yılı açısından farklılaşması ve kullanılan ölçme aracının farklılığından dolayı çalışmamızın bu sonucundan farklı sonuç taşıdığı düşünülmektedir.

Hipotez 13 Profesyonel futbolcuların duygusal zekâ, motivasyon düzeyleri ve alt boyutları ile kişilik alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır. Tablo 10 incelendiğinde çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların *genel duygusal zekâ düzeyleri*, *başkalarının duygularını değerlendirme* düzeyleri ve *duyguları düzenleme* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların sorumluluk düzeyleri arttıkça, duygusal zekâ düzeyleri, başkalarının duygularını değerlendirme düzeyleri ve duyguları düzenleme düzeyleri de artmaktadır. Kendi hedef ve amaçlarının yanı sıra takım arkadaşlarının ve kulübün çıkarlarını da gözeten amaçlara sahip, güvenilir, güçlü iradeli ve öz disiplinli, sorumluluk özelliği yüksek futbolcuların; antrenman ve müsabaka sırasında akıllı kararlar alma sürecinde oyun içi tüm faktörlerle birlikte kendi duygu durumunu düzenleyebilmesinin yanı sıra, takım arkadaşlarının da duygularını dikkatlice değerlendirebilmesi istenilen ve beklenen bir sonuçtur. Benzer çalışma olarak, Heras-Fernandez ve diğerleri (2020) ispanyol dansçılarının, Ruíz-Barquín (2005) judocuların ve Ruíz-Barquín ve García-Naveira (2013) futbolcuların daha fazla duygusal düzenlemeye sahip olmalarını daha yüksek sorumluluk kişilik özelliği ile ilişkilendirmiştir.

Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların *genel duygusal zekâ*, *başkalarının duygularını değerlendirme*, *kendi duygularını değerlendirme*, *sosyal beceriler* ve *duyguların kullanımı* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *yumuşak başlılık* düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Profesyonel futbolcuların yumuşak başlılık düzeyleri arttıkça, duygusal zekâ, başkalarının duygularını değerlendirme, kendi duygularını değerlendirme, sosyal beceriler ve duyguların kullanımı düzeyleri de artmaktadır. Bireysel hedef ve amaçlardan daha çok takımın kazanması, yükselmesi ve takım olarak başarıya ulaşma futbolun temel taşlarından birisidir. İkili mücadelenin, anlık değişimlerin ve müsabaka sırasında beklenmedik durumlarla karşılaşılmasının futbolda kaçınılmaz olması, futbolcuların olumsuz bir sonuç yaşamamaları için (ör. kırmızı kart) öfke kontrolüne hakim, sonuçları önceden tartabilen, daha uyumlu, alçak gönüllü, başkalarını düşünme gibi yapı taşlarına sahip olan yumuşak başlı kişilik özelliklerinin yüksek olması gerekmektedir. Futbolcuların bu süreci istedikleri şekilde yönetebilmeleri için takım içi etkileşimin önemli olmasının yanı sıra hem kendi hem de takım arkadaşlarının duygularını anlaması ve kontrolü durumunda mecbur kılmaktadır. Benzer çalışma olarak, Heras-Fernandez ve diğerleri (2020) ispanyol dansçılarının, Ruíz-Barquín (2005) judocuların ve Ruíz-Barquín ve García-Naveira

(2013) futbolcuların daha fazla duygusal düzenlemeye sahip olmalarını daha yüksek yumuşak başlılık kişilik özelliği ile ilişkilendirmiştir.

Çalışmaya katılan futbolcuların *duyguların kullanımı* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların duygularını kullanma düzeyleri arttıkça, deneyimlere açıklık düzeyleri azalmaktadır.

Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların motivasyon alt boyutu olan *özümseme, özdeşim, içe atım, dışsal düzenleme ve güdülenmeme* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *dışa dönüklük* düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların özümseme, özdeşim, içe atım, dışsal düzenleme ve güdülenmeme düzeyleri arttıkça dışa dönüklük düzeyleri de artmaktadır. Dışadönüklük, sosyal dünyaya yönelik “enerjili bir yaklaşım” benimser ve aynı zamanda atılganlık, aktivite, sosyallik ve pozitif duygusallığı da içerir. Dışadönüklük, kişiyi iddialı, dışa dönük, girişken ve rahat yapar (John ve Srivastave, 1999). Yüksek düzeyde dışa dönüklüğe sahip kişilerin canlılık, mutluluk, iyimserlik, hareketlilik ve yüksek düzeyde enerji gibi olumlu duygulara yol açtığı ileri sürülmektedir (David, vd., 1997). Dışadönüklüğe sahip futbolcular özgüveni yüksek, heyecan arayan ve meraklı olmalarıyla korkuların, güvensizliklerin, olumsuz duyguların, endişe veya anlık öfkelerle baş ederek, motivasyonlarını kaybetmeden, zorluklar karşısında daha iyi performans sergileyebilirler (Robinson, vd., 2007; Khan, vd., 2016). Ayrıca “dışadönüklerin sosyal yönelimli (girişken) olma eğiliminde olduğu, ancak aynı zamanda agresif (baskın ve hırslı) ve aktif (maceracı ve iddialı) oldukları” da tartışılmaktadır (John, vd., 2008). Lochbaum ve diğerleri (2007), 670 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmasında, daha az motive olmuş erkek ve kadın öğrencilerin, daha fazla motive olmuş bireylere göre dışadönüklük konusunda daha düşük puan aldığını bulmuşlardır. Bununla birlikte Allen ve diğerleri (2021) sporda dışadönüklük üzerine yapılan çalışmaları incelemiş ve daha yüksek düzeyde dışadönüklüğe sahip olan sporcuların, daha yüksek performans düzeyinde rekabet etmenin yanı sıra, uyarlanabilir başa çıkma stratejileri ve daha kaliteli kişiler arası ilişkiler gibi olumlu kısa vadeli davranışlarla ilişkilendirildi. Daha yüksek dışadönüklük seviyeleri, antrenman veya yarışmada dikkatin dağılma olasılığıyla da ilişkilendirildi (daha düşük konsantrasyon). Futbolcuların antrenman ya da müsabaka sırasında beklenmedik bir durum ya da aksilik karşısında (ör. oyuncu eksikliği) konsantrasyonlarını kaybederek güdülenmemelerine sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların *genel motivasyon*, *içe atım*, *dışsal düzenleme* ve *güdülenmeme* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *duygusal dengelilik* düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların genel motivasyon, içe atım, dışsal düzenleme ve güdülenmeme düzeyleri arttıkça duygusal dengelilik düzeyleri de artmaktadır. İçe atım, bireylerin benliklerinde oluşturdukları bir tür baskı nedeniyle bir faaliyeti gerçekleştirmeyle ilgili nedenleri ifade eder, öyle ki kendilerini o faaliyeti yapmaya mecbur bırakırlar. Kendi istek ve arzularıyla değil içsel bir baskı sonucu harekete geçerler. Baskı hisseden ya da somut faydalar ve maliyetler (para) gibi araçlarla dış kaynaklar ile sağlanan dışsal düzenleme istenilen düzey ve yeterlilikte olmadığı, beklentiyi karşılamadığında futbolcuların kaygı, kızgınlık, düşmanlık, depresyon gibi duygusal dengeliliği oluşturan etmenlerle karşı karşıya kalması da olağandır. Ingledew ve Markland (2008) 40 yaş ortalamasına sahip, 252 ofis çalışanın katılımıyla egzersiz katılımında motivasyonun rolünü belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, çalışanların duygusal dengelilik düzeyleri ile dışsal düzenleme ve içe atım düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur.

Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların *genel motivasyon*, *dışsal düzenleme* ve *güdülenmeme* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *deneyimlere açıklık* düzeyleri arasında pozitif yönlü, *içsel güdülenme* ve *özümseme* düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların deneyimlere açıklık düzeyleri arttıkça genel motivasyon, dışsal düzenleme ve güdülenmeme düzeyleri de artmakta, içsel güdülenme ve özümseme düzeyleri azalmaktadır. İçsel olarak motive edilmiş davranışlar, performanslarından elde edilen zevk ve memnuniyet için kendi iyiliği için devreye girer. İnsanlar içsel olarak motive olduklarında, kendilerini ilgilendiren faaliyetlere girerler ve bunu özgürce, tam bir irade duygusuyla ve maddi ödüller veya kısıtlamalar gerekliliği olmaksızın yaparlar. Kişinin yaratıcılığı ve farklı düşünmesiyle ilgili olan deneyime açıklık, aynı zamanda kişinin yeni duygu ve fikirlere açık, esnek veya hayal gücünü kullanmaya istekli olup olmadığını da açıklamaktadır (Singh ve Manoj, 2012). Dış kaynaklar aracılığı ile (antrenör, seyirci, kulüp vb.) sağlanan ödül, para ve şöhret gibi dışsal motivasyon düzenlemeleri yeterli düzeyde ve istenilen şekilde sağlandığında futbolcular belirlenen hedefe ve dışsal ödüllere ulaşabilmek için oyun içi dinamiklerde ve ani karar verme süreçlerinde fikirlere açık, esnek ve hayal gücünü daha iyi kullanmaktadırlar. Sung ve Choi (2009), çalışmada deneyime açıklık ve yaratıcılık arasındaki pozitif ilişkinin, kişi güçlü dışsal

motivasyona sahip olduğunda daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmamızın bu yönünü destekler nitelikte bir çalışmadır.

Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların *genel motivasyon*, *özümseme*, *içe atım*, *dışsal düzenleme* ve *güdülenmeme* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *sorumluluk* düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların genel motivasyon, özümseme, içe atım, dışsal düzenleme ve güdülenmeme düzeyleri arttıkça sorumluluk düzeyleri de artmaktadır. Futbolcular müsabaka ya da antrenman esnasında hem takım hem de bireysel hedefleri gerçekleştirmeye yönelik tutumlar sergilemektedirler. Futbolcular bu amaç ve hedefleri gerçekleştirirken ister dış kaynaklar ve araçsal ödüller aracılığıyla motive olsunlar, isterse içe atımın sağladığı baskı yani kendinden beklenen performansı ortaya koyma amacıyla motive olsunlar, istenilen hedefe ulaşmak için güçlü iradeli, öz disiplinli, düzenli, stres ve gerginlik gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmadan olumlu ruh hali ile sorumluluğu yüksek bireyler olarak mücadele etme eğilimindedirler. Çalışmamızın bulgularını destekler nitelikte, Laurin ve Nicolas (2009) futbolcuların sorumluluk kişilik özelliği ile motivasyon düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Somer (1998) bireylerin, Eryılmaz ve Odabaşoğlu (2018) ise çalışanların sorumluluk düzeylerinin artmasıyla birlikte motivasyon düzeylerinin de arttığını ortaya koymuştur. Huang ve diğerleri (2007) Tayvan, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde fitness merkezine üye olan 142 katılımcı üzerinde yaptığı çalışmasında, daha yüksek düzeyde fiziksel ve psikolojik motivasyona sahip katılımcıların daha yüksek sorumluluk düzeyine sahip olduğunu bulmuşlardır. Lochbaum ve diğerleri (2007), 670 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmasında, daha az motive olmuş erkek ve kadın öğrencilerin, daha fazla motive olmuş bireylere göre sorumluluk konusunda daha düşük puan aldığını bulmuşlardır.

Çalışmaya katılan profesyonel futbolcuların *genel motivasyon*, *içsel güdülenme*, *özümseme*, *özdeşim*, *içe atım*, *dışsal düzenleme* ve *güdülenmeme* düzeyleri ile kişilik envanterinin alt boyutu olan *yumuşak başlılık* düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Futbolcuların genel motivasyon, içsel güdülenme, özümseme, özdeşim, içe atım, dışsal düzenleme ve güdülenmeme düzeyleri arttıkça *yumuşak başlılık* düzeyleri de artmaktadır. Yumuşak başlılık, bireyin cana yakın, işbirlikçi, hoşgörülü, cömert ve sıcak olduğunu gösterir (Costa ve McCrae, 1992, 2011; Goldberg, 1990). Bu özellik, kişinin başkalarıyla etkileşimi ile ilgilidir ve bir bireyin diğer insanlar hakkında sahip olduğu düşünce ve duyguları tanımlar. Yumuşak başlılığı yüksek bir birey, başkalarına şefkat gösterir ve başkalarıyla iyi geçinme eğilimindedir. Düşük olan bireyler ise tipik olarak umursamaz,

alaycıdır ve başkalarının refahını pek önemsemez (Piedmont, 1998). Futbol gibi sadece bireysel başarıların ve hedeflerin ön planda olmadığı takım sporlarında, sporcuların yumuşak başlı kişilik özelliğinin yüksek düzeyde olması takım içi uyum, takım arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler, güven, iş birliği ve hür iradeyle belirlenen motivasyon ile birlikte sportif başarıların elde edilmesi kaçınılmazdır (Jensen-Campbell ve Graziano, 2001; Ross, vd., 2003; Nia ve Besharat, 2010; Ghaderi, ve Ghaderi, 2012; Steca, vd., 2018). Brinkman (2013), çeşitli takım ve bireysel sporlardan oluşan sporcular ile yaptığı çalışmada yumuşak başlılığın, yüksek hür iradeyle belirlenen motivasyon ile pozitif olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Huang ve diğerleri (2007) Tayvan, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde fitness merkezine üye olan 142 katılımcı üzerinde yaptığı çalışmada, daha yüksek düzeyde fiziksel ve psikolojik motivasyona sahip katılımcıların daha yüksek yumuşak başlılık düzeyine sahip olduğunu bulmuşlardır.

Hipotez 14 Profesyonel futbolcularda duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun aracı etkisi vardır. Duygusal zekânın motivasyon üzerinde sorumluluk kişilik özelliğinin aracılık etkisini test etmek için yapılan analizlerde öncelikle duygusal zekânın güdülenmeyi etkilediği görülmekte (c yolu) ($\beta = 0,552$; $p < 0,001$), daha sonra da aracı değişken sorumluluk kişilik özelliğinin devreye girmesiyle (c' yolu) bu etkide bir azalışın ($\beta = 0,438$; $p < 0,001$) olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bu etkide çok yüksek olmayan bir miktarda ama sıfır olmayacak bir şekilde azalışın olması nedeniyle sorumluluk bu iki değişken arasında kısmi aracı etkiye sahiptir. Bu bulgular, belirli bir duygusal zekâ seviyesine sahip profesyonel futbolcuların motive olmalarının ve motivasyon düzeylerini geliştirmelerinin kısmen sorumluluk kişilik özellikleri (meslek hayatlarında başarı elde etmek için çabuk pes etmeyerek güçlü bir iradeye, öz disipline, görev bilincine, belirli hedef ve amaçlara sahip olması bununla birlikte takım arkadaşlarına ve antrenörlerine güven duygusu vermesi gibi) aracılığıyla olduğunu göstermektedir.

Hipotez 15 Profesyonel futbolcularda duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın aracı etkisi vardır. Duygusal zekânın motivasyon üzerinde yumuşak başlılık kişilik özelliğinin aracılık etkisini test etmek için yapılan analizlerde öncelikle duygusal zekânın güdülenmeyi etkilediği görülmekte (c yolu) ($\beta = 0,552$; $p < 0,001$), daha sonra da aracı değişken yumuşak başlılık kişilik özelliğinin devreye girmesiyle (c' yolu) bu etkide bir azalışın ($\beta = 0,428$; $p < 0,001$) olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bu etkide çok yüksek olmayan bir miktarda ama sıfır olmayacak bir şekilde azalışın olması nedeniyle yumuşak başlılık bu iki değişken arasında kısmi aracı etkiye sahiptir. Bu bulgular, belirli bir

duygusal zekâ seviyesine sahip profesyonel futbolcuların motive olmalarının ve motivasyon düzeylerini geliştirmelerinin kısmen yumuşak başlılık kişilik özellikleri (takım içi uyum, takım arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler, güven, iş birliği gibi) aracılığıyla olduğunu göstermektedir.

5.2. Sonuç

Bu araştırmada profesyonel futbolcuların duygusal zekâ düzeyleri, motivasyon düzeyleri ve kişilik özelliklerinin yanı sıra duygusal zeka ile motivasyon ilişkisinde kişilik özelliklerinin aracı etkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Çalışmaya katılan futbolcuların yaş ortalamalarının $25,38 \pm 5,40$ ve sporculuk yılı ortalamalarının ise $11,66 \pm 5,02$ olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çalışmaya katılan futbolculardan 78'i (% 33,3) evli, 156'sı (% 66,7) bekâr olduğu ve 12'si (% 5,1) süper lig kategorisinde, 15'i (% 6,4) 1. lig kategorisinde, 62'si (% 26,5) 2. lig kategorisinde ve 145'i (% 62,0) 3. lig kategorisinde oynadığını ifade etmektedir.

Çalışmaya katılan futbolcuların duygusal zekâ düzeyleri ile ilgili yapılan analizler incelendiğinde; tablo 1'de genel duygusal zekâ düzeyleri, kendi duygularını değerlendirme düzeyleri, duyguları düzenleme düzeyleri ve sosyal beceriler düzeylerinde evli futbolcular lehine anlamlı farklılık belirlenmiş olup, başkalarının duygularını değerlendirme düzeyleri ve duyguların kullanımı düzeylerinde ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Tablo 2 incelendiğinde futbolcuların oynadıkları lig kategorisine göre genel duygusal zekâ düzeylerinde, kendi duygularını değerlendirme düzeylerinde, duyguları düzenleme düzeylerinde, sosyal beceriler düzeylerinde ve duyguların kullanımı düzeylerinde anlamlı farklılık görülmezken, başkalarının duygularını değerlendirme düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre; Süper lig kategorisinde oynayan futbolcuların başkalarının duygularını değerlendirme düzeyleri, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig'de oynayan futbolculara göre daha yüksek bulunmuştur. Tablo 3'da yapılan korelasyon analizi bulgularına göre; futbolcuların duygusal zekâ düzeyleri, kendi duygularını değerlendirme düzeyleri, sosyal beceriler düzeyleri ve duyguların kullanımı düzeyleri ile futbolcuların yaşları ve sporculuk yılları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuş, duyguları düzenleme düzeylerinde ise sadece yaşları ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çalışmaya katılan futbolcuların motivasyon düzeyleri ile ilgili yapılan analizler incelendiğinde; evli ve bekar futbolcuların motivasyon düzeyleri arasında bir farklılığa rastlanmamış, bununla birlikte yaşları ve sporculuk yılları ile motivasyon düzeyleri arasında

anlamli bir iliŒki de bulunmamıŒtır. Süper lig’de oynayan futbolcuların içsel güdülenme düzeyleri ve özümseme düzeyleri 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig’de oynayan futbolculara göre daha yüksek bulunmuŒ, 3.lig’de oynayan futbolcuların ise içe atım düzeyi, dışsal düzenleme düzeyi ve güdülenmeme düzeyi süper lig, 1. lig ve 2. lig’de oynayan futbolculara göre daha yüksek bulunmuŒtur.

ÇalıŒmaya katılan futbolcuların kiŒilik özellikleri ile ilgili yapılan analizler incelendiğinde; evli ve bekâr futbolcuların kiŒilik özellikleri arasında bir farklılığa rastlanmamıŒtır. 1. lig kategorisinde oynayan futbolcuların duygusal dengelilik düzeyleri süper lig, 2. lig ve 3. lig’de oynayan futbolcuların düzeylerinden göre daha yüksek bulunmuŒtur. Bununla birlikte futbolcuların yaşları ve sporculuk yılları ile yumuŒak baŒlılık düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamli bir iliŒki bulunmuŒtur.

ÇalıŒmaya katılan futbolcuların duygusal zeka düzeyleri ve kiŒilik özellik düzeyleri arasında yapılan korelasyon analiz bulgularına göre; Futbolcuların genel duygusal zekâ düzeyleri, başkalarının duygularını değerlendirme düzeyleri ve duyguları düzenleme düzeyleri ile kiŒilik özelliği olan sorumluluk düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamli bir iliŒki bulunmuŒtur. Benzer Œeklide futbolcuların genel duygusal zekâ düzeyleri, başkalarının duygularını değerlendirme düzeyleri, kendi duygularını değerlendirme düzeyleri, sosyal beceriler düzeyleri, duyguların kullanımı düzeyleri ve duyguları düzenleme düzeyleri ile kiŒilik özelliği olan yumuŒak baŒlılık düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamli bir iliŒki olduğu gözlemlenirken, duyguların kullanımı düzeyleri ile kiŒilik özelliği olan deneyimlere açıklık düzeyleri arasında negatif yönlü anlamli bir iliŒki bulunmuŒtur.

ÇalıŒmaya katılan profesyonel futbolcuların motivasyon düzeyleri ve kiŒilik özellik düzeyleri arasında yapılan korelasyon analiz bulgularına göre; futbolcuların özümseme düzeyleri, özdeŒim düzeyleri, içe atım düzeyleri, dışsal düzenleme düzeyleri ve güdülenmeme düzeyleri düzeyleri ile kiŒilik özelliği olan dışa dönüklük düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamli bir iliŒki bulunmuŒtur. Benzer Œekilde futbolcuların genel motivasyon düzeyleri, içe atım düzeyleri, dışsal düzenleme düzeyleri ve güdülenmeme düzeyleri ile kiŒilik özelliği olan duygusal dengelilik düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamli bir iliŒki bulunmuŒtur. Yine futbolcuların genel motivasyon düzeyleri, dışsal düzenleme düzeyleri ve güdülenmeme düzeyleri ile kiŒilik özelliği olan deneyimlere açıklık düzeyleri arasında pozitif yönlü, içsel güdülenme düzeyleri ve özümseme düzeyleri arasında negatif yönlü anlamli bir iliŒki bulunmuŒtur. Futbolcuların genel motivasyon düzeyleri, özümseme düzeyleri, içe atım düzeyleri, dışsal düzenleme düzeyleri ve güdülenmeme düzeyleri düzeyleri ile kiŒilik özelliği

olan sorumluluk düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Futbolcuların genel motivasyon düzeyleri, içsel güdülenme düzeyleri, özümseme düzeyleri, özdeşim düzeyleri, içe atım düzeyleri, dışsal düzenleme düzeyleri ve güdülenmeme düzeyleri ile kişilik özelliği olan yumuşak başlılık düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Profesyonel futbolcularda duygusal zekâ ile motivasyon ilişkisinde kişilik özelliklerinin aracı etkisi ortaya koymak amacıyla yapılan aracı değişken analizi bulgularına göre; sorumluluk kişilik özelliğinin aracılık etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre;

Duygusal zekâ sorumluluk üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (a yolu) ($\beta=0,508$; $p<0,001$).

Sorumluluk güdülenme üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (b yolu) ($\beta=0,166$; $p<0,001$).

Duygusal zekâ Güdülenme üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir (c yolu) ($\beta=0,552$; $p<0,001$).

Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde sorumluluğun devreye girmesiyle(c' yolu) bu etkide çok yüksek olmayan bir miktarda ama sıfır olmayacak bir şekilde azalışın olması nedeniyle, sorumluluk özelliğinin duygusal zekâ ve güdülenme arasında kısmı aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur($\beta=0,438$; $p<0,001$)

Yine yapılan aracı değişken analizi bulgularına göre; yumuşak başlılık kişilik özelliğinin aracılık etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre;

Duygusal zekâ yumuşak başlılık üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (a yolu) ($\beta=0,763$; $p<0,001$).

Yumuşak başlılık güdülenme üzerinde anlamlı olarak etkili bulunmuştur (b yolu) ($\beta=0,123$; $p<0,001$).

Duygusal zekâ Güdülenme üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir (c yolu) ($\beta=0,552$; $p<0,001$).

Duygusal zekânın güdülenme üzerine etkisinde yumuşak başlılığın devreye girmesiyle(c' yolu) bu etkide çok yüksek olmayan bir miktarda ama sıfır olmayacak bir şekilde azalışın olması nedeniyle, yumuşak başlılık özelliğinin duygusal zekâ ve güdülenme arasında kısmı aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur($\beta=0,428$; $p<0,001$).

5.3. Öneriler

1. Çalışma daha geniş bir örneklem grubuna uygulanmalı.
4. Çalışmanın bireysel spor yapan sporcular ile yapılması.
3. Çalışmanın farklı takım sporu branşlarına da uygulanması.
4. Çalışmanın farklı duygusal zekâ modelleri ile yapılması.
7. Sporcuların kişilik tiplerinin farklı parametrelerle olan aracılık rolleri üzerine çalışmaların yapılması.
8. Özellikle alt liglerdeki oyuncuların duygusal zekâ seviyelerinin geliştirilmesi için uygulamalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abakay, U. (2010). Futbolcu-Antrenör İletişiminin Farklı Statülerdeki Futbolcuların Başarı Motivasyonu İlişkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Abakay, U., & Kuru, E. M. İ. N. (2013). Kadın Futbolcularda Antrenörle İletişim Düzeyi ve Başarı Motivasyonu İlişkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(1), 20-23.
- Abramson, L. Y., Seligman, M. E., & Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: critique and reformulation. *Journal of abnormal psychology*, 87(1), 49.
- Adiloğulları, İ. (2011). Profesyonel futbolcularda duygusal zekâ ile örgütsel bağlılık ilişkisi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Adiloğulları, İ., & Görgülü, R. (2015). Sporda duygusal zekâ envanteri'nin uyarlama çalışması. *Uluslararası Spor Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*, 1(2), 83-94.
- Adiloğulları, İ., Görgülü, R., ve Şenel, E. (2019). Duygusal olarak zeki futbol antrenörü daha etkili iletişim becerileri gösterir mi. *Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*, 5 (1), 46-57.
- Allen, M. S., Greenlees, I., & Jones, M. (2013). Personality in sport: A comprehensive review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 6(1), 184-208.
- Allen, M. S., Mison, E. A., Robson, D. A., & Laborde, S. (2021). Extraversion in sport: A scoping review. *International review of sport and exercise psychology*, 14(1), 229-259.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and Growth in Personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston. s.25 Erişim: 15 Eylül 2021, https://www.academia.edu/41502845/Pattern_and_Growth_in_Personality.
- Alqatanani, A. (2017). Do Multiple Intelligences Improve EFL Students' Critical Reading Skills?. *Arab World English Journal (AWEJ)* 8(1). 309-321.
- Altıntaş, A., Kelecek, S., & Fatma, A. Ş. Ç. I. (2013). Elit sporcularda durumsal güdülenme ve optimal performans duygu durumu arasındaki ilişki. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(4), 14-21.

- Ardahan, F. (2012). Life satisfaction and emotional intelligence of participants/nonparticipants in outdoor sports: Turkey case. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 4-11.
- Armstrong, T. (2009). Multiple Intelligences in the classroom (p.7). Erişim: 10 Haziran 2021, <http://perino.pbworks.com/f/MI%20for%20personalized%20projects.pdf>.
- Atak, H. (2013). On-Maddeli Kişilik Ölçeği'nin Türk Kültürü'ne Uyarlanması. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 50(4).
- Atasoy, M., & Ekiz, M. A. (2021). Futbolcuların Güdülenme (Motivasyon) ve İmgeleme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 119-136
- Auweele, Yves & Nys, Kurt & Rzewnicki, Randy & Mele, Veerle. (1993). Personality and the athlete. In *Handbook of sport psychology*. Erişim: 10 Eylül 2021, https://www.researchgate.net/publication/317683807_Personality_and_the_athlete.
- Aytaç, K. Y. (2017). The relationship between leadership styles of coaches with the satisfaction and motivation of football players in Trabzon Universities, Turkey. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 3(10), 181-191. (Doi: 10.5281/zenodo.998953).
- Bal, B. S., Singh, K., Sood, M., & Kumar, S. (2011). Emotional intelligence and sporting performance: A comparison between open-and closed-skill athletes. *Journal of Physical Education and Sport Management*, 2(5), 48-52. <https://doi.org/10.5897/JPESM.9000011>.
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of personality. *Handbook of personality*, 2, 154-96.
- Bar-On, R. (1988). The development of a concept of psychological well-being.(s.256) Erişim: 8 Nisan 2021, http://vital.seals.ac.za:8080/vital/access/manager/Repository/vital:2928?site_name=GlobalView
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI) 1. *Psicothema*, 13-25.
- Barquín, R. R. (2005). Análisis de las diferencias de personalidad en el deporte del judo a nivel competitivo en función de la variable sexo y categoría de edad deportiva. *Cuadernos de psicología del deporte*, 5(1), 31-48.
- Başaran, İ. E. (1991). *Örgütsel davranış: İnsanın üretim gücü*. Gül yayınevi.s.69.
- Başer, E. (1996). *Futbolda Psikoloji ve Başarı*. Ankara: Bağırhan Yayınevi, 2.Baskı, s.9.

- Başer, E. (1998). Uygulamalı spor psikoloji. Ankara: Sporsal Kuram Dizisi, Bağırhan Yayınvevi, 3. Baskı, 24-26.
- Başgöl, Ş. S., İtır, T. A. R. I., & Tutlu, M. G. (2019). 15-17 yaş elit ve amatör futbolcuların yeme tutumu, benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 35-46.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497.
- Beaudoin, C. M. (2006). Competitive Orientations and Sport Motivation of Professional Women Football Players: An Internet Survey. *Journal of Sport Behavior*, 29(3), 202-212.
- Berntsen, D., & Rubin, D. C. (2004). Cultural life scripts structure recall from autobiographical memory. *Memory & cognition*, 32(3), 427-442.
- Birinci, R. (2019). Spor yapan ve yapmayan bireylerin benlik saygısı ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Master's thesis, Sağlık bilimleri enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalı, Erzincan).
- Boduszek, D., Shevlin, M., Adamson, G., & Hyland, P. (2013). Eysenck's personality model and criminal thinking style within a violent and nonviolent offender sample: Application of propensity score analysis. *Deviant Behavior*, 34(6), 483-493.
- Booth Jr, E. G. (1958). Personality traits of athletes as measured by the MMPI. *Research Quarterly. American Association for Health, Physical Education and Recreation*, 29(2), 127-138.
- Botelho, M. D. R. D. L. (2003). Multiple intelligences theory in English language teaching: An analysis of current textbooks, materials and teachers' perceptions (Doctoral dissertation, Ohio University).
- Botterill, C., & Brown, M. (2002). Emotion and perspective in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 33(1), 38-60.
- Boyatzis, R. E., McClelland, David C. (2016), *The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences: Clinical, Applied, and Cross-Cultural Research*, 1-5. (Doi: 10.1007/978-3-319-28099-8_2230-1)
- Brackett, M. A., Mayer, J. D. and Warner, R. M., 2004. Emotional intelligence and its relation to everyday behaviour. *Personality and Individual Differences*, 36, 1387- 1402.

- Brinkman, C. (2013). The Big Five personality model and motivation in sport (Doctoral dissertation, Department of Kinesiology and Health, Miami University, Oxford, Ohio).
- Can, Y., Güven, H., Soyer, F., Demirel, M., Bayansalduz, M., & Şahin, K. (2009). Elit taekwondo sporcularında aile-antrenör-kulüp desteği ve başarı motivasyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 240-252.
- Carter, G. C., & Shannon, J. R. (1940). Adjustment and personality traits of athletes and non-athletes. *The School Review*, 48(2), 127-130.
- Castro-Sánchez, M., Zurita-Ortega, F., Chacón-Cuberos, R., López-Gutiérrez, C. J., & Zafra-Santos, E. (2018). Emotional intelligence, motivational climate and levels of anxiety in athletes from different categories of sports: analysis through structural equations. *International journal of environmental research and public health*, 15(5), 894. <https://doi.org/10.3390/ijerph15050894>
- Chakraborty, K. (2014). Relationship of emotional intelligence and sports achievement motivation with playing ability of footballers. *International Journal of Physical Education Sports Management and Yogic Sciences*, 4(4), 5-9. (Doi:10.5958/2278-795X.2014.00002.2).
- Chirkov, V., Ryan, R. M., Kim, Y., & Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: a self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well-being. *Journal of personality and social psychology*, 84(1), 97.
- Ciarrochi, J., & Heaven, P. C. (2007). Longitudinal examination of the impact of Eysenck's psychoticism dimension on emotional well-being in teenagers. *Personality and Individual Differences*, 42(3), 597-608.
- Cobb, C. D., & Mayer, J. D. (2000). Emotional Intelligence: What the Research Says. *Educational leadership*, 58(3), 14-18.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory. *Psychological assessment*, 4(1), 5.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (2011). The five-factor model, five-factor theory, and interpersonal psychology. *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment, and therapeutic interventions*, 91-104.
- Costa, Paul & McCrae, R.R.. (2012). The Five-Factor Model and the NEO Inventories. *Oxford Handbook of Personality Assessment*. 299-322. 10.1093/oxfordhb/9780195366877.013.0016.
- Erişim: 15 Nisan 2021,

https://www.researchgate.net/publication/285860801_The_FiveFactor_Model_and_the_NEO_Inventories.

Crombie, D., Lombard, C., & Noakes, T. (2009). Emotional intelligence scores predict team sports performance in a national cricket competition. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 4(2), 209-224.

Çuhadar, C. H. (2017). Müziksel Zekâ. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26(3), 1-12.

David, J. P., Green, P. J., Martin, R., & Suls, J. (1997). Differential roles of neuroticism, extraversion, and event desirability for mood in daily life: an integrative model of top-down and bottom-up influences. *Journal of personality and social psychology*, 73(1), 149-159. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.1.149>

De Vito, L., Brown, A., Bannister, B., Cianci, M., & Mujtaba, B. G. (2018). Employee motivation based on the hierarchy of needs, expectancy and the two-factor theories applied with higher education employees. *IJAMEE, International Journal of Advances in Management, Economics and Entrepreneurship*, 3(1), 20-32.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The " what " and " why " of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian psychology/Psychologie canadienne*, 49(3), 182.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2013). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. Springer Science & Business Media, (pp. 31-43). Erişim: 12 Ağustos 2021, [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=M3CpBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Deci,+E.+L.,+%26+Ryan,+R.+M.+\(1985\).+Cognitive+evaluation+theory.+In+Intrinsic+motivation+and+self+determination+in+human+behavior+\(pp.+4385\).+Springer,+Boston,+MA.&ots=unnHfL5XY4&sig=TKDCgv0oA5arhcommz8uVa9NcN4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=M3CpBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Deci,+E.+L.,+%26+Ryan,+R.+M.+(1985).+Cognitive+evaluation+theory.+In+Intrinsic+motivation+and+self+determination+in+human+behavior+(pp.+4385).+Springer,+Boston,+MA.&ots=unnHfL5XY4&sig=TKDCgv0oA5arhcommz8uVa9NcN4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false).

Deci, E. L., & Vansteenkiste, M. (2003). Self-determination theory and basic need satisfaction: Understanding human development in positive psychology. Department Of Psychology Research Center For Motivation And Time Perspective Research Reports, University of Rochester, U.S.A.

- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., & Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational psychologist*, 26(3-4), 325-346.
- De Las Heras-Fernandez, R., Espada, M., García-Coll, V., & Anguita, J. M. (2020). Emotional intelligence of Spanish dancers and its relationship with personality traits. *Journal of Physical Education & Sport*, 20(5), 2586 - 2594.
- Dhani, P., & Sharma, T. (2016). Emotional intelligence; history, models and measures. *International journal of science technology and management*, 5(7), 189-201.
- Digman, J. M. (1989). Five robust trait dimensions: Development, stability, and utility. *Journal of personality*, 57(2), 195-214.
- Doğan, T., & Çetin, B. (2009). Tromso Sosyal Zekâ Ölçeği Türkçe Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Educational Sciences: Theory And Practice*, 7(1), 241-268.
- Dolati, Z., & Tahriri, A. (2017). Efl Teachers' Multiple İntelligences And Their Classroom Practice. *Sage Open*, 7(3), 2158244017722582.
- Drigas, A. S., & Papoutsis, C. (2018). A new layered model on emotional intelligence. *Behavioral Sciences*, 8(5), 45.
- Duble, C. S. (2021). Emotional Competence of Women Football Players Participating in State Level Tournaments. *Aayushi International Interdisciplinary Research Journal (AIIRJ)*, 8(8), 87.
- Edinyang, S. D. (2016). The significance of social learning theories in the teaching of social studies education. *International Journal of Sociology and Anthropology Research*, 2(1), 40-45.
- Eckerman, M., Svensson, K., Edman, G., & Alricsson, M. (2019). The relationship between personality traits and muscle injuries in Swedish elite male football players. *Journal of sport rehabilitation*, 29(6), 783-788.
- Emmerling, R. J. & Goleman, D. (2003). Emotional intelligence: Issues and common misunderstandings. *Issues and Recent Developments in Emotional Intelligence*, 1(1), Retrieved [04.05.2021], from <http://www.eiconsortium.org>.
- Emin, K. U. R. U., & Baştuğ, G. (2008). Futbolcuların kişilik özellikleri ve bedenlerini algılama düzeylerinin incelenmesi. *spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 95-101.
- Erbektaş, E., Hanifi, Ü. Z. Ü. M., Güçlü, Ö. Z. E. N., Arslan, T., Ertan, G., & Elveren, A. (2017). Amatör ve profesyonel sporcuların duygusal zekâlarının bazı değişkenlere göre

incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 263-274.

Erdem, A. R. (1998). Süreç Kuramlarının Eğitim Yönetimine Katkıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(4), 51-57.

Eren, E. (2008). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi.(11. Basım). İstanbul: Beta Basım, 494.

Ersöz, G., Öztürk, M., Kılınç, F., Koşkan, Ö., & Çetinkaya, E. (2012). Sporcuların Güdüsel Yönelimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Cbü Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 15-26.

Eryılmaz, İ., & Odabaşoğlu, Ş. (2018). Beş faktör kişilik özellikleri ve temel motivasyon kaynakları arasındaki ilişkinin incelenmesi. In 2nd International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress, 09-11 Kasım 2018, Kapadokya.

Estaji, M., & Nafisi, M. (2014). Multiple intelligences and their representation in the EFL young learners' textbooks. *International Journal of Research Studies in Language Learning*, 3(6), 61-72.

Eysenck, H. J. (1997). Personality and experimental psychology: the unification of psychology and the possibility of a paradigm. *Journal of Personality and social Psychology*, 73(6), 1224.

Ezgi, E. R. İ. (2018). Futbol altyapı sporcularında algılanan ebeveyn tutumları ile başarı motivasyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 3(2), 80-92.

Faidah, R. T., Fauziati, E., & Suparno, S. (2019). Teachers'beliefs On Multiple Intelligence Based English Teaching For Young Learners. *Exposure: Jurnal Pendidikan Bahasa Inggris*, 8(1), 60-72.

Falih, Z. H., Hassan, S. S., & Obaid, M. A. (2020). The feeling of psychological alienation and its relationship to some manifestations of the aggressive personality of football players in the specialized schools in Baghdad governorate. *Sport culture*, 11(2), 425-438.

Fauquier, W. (1940). The attitudes of aggressive and submissive boys toward athletics. *Child development*, 11(2), 115-125.

Fernández-Berrocal, P., & Extremera, N. (2006). Emotional intelligence: A theoretical and empirical review of its first 15 years of history. *Psicothema*, 18, 7-12.

- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. S. (1959). *The motivation to work*, New York: Wiley & Sons, 15(2), 275–276. <https://doi.org/10.7202/1022040ar>.
- Fisher, A. C. (1984). New directions in sport personality research. In J. M. Silva & R. S. Weinberg (Eds.), *Psychological foundations of sport* (pp. 70-80). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Flanagan, L. (1951). A study of some personality traits of different physical activity groups. *Research Quarterly. American Association for Health, Physical Education and Recreation*, 22(3), 312-323.
- Flemming, E. G. (1934). Personality and the athletic girl. *School and Society*, 39, 166-169.
- Friesen, A. P., Lane, A. M., Devonport, T. J., Sellars, C. N., Stanley, D. N., & Beedie, C. J. (2013). Emotion in sport: Considering interpersonal regulation strategies. *International review of sport and exercise psychology*, 6(1), 139-154.
- Gardner, H., & Hatch, T. (1989). Multiple Intelligences Go to School: Educational Implications of the Theory of Multiple Intelligences. *Educational Researcher, American Educational Research Association*, 18(8), 4-10.
- Gayathri, N., & Meenakshi, K. (2013). Emotional Intelligence in the Indian Context. *Global Journal of Human Social Science Linguistics & Education*, 13(8), 1-7.
- Ghaderi, D., & Ghaderi, M. (2012). Survey the relationship between big five factor, happiness and sport achievement in Iranian athletes. *Annals of Biological Research*, 3(1), 308-312.
- Gledhill, A., Harwood, C., & Forsdyke, D. (2017). Psychosocial factors associated with talent development in football: A systematic review. *Psychology of Sport and Exercise*, 31, 93-112.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative" description of personality": the big-five factor structure. *Journal of personality and social psychology*, 59(6), 1216.
- Goldberg, L. R. (1993). The structure of phenotypic personality traits. *American psychologist*, 48(1), 26.
- Goleman, D. (1998). Leader?. *Harvard Business Review*, 93, 102.
- Goleman, D., & Cherniss, C. (2001). *The emotionally intelligent workplace: How to select for, measure, and improve emotional intelligence in individuals, groups, and organizations*. Jossey-Bass, 14,17.

- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., & Swann Jr, W. B. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in personality*, 37(6), 504-528.
- Gözmen, A., & Aşçı, F. H. (2016). Sporcularda optimal performans duygu durumunun yordanmasında beş faktörlü kişilik özelliklerinin ve mükemmeliyetçiliğin rolü. *Spor Bilimleri Dergisi*, 27(1), 40-48.
- Grushko, A. I., Haidamashko, I. V., Ibragimov, R. R., Kornienko, D. S., Korobeynikova, E. Y., Leonov, S. V., & Veraksa, A. N. (2016). Does the motivation, anxiety and imagery skills contributes to football (soccer) experience?. *Procedia-social and behavioral sciences*, 233, 181-185. (Doi: 10.1016/j.sbspro.2016.10.189).
- Gutiérrez-Cobo, M. J., Cabello, R., & Fernández-Berrocal, P. (2016). The relationship between emotional intelligence and cool and hot cognitive processes: a systematic review. *Frontiers in behavioral neuroscience*, 10, 101. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2016.00101>.
- Gürel, E., & Tat, M. (2010). Çoklu Zekâ Kuramı: Tekli Zekâ Anlayışından Çoklu Zekâ Yaklaşımına. *Journal Of International Social Research*, 3(11).
- Gürer, B., Bektaş, F., & Kural, B. (2018). Doğa Sporları Faaliyetlerine Katılan Sporcuların Psikolojik Performanslarının İncelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 74-85.
- Gumede, J. T. (2018). Book review: Goleman, D. (1996). Emotional intelligence. Why it can matter more than IQ. London UK: Bloomsbury Pub. *Educational Journal of Living Theories*, 11, 45.
- Habeeb, W. L. M. D. G., & Salman, A. W. P. L. H. (2020). Predict decision-making in the sense of emotional intelligence among the first-class footballers in the southern region of Iraq. *Journal of studies and researches of sport education*, (65), 370-385.
- Halepota, H. A. (2005). Motivational theories and their application in construction. *Cost engineering*, 47(3), 14.
- Haney, C. J., & Long, B. C. (1995). Coping Effectiveness: A Path Analysis of Self-Efficacy, Control, Coping, and Performance in Sport Competitions 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 25(19), 1726-1746.
- Hanin, Y. L. (2007). Emotions in sport: Current issues and perspectives. *Handbook of sport psychology*, 3(3158), 22-41.

- Hergüner, G., Sarıkabak, M., Yaman, N., Soylu, Y., Öcal, T. (2018). Türkiye Spor Toto 3. Lig’inde Oynayan Profesyonel Futbolcuların Duygusal Zekâ Düzeylerinin İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (SI1), 46-56.
- Huang, C. H., Lee, L. Y., & Chang, M. L. (2007). The influences of personality and motivation on exercise participation and quality of life. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 35(9), 1189-1210.
- Ingledeu, D. K., & Markland, D. (2008). The role of motives in exercise participation. *Psychology and health*, 23(7), 807-828.
- Ivancevich, J. M., Matteson, M. T., & Konopaske, R. (1990). Organizational behavior and management (124-125). Tenth Edition New York, NY: McGraw-Hill Education.
- İmamoğlu kaya, M., Çiçek, G., & İmamoğlu, M. (2020). Kadın futbolcularda algılanan stres, sporda güdülenme, sürekli öfke ve öfke tarzı düzeyleri. *Journal of International Social Research*, 13(74), 591-600.
- Jang, K. L., Livesley, W. J., & Vemon, P. A. (1996). Heritability of the big five personality dimensions and their facets: a twin study. *Journal of personality*, 64(3), 577-592.
- Järvenoja, H. (2010). Socially shared regulation of motivation and emotions in collaborative learning. Faculty of Education, University of Oulu, Finland.
- Jekauc, D. (2018). Emotionen im sport. *Zeitschrift für Sportpsychologie*, 25 (2), 51–52. <https://doi.org/10.1026/1612-5010/a000229>.
- Jensen-Campbell, L. A., & Graziano, W. G. (2001). Agreeableness as a moderator of interpersonal conflict. *Journal of personality*, 69(2), 323-362.
- John, O. P. (1990). The" big five" factor taxonomy: Dimensions of personality in the natural language and in questionnaires, *Handbook of Personality: Theory and Research*, ed. By L. Pervin. Ed. LA Pervin. New York. Pág, 66-100.
- John, O. P., & Srivastava, S. (1999). The Big-Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives (Vol. 2, pp. 102-138). Berkeley: University of California.
- John, O. P., Naumann, L. P., & Soto, C. J. (2008). Paradigm shift to the integrative Big Five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues(114-158) Erişim: 10 Nisan 2021, <http://www.elaborer.org/cours/psy7124/lectures/John2008.pdf>.

- Jones, G. R., & George, J. M. (2015). *Essentials of contemporary management*. Sixth Edition New York, NY: McGraw-Hill Education. 302-308.
- Kanesan, P., & Fauzan, N. (2019). Models of emotional intelligence: A review. *e-Bangi*, 16, 1-9.
- Karim, J. (2011). Emotional intelligence: A cross-cultural psychometric analysis (Ph. D. Dissertation). Paul Cézanne University Aix-Marseille III.
- Kavas, E. T. (2018). *Voleybolcuların başarı motivastonu düzeylerinin araştırılması* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi).
- Kelly, S. E., Bourgeault, I., & Dingwall, R. (2010). Qualitative interviewing techniques and styles. *The SAGE handbook of qualitative methods in health research*, 317.
- Khan, B., Ahmed, A., & Abid, G. (2016). Using the 'Big-Five' for assessing personality traits of the champions: An insinuation for the sports industry. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 10(1), 175-191.
- Kırel, Çiğdem (2004), 'Etik Davranışlar ve Yönetimi', Sezen Ünlü (Ed.), *Sosyal Psikoloji*, 1. Baskı içinde (271-285), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Koçel, T. (2003). İşletme Yöneticiliği, Beta Yayınları. *Baskı, İstanbul*, 15-17.
- Kolayış, H., & Çelik, N. (2017). Examination of motivation, anxiety and imagery levels of footballers from different leagues. *Revista de psicología del deporte*, 26(3), 23-27.
- Kosmitzki, C., & John, O. P. (1993). The İmplicit Use Of Explicit Conceptions Of Social İntelligence. *Personality And İndividual Differences*, 15(1), 11-23.
- La Place, J. P. (1954). Personality and its relationship to success in professional baseball. *Research Quarterly. American Association for Health, Physical Education and Recreation*, 25(3), 313-319.
- Laborde, S. (2016). Bridging the gap between emotion and cognition: An overview. *Performance Psychology*, Institute of Psychology, German Sport University, Cologne, Germany, 275-289.
- Laborde, S., Dosseville, F., & Allen, M. S. (2016). Emotional intelligence in sport and exercise: A systematic review. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 26(8), 862-874.

- Lane, A. M., Devonport, T. J., Soos, I., Karsai, I., Leibinger, E., & Hamar, P. (2010). Emotional intelligence and emotions associated with optimal and dysfunctional athletic performance. *Journal of sports science & medicine*, 9(3), 388.
- Lane, A. M., Meyer, B. B., Devonport, T. J., Davies, K. A., Thelwell, R., Gill, G. S., ... & Weston, N. (2009). Validity of the emotional intelligence scale for use in sport. *Journal of sports science & medicine*, 8(2), 289.
- Laurin, R., & Nicolas, M. (2009). Conscientiousness, self-determination, and satisfaction in soccer academies: A longitudinal perspective. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 7(2), 169-184.
- Liebman, E., & Stone, P. (2020). Artificial Musical Intelligence: A Survey. arXiv preprint arXiv:2006.10553.
- Lochbaum, M. R., Bixby, W. R., & Wang, C. J. (2007). Achievement goal profiles for self-report physical activity participation: Differences in personality. *Journal of Sport Behavior*, 30(4), 471.
- Locke, E. A., Shaw, K. N., Saari, L. M., & Latham, G. P. (1981). Goal setting and task performance: 1969–1980. *Psychological bulletin*, 90(1), 125.
- Locke, Edwin & Latham, Gary. (1991). A Theory of Goal Setting & Task Performance. *The Academy of Management Review*. 16. 10.2307/258875. 212-213
- Lu, F. J., Li, G. S. F., Hsu, E. Y. W., & Williams, L. (2010). Relationship between athletes' emotional intelligence and precompetitive anxiety. *Perceptual and motor skills*, 110(1), 323-338.
- Lucas, R. E., & Diener, E. (2009). Personality and subjective well-being, 186-233. E. Diener (ed.), Champaign, U.S.A..
- Lunkka, A. (2014). Emotion regulation strategies education guide book:-mental coaching guide for China Pioneers. Bachelor's Thesis, Degree programme in Sports and Leisure Management, Haaga Helia University, Helsinki, Finland.
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence. *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*, 3, 31.

- Mayer, J. D., & Salovey, P. (2007). Mayer-Salovey-Caruso emotional intelligence test. Toronto: Multi-Health Systems Incorporated. Toronto, Canada.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). TARGET ARTICLES: "Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications". *Psychological inquiry*, 15(3), 197-215.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R., & Sternberg, R. J. (2000). Models of emotional intelligence. *Emotional intelligence: Key readings on the Mayer and Salovey model*, 396-420.
- Maslow, A. H., Frager, R., Fadiman, J., McReynolds, C., & Cox, R. (1987). *Motivation and personality*, 3rd. *New York*. s.17.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 81.
- McLeod, S. A. (2007). Bf skinner: Operant conditioning. *Retrieved September, 9(2009)*, 77.
- McLeod, S. (2011). Bandura-social learning theory.(2011). Retrieved from <https://www.simplypsychology.org/bandura.html>
- Mellalieu, S. D., Neil, R., Hanton, S., & Fletcher, D. (2009). Competition stress in sport performers: Stressors experienced in the competition environment. *Journal of sports sciences*, 27(7), 729-744. <https://doi.org/10.1080/02640410902889834>
- Meriç, S., & Turay, Ö. (2020). Tekerlekli Sandalye Basketbolcularının Spora Katılım Motivasyonu İle Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki. *Yüüüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 433-450.
- Merriman, J. B. (1960). Relationship of personality traits to motor ability. *Research Quarterly*. American Association for Health, Physical Education and Recreation, 31(2), 163-173.
- Meyer, B. B., & Fletcher, T. B. (2007). Emotional intelligence: A theoretical overview and implications for research and professional practice in sport psychology. *Journal of Applied Sport Psychology*, 19(1), 1-15.
- Mirzaei, A., Nikbakhsh, R., & Sharififar, F. (2013). The relationship between personality traits and sport performance. *European Journal of Experimental Biology*, 3(3), 439-442.
- Mitić, P., Nedeljković, J., Takšić, V., Sporiš, G., Stojiljković, N., & Milčić, L. (2020). Sports performance as a moderator of the relationship between coping strategy and emotional intelligence. *Kinesiology*, 52(2), 281-289. (Doi: 10.26582/k.52.2.15)

- Mouloud, K., & Elkader, B. A. (2016). Self-efficacy and achievement motivation among football player. *The Swedish Journal of Scientific Research*, 3(11), 13-19.
- Navruz, A. (2018). Seçili takım sporlarında mücadele eden lise öğrencilerinin müsabaka öncesi durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin motivasyon düzeylerine olan etkisinin incelenmesi (Ankara ili ölçekli) (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü)
- Nia, M. E., & Besharat, M. A. (2010). Comparison of athletes' personality characteristics in individual and team sports. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 808-812.
- Noels, K. A., Pelletier, L. G., Clément, R., & Vallerand, R. J. (2000). Why are you learning a second language? Motivational orientations and self-determination theory. *Language learning*, 50(1), 57-85.
- Novikova, I. A. (2013). Big Five (the five-factor model and the five-factor theory). *The encyclopedia of cross-cultural psychology*, 1, 136-138.
- Oliveira, C. L. (2009). Coursebooks and multiple intelligences theory: An analysis. Retrieved April 26, 2012.
- Öcal, K., & Sakallı, D. (2018). Turkish adaptation of the sport motivation scale II (SMS-II): Procedures of validity and reliability. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS*, 4(1), 39-48.
- Özdayı, N., & Yoncalık, O. (2017). Elit Sporcuların Duygusal Zekâ Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Diyalektolog*, (16).
- Özdoğan, R. (2017). Sporcularda duygusal zekâ düzeylerinin iletişim beceri düzeyleri üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, Antalya.
- Özer, H. (2019). Ekstrem sporcuların kişilik özelliklerinin incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özer, P. S., & Topaloğlu, T. (2008). Motivasyonda kapsam kuramları. *Liderlik ve Motivasyon Geleneksel ve Güncel Yaklaşımlar* (Ed. Serinkan, C.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 83-104.

- Pamukçu, Y. A. (2015). Profesyonel ve amatör futbolcuların kişilik ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Trabzon-Rize İli örneği) (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya).
- Payne, W. L. (1985). A study of emotion: Developing emotional intelligence; self-integration; relating to fear, pain and desire (theory, structure of reality, problem-solving, contraction/expansion, tuning in/coming out/letting go) (Doctoral dissertation, The Union for Experimenting Colleges and Universities).
- Pelletier, L. G., Rocchi, M. A., Vallerand, R. J., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2013). Validation of the revised sport motivation scale (SMS-II). *Psychology of sport and exercise*, 14(3), 329-341.
- Perlini, A. H., & Halverson, T. R. (2006). Emotional intelligence in the National Hockey League. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 38(2), 109.
- Petrides, K. V. (2010). Trait emotional intelligence theory. *Industrial and organizational psychology*, 3(2), 136-139.
- Petrides, K. V., & Furnham, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European journal of personality*, 15(6), 425-448.
- Petrides, K. V., Pita, R., & Kokkinaki, F. (2007). The location of trait emotional intelligence in personality factor space. *British journal of psychology*, 98(2), 273-289.
- Petrovska, T., Kulish, N., Kostiukevych, V., Sluhenska, R., Reshetilova, N., & Yerokhova, A. (2021). Research of Emotional Intelligence as a Psychological Resource of an Athlete. *Sport Mont*, 19(S2), 57-61. (Doi: 10.26773/smj.210910)
- Pfeifer, R., & Scheier, C. (2001). *Understanding Intelligence*. Mit Press, London, England.
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods*, 40(3), 879-891.
- Revelle, W., & Oehlberg, K. (2008). Integrating experimental and observational personality research—The contributions of Hans Eysenck. *Journal of Personality*, 76(6), 1387-1414.
- Robbins, S. P., & Judge, T. (2012). *Essentials of organizational behavior* (103-105). Fourteenth edition, Pearson Education Inc., New York. Erişim: 15 Nisan 2021,

http://homepages.se.edu/cvonbergen/files/2018/03/Essentials-of-Organizational-Behavior_14th-ed_Chapters-1-and-2.pdf.

- Robinson, M. D., & Clore, G. L. (2002). Belief and feeling: evidence for an accessibility model of emotional self-report. *Psychological bulletin*, 128(6), 934.
- Rose, S. (2010). Hans Eysenck's controversial career. *The Lancet*, 376(9739), 407-408.
- Ross, S. R., Rausch, M. K., & Canada, K. E. (2003). Competition and cooperation in the five-factor model: Individual differences in achievement orientation. *The Journal of psychology*, 137(4), 323-337.
- Ruiz-Barquín, R., & García-Naveira, A. (2013). Personalidad, edad y rendimiento deportivo en jugadores de fútbol desde el modelo de Costa y McCrae. *Anales de Psicología/Annals of Psychology*, 29(3), 642-655.
- Rusting, C. L., & Larsen, R. J. (1998). Personality and cognitive processing of affective information. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(2), 200-213.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, cognition and personality*, 9(3), 185-211.
- Sarıbaşı, Ç. Ç. (2016). 15-17 yaş elit ve amatör futbolcuların yeme tutumu, benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin incelenmesi (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Gaziantep).
- Sarıkabak, M., Eyüboğlu, E., & Ayrancı, M. (2018). Bocce (petank) sporcularının duygusal zekâ düzeylerinin, akademik erteleme davranışları üzerine etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 4(1), 163-177.
- Saygılı, G., Emrah, A. T. A. Y., Eraslan, M., & Hekim, M. (2015). Düzenli olarak spor yapan ve yapmayan öğrencilerin kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 161-170.
- Schneider B, Alderfer CP (1973). Three studies of measures of need satisfaction in organizations. *Adm. Sci. Q.*, 18(4): 489-505.
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2016). *Theories of personality*. Cengage Learning, Ninth Edition, U.S.A., 47-399.

- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden, C. J., & Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and individual differences*, 25(2), 167-177.
- Serdengeçti, C. (2003). I. II. III. Ligdeki profesyonel futbolcuların duygusal zekâ düzeylerinin başarıya etkisi. *Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya*, 1-2.
- Serter, K., & BİÇER, T. (2019). Yerel yönetimler ve gençlik hizmetleri spor müdürlüğü'nde görev yapan spor yöneticilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile mutlulukları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 4(2), 66-82.
- Seyis, S., Yazıcı, H., & Altun, F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin motivasyonları ve duygusal zekâları ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(197), 51-63.
- Shankar, U. G., & Keerthi, K. (2010). Emotional Intelligence among Middle School Teachers With Reference To Nagapatinam District, Tamil Nadu. *International Journal of Management (IJM)*, 1(2), 1-8.
- Sher, K. J., Bartholow, B. D., & Wood, M. D. (2000). Personality and substance use disorders: a prospective study. *Journal of consulting and clinical psychology*, 68(5), 818.
- Singh, G., Manoj, K. VSRD Tech & Non-Tech J, 2012, Vol. 3 (8).
- Sit, C. H. P., & Lindner, K. J. (2005). Motivational orientations in youth sport participation: Using Achievement Goal Theory and Reversal Theory. *Personality and Individual Differences*, 38(3), 605-618.
- Snider, D. P. (2001). Multiple intelligences theory and foreign language teaching. Department of Languages and Literature, The University of Utah.
- Somer, O. (1998). Türkçe'de kişilik özelliği tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42), 17-32.
- Soylu, Y., Salman, M. N., & Ayan, S. (2017). 16-21 yaş arası elit düzeydeki takımların genç futbolcularının duygusal zekâ düzeylerinin incelenmesi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12/17, s. 397-410. (<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11947>)

- Sperling, A. P. (1942). The relationship between personality adjustment and achievement in physical education activities. *Research Quarterly. American Association for Health, Physical Education and Recreation*, 13(3), 351-363.
- Stahl, M. J. (1983). Achievement, power and managerial motivation: Selecting managerial talent with the job choice exercise. *Personnel Psychology*, 36(4), 775-789.
- Steca, P., Baretta, D., Greco, A., D'Addario, M., & Monzani, D. (2018). Associations between personality, sports participation and athletic success. A comparison of Big Five in sporting and non-sporting adults. *Personality and Individual Differences*, 121, 176-183.
- Stys, Y., & Brown, S. L. (2004). A review of the emotional intelligence literature and implications for corrections. Ottawa, ON, Canada: Research Branch, Correctional Service of Canada.
- Sung, S. Y., & Choi, J. N. (2009). Do big five personality factors affect individual creativity? The moderating role of extrinsic motivation. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 37(7), 941-956.
- Sünbül, Z. A., & Güneri, O. Y. (2019). The relationship between mindfulness and resilience: The mediating role of self compassion and emotion regulation in a sample of underprivileged Turkish adolescents. *Personality and Individual Differences*, 139, 337-342.
- Şahin, F. (2017). Kadın ve erkek milli judoculararda duygusal zekâ ve girişimsel öz yetkinlik ilişkisinin incelenmesi (Master's thesis, Batman Üniversitesi).
- Şahin, F., Tabak, B. Y., & Tabak, H. (2017). Motivasyon kuramları bağlamında akademik teşvik ödeneği uygulamasının değerlendirilmesi. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 403-410.
- Şahin, Y., & Erdi, K. A. Y. A. (2021). Türkiye ve Portekiz Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların İçsel ve Dışsal Motivasyon Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 145-154.
- Şeker, İ., & Tuna, U. S. L. U. (2020). Spor Yapan ve Spor Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Saldırganlık ve Spor Ahlakı Düzeylerinin İncelenmesi: Harran Üniversitesi Örneği. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 172-189.
- Şengül, A. N. (2019). Genç futbolcuların kişilik ve bazı özellikleri ile antrenörlerde bulunmasını istedikleri liderlik tarzlarının değerlendirilmesi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

- Şentuna, M., Serter, K., & Biçer, T. Hemsball, Yüzme ve Oryantiring Antrenörlerinin Duygusal Zekâ Düzeylerinin İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(1), 53-64.
- Şinik, Ö. P. (2017). Multiple Intelligence Theory In Multiple Children: Twins And Triplets (Doctoral Dissertation, Istanbul Aydın University Institute Of Social Sciences).
- Şirin, E. F. (2008). Futbolcu kızların (12-15 yaş) spora katılım motivasyonlarının belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-7.
- Taase, Y. (2012). Multiple Intelligences Theory And Iranian Textbooks: An Analysis. *Journal Of Pan-Pacific Association Of Applied Linguistics*, 16(1), 73-82.
- Taşpınar, H. A. (2019). Farklı liglerde oynayan futbolcuların ruh halleri ile motivasyonları arasında ilişkinin incelenmesi (Master's thesis, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Thune, J. B. (1949). Personality of weightlifters. *Research Quarterly. American Association for Health, Physical Education and Recreation*, 20(3), 296-306.
- Thorndike, E. L. (1920). Intelligence and its uses. *Harper's Magazine*, 140, 227-235.
- Turhan, M. (2009). Profesyonel futbolcularda depresyon düzeyi, anksiyete düzeyi ve kişilik özellikleri ile sporda başarı motivasyonu arasındaki etkileşimin incelenmesi (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Urfa, O. (2017). 10 haftalık psikolojik beceri antrenman programının genç futbolcuların kaygı, özgüven, güdülenme, dikkat ve şut isabet oranı üzerine etkisi (Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul).
- Urfa, O., & Aşçı, F. H. 10 Haftalık Psikolojik Beceri Antrenman Programının Genç Futbolcuların Kaygı, Özgüven, Güdülenme, Dikkat ve Şut İsabet Oranı Üzerine Etkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 29(3), 131-146.
- Vallerand, R. J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 29, pp. 271-360). San Diego, CA: Academic Press.
- Vallerand, R. J., Blais, M. R., Brière, N. M., & Pelletier, L. G. (1989). Construction et validation de l'échelle de motivation en éducation (EME). *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 21(3), 323.

- Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R., Briere, N. M., Senecal, C., & Vallieres, E. F. (1992). The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. *Educational and psychological measurement*, 52(4), 1003-1017.
- Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R., Brière, N. M., Senecal, C., & Vallières, É. F. (1993). On the assessment of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education: Evidence on the concurrent and construct validity of the Academic Motivation Scale. *Educational and psychological measurement*, 53(1), 159-172.
- Vallerand, Robert. (1983). On Emotion In Sport: Theoretical and Social Psychological Perspectives. *Journal of Sport Psychology*. 5(2), 197-215. <https://doi.org/10.1123/jsp.5.2.197>.
- Vernon, P. A., Villani, V. C., Schermer, J. A., & Petrides, K. V. (2008). Phenotypic and genetic associations between the Big Five and trait emotional intelligence. *Twin Research and Human Genetics*, 11(5), 524-530.
- Wattanborwornwong, L., & Klavinitchai, N. (2016). The differences of multiple intelligence representation in English and Chinese textbooks: The case of EFL & CFL textbooks in Thailand. *Theory and Practice in Language Studies*, 6(2), 302-309.
- Wayne, J. H., Musisca, N., & Fleeson, W. (2004). Considering the role of personality in the work–family experience: Relationships of the big five to work–family conflict and facilitation. *Journal of vocational behavior*, 64(1), 108-130.
- Webb, K. S. (2009). Why emotional intelligence should matter to management: A survey of the literature. *SAM Advanced Management Journal*, 74(2), 32.
- Wechsler, D. (1958). *The measurement and appraisal of adult intelligence* (4th ed.). Williams & Wilkins Co. <https://doi.org/10.1037/11167-000>
- Weinberg, R., & Gould, D., (2015). *Foundation of Sport Exercise Psychology*. M Şahin, Z Koruç (Çev Ed), *Spor ve Egzersiz Psikolojisinin Temelleri*. (6.b.) Ankara: Nobel Yayın, 4-11.
- Wojciechowska-Maszkowska, B., Borzucka, D., & Rogowska, A. (2018). Impact of personality on postural control in football players-a pilot study. *Probl Hig Epidem*, 99(2), 180-184.
- Wojciechowska-Maszkowska, B., Borzucka, D., & Rogowska, A. (2020). A comparison of the balance skills, personality, and temperament of elite sports athletes and football players. 1-23. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-25792/v2>.

- Wu, X. (2003). Intrinsic motivation and young language learners: The impact of the classroom environment. *System*, 31(4), 501-517.
- Quested, E., Ntoumanis, N., Thøgersen-Ntoumani, C., Hagger, M. S., & Hancox, J. E. (2017). Evaluating quality of implementation in physical activity interventions based on theories of motivation: current challenges and future directions. *International review of sport and exercise psychology*, 10(1), 252-269.
- Yang, C. L., Hwang, M., & Chen, Y. C. (2011). An empirical study of the existence, relatedness and growth (ERG) theory in consumers selection of mobile value-added services. *African Journal of Business Management*, 5(19), 7885-7898.
- Yazıcı, A., Yapar, A., Ulutaş, İ., Taşçıoğlu, R., & Karagöz, M. (2019). Genç futbol oyuncularının duygusal zekâ ve zihinsel dayanıklılık düzeylerinin oynadığı mevki ve spor yaşı değişkenleri açısından karşılaştırılması. 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, Türkiye, 13 - 16 Kasım, ss.1479-1487.
- Yalçın, S. (1998). Personel Yönetimi, İ.Ü.İşletme. İstanbul, Fak.Yayımları, 3.Baskı, s.203.
- Yıldız, M. (2010). Amatör ve Paf Liginde Oynayan Futbolcuların Kişilik Tipleri ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi/The investigation of personality type and traith anger-types of expressions of soccer players who play in amateur and youth soccer leagues. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 15-27.
- Yıldız, S. (2009). Spor yapan ve spor yapmayan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Ana Bilim Dalı, (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi. Konya).
- Zekioğlu, A., & Tatar, A. Üniversitede eğitim gören futbolcuların empatik becerilerinin kişilik özellikleriyle karşılaştırılması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2006, IV (4) 135-138.
- Zellars, K. L., & Perrewé, P. L. (2001). Affective personality and the content of emotional social support: coping in organizations. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 459.
- Zhang, L. F. (2002). Thinking styles and the big five personality traits. *Educational psychology*, 22(1), 17-31.

- Zizzi, S., Deaner, H., & Hirschhorn, D. (2003). The relationship between emotional intelligence and performance among college basketball players. *Journal of applied sport Psychology, 15*(3), 262-269.
- Zlate, S., & Cucui, G. (2015). Motivation and performance in higher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 180*(2), 468-476, (Doi:10.1016/j.sbspro.2015.02.146).
- Zuber, C., & Conzelmann, A. (2014). The impact of the achievement motive on athletic performance in adolescent football players. *European journal of sport science, 14*(5), 475-483.

EKLER

EK 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU & SPORDA DUYGUSAL ZEKÂ ENVANTERİ

Yaklaşık 5 dakikanızı alacak olan ölçüğe ilişkin yanıtlama işlemi bilimsel bir çalışma için gerçekleştirilmektedir. Toplanan veriler kesinlikle 3. Şahıslar ile paylaşılmayacak olup verilerin gizliliği bizzat araştırmacılar tarafından sağlanacaktır. İfadelere cevap verirken olması gereken durumu değil, var olan durumu değerlendirmenizi rica ederiz. Şimdiden vakit ayırdığınız için teşekkürler.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Canan DOĞAN

Yaş:

Medeni durum: Evli () Bekâr ()

Oynadığı lig:

Lisanslı sporculuk yılı:

	Kesinlikle Katılmıyoru	Katılmıyoru	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1-Birinin duygularını, onun yüz ifadelerine bakarak söyleyebilirim.					
2-Başka biri yaşamıyla ilgili önemli bir olayı bana anlattığında, bu olayı neredeyse kendim yaşamış gibi hissedirim.					
3-Başka insanların ne hissettiğini sadece onların yüz ifadelerine bakarak anlarım.					
4-İnsanların kendilerini nasıl hissettiklerini onların ses tonlarını dinleyerek söyleyebilirim.					
5- Duygularımı yaşadıkça, onların farkında olurum.					
6-Duygularımın neden değiştiğinin farkında olurum.					
7-Duygularımı yaşadıkça, onları kolaylıkla tanırım.					
8-Duygularım üzerinde kontrole sahibim.					
9- Beni mutlu eden aktiviteleri arar bulurum					

10-Duygularımı başkalarıyla paylaşmak hoşuma gider.					
11-Başkalarının hoşlanacağı aktiviteleri düzenlerim.					
12-Diğer insanlara üzgün olduklarında kendilerini daha iyi hissetmeleri için yardım ederim					
13-Ruh halim değiştiğinde yeni olasılıkları görürüm.					
14-Olumlu bir duygu yaşadığımda onu nasıl devam ettireceğimi bilirim.					
15- Olumlu bir duygu durumunda olduğumda, problemleri çözmek benim için kolaydır.					
16-Ruh halim olumlu olduğunda yeni fikirler bulabilirim.					
17-Duygularımda bir değişme hissettiğimde yeni fikirler bulmaya eğilimliyimdir.					
18-Engeller karşısında kararlılığımı sürdürmek için iyi ruh hallerimi kullanırım.					

EK 2
SPORDA GÜDÜLENME ÖLÇEĞİ II (SGÖ-II)

		Tamamen Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Çünkü spor yaptığım zaman kendimi daha iyi hissedirim.							
2	Çünkü spor yapmasaydım değer verdiğim insanlar mutsuz olurdu.							
3	Çünkü spor yapmamanın çevremdeki insanlar tarafından onaylanmayacağımı düşünürüm.							
4	Çünkü kendimi geliştirmenin bir yolu olarak sporu seçtim.							
5	Çünkü spor yapmaya yeterli vakit ayırmasaydım kendimi kötü hissedirdim.							
6	Çünkü spor diğer yönlerimi geliştirmek için seçtiğim en iyi yollardan biridir.							
7	Çünkü spor yapmasaydım kendimi değerli hissetmezdim.							
8	Artık bu sporda başarılı olmak için yeterli olmadığım kanısındayım.							
9	Çünkü performansımı artıracak yeni yöntemler keşfetmeyi eğlenceli bulurum.							
10	Çünkü yaptığım spor özümde kim olduğumu yansıtır.							
11	Çünkü yaptığım sporla ilgili daha fazla şey öğrenmek beni mutlu eder.							
12	Artık sporun hayatımın bir parçası olup olmaması konusunda şüphelerim var.							
13	Çünkü spor yapmanın önem verdiğim özelliklerimi geliştirmek için iyi bir yol olduğunu düşünürüm.							
14	Çünkü spor yapmak hayatımın vazgeçilmez bir parçasıdır.							
15	Çünkü kendimi nasıl geliştirebileceğimi öğrenmek oldukça ilgi çekicidir.							
16	Eskiden spor yapmak için sebeplerim vardı, ama şimdi devam edip etmeme konusunda kararsızım.							
17	Çünkü spor sayesinde prensiplerim doğrultusunda yaşarım.							
18	Çünkü spor yaptığımda çevremdeki insanlar beni ödüllendirir.							

EK 3
On-Maddeli Kişilik Ölçeği-(OMKÖ)

Aşağıda sizi tanımlayan ya da tanımlamayan birçok kişilik özelliği bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin yanına, o ifadenin size tanımlama düzeyini dikkate alarak, o ifadeye katılıp katılmadığınızı belirtmek için 1 ile 7 arasında bir rakam yazın. İfadelerde size en çok tanımlayan özelliği dikkate alarak, uygun gördüğünüz rakamı yazın.

- 1 = Tamamen katılmıyorum
2 = Kısmen katılmıyorum
3 = Biraz katılmıyorum
4 = Kararsızım
5 = Biraz Katılıyorum
6 = Kısmen katılıyorum
7 = Tamamen katılıyorum
-

Kendimi..... olarak görürüm:

1. _____ Dışa dönük, istekli
 2. _____ Eleştirel, kavgacı
 3. _____ Güvenilir, öz-disiplinli
 4. _____ Kaygılı, kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayan
 5. _____ Yeni yaşantılara açık, karmaşık
 6. _____ Çekingen, sessiz
 7. _____ Sempatik, sıcak
 8. _____ Altüst olmuş, dikkatsiz
 9. _____ Sakin, duygusal olarak dengeli
 10. _____ Geleneksel, yaratıcı olmayan
-

EK 4
ETİK KURUL ONAYI

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : E-18920478-050.01.04-2100054268
Konu : Başvuru İncelemesi (Doç. Dr. İlhan ADILOĞULLARI)

07.04.2021

Sayın Doç. Dr. İlhan ADILOĞULLARI

Yürütücülüğünü yapmış olduğumuz "Profesyonel futbolcularda duygusal zeka ile motivasyon ilişkisinde kişilik tipinin aracı rolü" başlıklı 2011-KAEK-27/2021-E.1900116322 nolu projemiz ile ilgili olarak Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun almış olduğu 31.03.2021 tarih ve 04-21 nolu kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

Karar Tarihi: 31.03.2021
Karar No : 2020-04

Karar-21)2011-KAEK-27/2021-E.1900116322 no'lu araştırma ile ilgili olarak, Proje yürütücüsü Doç. Dr. İlhan ADILOĞULLARI'nın çalışması Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, yapılan oylamada "ETİK KURUL ONAYINI ALIR" kararı verilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun SILAN
Kurul Başkanı

Bu belge, görevli elinizde veya de mailinizde. Bilgi Talep Adresi: etik@onm.edu.tr

Bilgi Doğrulama Kodu: UN707307

Adres: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Çanakkale
Telefon No: (0286) 2100018 Faks No:
e-Posta: etik@onm.edu.tr İnternet Adresi: <http://www.onm.edu.tr>

Bilgi için: İKale Yönetim Sistemi
Telefon No: QR Kodu

CamScanner ile tarandı

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim SOYİSİM : Canan DOĞAN
Doğum Yeri :
Doğum Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller :

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Bildiriler

İLETİŞİM

E-posta Adresi :

Tel no :